

FAMILIA

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ

Fondată în 1865 de
IOSIF VULCAN

DIRECTOR:
IOAN MOLDOVAN

Nr. 9 • septembrie 2013
Oradea

Responsabilitatea opiniilor, ideilor și atitudinilor exprimate în articolele publicate în revista *Familia* revine exclusiv autorilor lor.

Acest număr al revistei conține reproduceri ale lucrărilor artistului plastic **Iulius Bicsi**

Seria a V-a
septembrie 2013
anul 49 (149)
Nr. 9 (574)

FAMILIA

REVISTĂ DE CULTURĂ
Apare la Oradea

Seriile Revistei *Familia*

- Seria Iosif Vulcan: 1865 - 1906
- Seria a doua: 1926 - 1929
M. G. Samarineanu
- Seria a treia: 1936 - 1940
M. G. Samarineanu
- Seria a patra: 1941 - 1944
M. G. Samarineanu
- Seria a cincea:
1965-1989
Alexandru Andrițoiu
din 1990
Ioan Moldovan

Responsabil de
număr:
Ioan Moldovan

REDACȚIA:

Traian ȘTEF - redactor șef
Miron BETEG, Mircea PRICĂJAN,
Alexandru SERES, Ion SIMUȚ

Redactori asociați:

Mircea MORARIU, Marius MIHEȚ, Aurel CHIRIAC

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:

Oradea, Piața 1 Decembrie, nr. 12
Telefon: 40-259-41.41.29; 40-770-850068

E-mail:

revistafamilia1865@gmail.com

(Print) I.S.S.N 1220-3149

(Online) I.S.S.N 1841-0278

www.revistafamilia.ro

TIPAR: Imprimeria de Vest, Oradea

Revista figurează în catalogul publicațiilor la poziția 4213

Idee grafică, tehnoredactare și copertă: Miron Beteg

Revista este instituție a
Consiliului Județean Bihor

ABONAMENTE LA FAMILIA

Revista Familia anunță abonații și cititorii că la abonamentele efectuate direct la redacție se acordă o reducere semnificativă. Astfel, un abonament pe un an costă 60 de lei. Plata se face la sediul instituției.

De asemenea, se pot face abonamente prin plată în contul:

RO80TREZ0765010XXX000205, deschis la Trezoreria Oradea. Abonamentul pe un an costă 72 de lei. Redacția va expedia revista pe adresa indicată de către abonat.

CUPRINS

Mai mult ca editorialul	
Adrian Popescu - <i>Cărțile</i>	5
Asterisc	
Gheorghe Grigurcu - <i>Poeme</i>	7
Fusion jazz & blues de Daniel Vighi	13
Solilocviul lui Odiseu de Traian Ștef	17
Explorări de Mircea Morariu	21
Cronica literară	
Viorel Mureșan - « <i>Încă mai am momente când îmi vine să plîng...</i> »	29
Ion Lazu - <i>Convorbiri cu Alex. Ștefănescu</i>	33
Un singur poem de Alexandru Seres	39
Poeme	
Simion Dima	41
Constantin Iftime	48
Ion Podosu	51
Louise Labé	54
Proza	
Adela Greceanu	55
Horia Dulvac	65
Ștefan Jurcă	70
A. R. Deleanu	77
Dan Grădinaru	80
Anca Goja	87
Cornel Nistea	91
Francisc Pál	95
Dumitru Augustin Doman	99
Alexandru Jurcan	104
Lecturi după lecturi	
Alexandru Sfârlea - <i>Sufletul în palma care (nu) se închide</i>	107
Lucia Cuciureanu - <i>Timpul sufletelor merge mai departe</i>	109
Traian-Ioan Geană - <i>Între a trăi și a visa</i>	113
Marginalia de Ioan F. Pop	116
Radiografie plastică - Iulius Bicsi	119
Cartea de teatru de Mircea Morariu	121
Cronica teatrală de Mircea Morariu	125
Revista revistelor	134

Mai mult ca editorialul

Adrian Popescu

Cărțile

Iubitelor, de-acum, e timpul,
de rilkean, sublim cules,
da, am suit cu voi Olimpul,
dar coborâm acum la șes.
O, cartea mea, e tare simplu:
se simte iarna, tot mai des.

E mică ziua, ne desparte,
de frig, „puținul care taie”
în carne. Om îs, tu-o carte,
dar amândoi ferim de ploaie,
în hexagoane de albine,
mierea din teii fără moarte...

Ca perla albă în găoace,
să așteptăm și noi în pace,
să ne deschidă cititorul racla,
și luminoasă fie-i facla,
noi, fără el, treptat, murim,
ca niște melci striviți. Amin.

Eu dacă mor, moare și el,
se simte sângele de miel,
ce lasă pe ciment un semn?
Deschide cartea, te îndemn,
nu pentru mine, fă-o, haide,
să fii tu torța vie care arde.

Tu, carte necitită pe un raft,
plină de praf și nepăsare,
amară ca o bere de la draft,
zborșită de atâta așteptare,
Viena și Parisul îți așteaptă,
Cenușăreaso, inocentul rapt.

„Hai, ia-mă-n brațe, am pistrui,
mărunți pe brațul îndoit alene,
cum vezi pe ferigi”, parcă spui,
„și du-mă la torențele din munți,
pe unde ácele de pin în pliuri,
și-n tiv pătrund, ori prin poiene.

Nu mai citi ecranul alburii,
Iubirii cum de nu-i simți lipsa?
O șerpărie neagră de antene,
ți-i camera, gemând de DVD-uri”.
În anvelope, mort de timpuriu,
stă omul așteptând Apocalipsa.

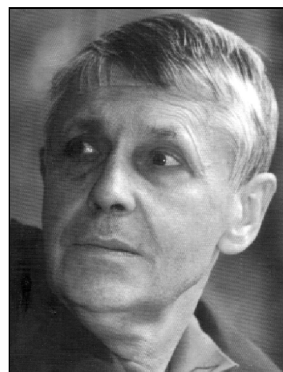
La braț cu mine de nimic îți pese,
noi vom intra în hala ca de bal
din târgul de la Frankfurt Messe,
pavilioanele se-nșiră, triumfal,
o, inima ți-o lași la multe mese,
Firenze, ori Porte du Versailles.

Aproape-i secerișul. Ce vers ai,
să nu-l uităm, când în țărână
te vei întoarce, el să ne rămână?
Pe voi, presimt, iubitelor, departe
vă vor trimite cei pe care i-ați crescut,
„că mirosiți a bătrânețe și a moarte”.

Un pod de vase-ați fost, de multe ori,
pășeam pe el să trecem înspre țara
ce nu-i pe nicio hartă. Doar în zori,
acolo unii pot intra. De la-nceput,
să știi, c-o locuiesc nemuritorii.
Și dimineață-a fost. Uitată seara.

Asterisc

Gheorghe Grigurcu

Bucolică

Un câmp verde în urechea armăsarului
iarmaroace peștițe-n adîncul suflării tale
o sonerie sunînd strident din luna plină
un copil rătăcit în labirintul laptelui

inutilă e mintea cum bîzîitul unui bondar.

Poetică

A citi a scrie a trișa încurcînd cuvintele amețindu-le
cu grija doar a liniilor sintactice cum un vehicul ce se deplasează
pe șine cu-o viteză în creștere pînă se confundă cu ele
pînă devine un nucleu ce se contractă
și se dilată spasmodic în pupila vitrinelor
un fruct ce nu se mai teme nici măcar de-un fruct identic
plin de zemuire Sensului enorm cum un căscat.

Ascuns chipul tău

Ascuns chipul tău
sub masca asta crispată
tot mai ascuns chipul tău

Gheorghe Grigurcu

ca un film fără sonor
ca un nume (cum un făcut)
care nu-ți vine-n minte
ca o zi care se topește
din pură plictiseală

tot mai ascuns chipul tău
cu cât căutarea
devine tot mai vicleană
cu cât se-ntîmplă
să-l caute și Celălalt

chipul tău ascuns
pretutindeni.

Acasă

O mireasmă cu lucrătură mărunță și iată-te iarăși acasă
perdelele rigide cum niște mușchi încordați
cum o sfirlează zbîmîitoare sinceritatea
numai o aluzie un semn distrat
vîînd cuvintele cum o praștie
sorbi aerul oglinzii pînă cînd chipul dintr-însa
se asfixiază.

Umblî pe stradă

Umblî pe stradă alături de cîinele tău crezînd (crezînd de-a binelea)
că după un colț (sau după altul sau după altul)
se va ivi dintr-odată trecutul ca și cum
nu te-ar fi părăsit nicicînd

dar se lasă răcoarea răsare deasupra Tîrgului
o lună mînjită cu țărîna

ascuți sunetul ochiului tău spart cum un geam
fărîmile i se împrăștie pe-asfalt.

Georgiana

O zi doar o singură zi
la prima oră-a dimineții o oră
doar o singură oră
așa cum o știm acum
nesătulă cum un copil
ce-și moaie degetele-n sos
se mînjește cu ciocolată
nu ca să mănînce ci doar
ca să rîdă cu poftă
cu chipul acesta
întors spre noi
pentru totdeauna.

Poezia

Viziuni surdomute nutresc Poezia
nu răspund nu întrebă nu cer nimic
doar așteaptă

fie Cuvîntul ceea ce n-ai putut fi tu însuși.

Vîrste

E pur travaliul nașterii
aidoma munților înzăpeziți

strigătul unui nou născut: o teoremă a sîngelui

și privești privești și nu te mai saturi
autoturismele care lunecă pe-o orbită deasupra Soarelui
copacii crescînd cu rădăcinile-n sus
așa cum numai odată-n viață se poate vedea

e-o cale de-a merita trupul acesta
(un singur braț scos din mîncă te poate face de nerecunoscut)

Gheorghe Grigurcu

cîteodată ajungi să te-oprești să stai în mijlocul drumului
cum un cobai al propriei tale opriri
(ochiul devine calculat un soi de ceasornic
oboselile pînă și ele tot mai grăbite)

dar se-nîmplă să cazii într-o bună zi de pe treptele trupului
aidoma unui copil de pe treptele casei
îți faci o rană la genunchi care miroase încă-a pîine proaspătă.

Vise

Atîtea vise ce se suprapun
peste visele care nu s-au împlinit

atîtea alte vise ce se suprapun
peste visele care nici n-au existat

atîtea alte vise ce se suprapun
peste visele care nici măcar n-ar fi putut exista

cum o buză peste alta.

Inocent e orice rămas bun

Inocent e orice rămas bun culpabilă orice revenire. O livadă imaginară
plină de fructe reale. De-acolo ți-ai început urcușul. Cauți o minimă coerență un sens
trupesc lucind de transpirație. Un spasm voluptuos al limbajului care se revarsă-n trup
cum aerul într-o încăpere cu geamul deschis.

Zi la Tg. Cărbunești

Îți lipești obrazul de deal
și bucuri Soarele care te privește

mîngîi o prăpastie
și bucuri Luna care-o măsoară

dezmierzi un câmp
și bucuri Astrele care pasc iarbă.

Anatomie

Ochi ce se privesc lung
unul pe altul
respirația ce te piaptână
cum un pieptene
brațul drept care cade
în abisul brațului stîng
pe masă în fața ta
o carte bombănitoare
și-un trandafir cu petalele
acoperite de sudoare.

Octombrie la Tg. Cărbunești

Aristocratic frigul
căldura democratică încă

în casă totul pare-n ordine

în penumbra erudită
îți muți privirile de colo colo
cum piesele pe tabla de șah

afară moartea se zbate-ntr-un tufiș
cum o pasăre

se roagă la Dumnezeu
să nu plouă.

Lucrurile

Cînd toate sunt așa oarecum legiuite și lucrurile nu prea se sinchisesc de ceea ce ar putea fi în afara Legii adică-n afara lor însele. Lucrurile drăgălașele cum niște puncte de vedere.

Cluj 2013

Miresmele Clujului se dizolvă-n ceață
culorile se prefac în licori tari
vocile intră-n tăcere
cum degetele într-o mânășă

tot mai tânără Catedrala
tot mai tânăr asfaltul
tot mai tineri arborii Parcului
tot mai tânăr Teatrul
tot mai tânără statuia Corvinului
tot mai tinere puburile

tinerii tot mai bătrâni.

Treci

Treci (n-ai încotro) pe lângă tot ce-i ascuns
și-atît de aprig cînd se dezvăluie numai cîte-o secundă

fii ferm definindu-te dar visător
în fața definiției obținute

fii dur aidoma apei cu care-ți speli obrazul

apă de rîu într-un amurg însorit acoperit de nestemate
care se revoltă aidoma văzduhului însă devin
cît ai clipi din ochi văzduh ele însele.

Fusion jazz & blues

Daniel Vighi

De la *Susie Q* la stepa baikală

Ian Flemming, autorul neuitatului spion James Bond, după cum știe o lume întreagă, a iubit alcoolul și tutunul, multe dintre fotografiile și tablourile romantic-fauviste l-au nemurit cu un țigaret din os asemenea aceluia pe care obișnuiam să-l cumpărăm prin clasa a șaptea de la tutungeria lui Eckert-bacsi de la care am smuls angajamentul să nu ne trădeze. Și Eckert-bacsi s-a dovedit un complice de nădejde, asemenea ăloră de prin filmele cu traficantii de droguri (mulți dintre ei fumători de opium, cu delicii la fel, amestec de amețeală de cap ivită din fumul cu pricina și erotismul, aproape de orgasm, al stării de ilegalitate). Așa era, dragi cititori, țigaretul din lemn de cireș fain mirositor, care ne proteja ca tutunul de „mărășască” sau „carpați fără” să nu ne intre în gură. La fel stau lucrurile oriunde altundeva, indiferent de meridianul pe care se petrec. Asta îmi liniștește frustrările: am trăit și eu asemenea lor, e așa ca filogeneza care copiază ontogeneza în embrionul omului care, în devenirea sa în pântecul matern, reia de la capăt toată lunga prefacere a vieții. Așa și cu bulevardele pe care se plimbă agentul 007 (James Bond pentru neștiutori) cu numitul domn Leiter; se învârt prin birturi și muzicile lor:

„Bulevardul era aproape pustiu. Luară un taxi până la *Savoy*. Comandară whisky cu sifon și se delectară admirându-i pe dansatori.

— Cea mai mare parte a dansurilor la modă s-au născut aici, spuse Leiter. E un local ce va intra în istorie. *Lindy Hop*, *Truckin*, *Susie Q*, *The Shag*. Toate s-au inventat aici, pe ringul ăsta de dans. Fiecare solist ori formație americană de care ai auzit se mândrește cu faptul că odinioară a cântat și aici: Duke Ellington, Louis Armstrong, Cab Calloway, Noble Sissle, Fletcher Henderson. Aici e Mecca jazz-ului.”

Să traducem acum contextual și să băgăm de seamă că textul poate fi alăturat de al nostru. Bulevardul nu e nimic altceva decât strada Mețianu

din mica urbe Lipova a liceului Naratarului Muzical care a păcătuțit cu fete, băutură și muzici nelalocul lor în imobilul podidit de istorie, cu o sală de festivități, fostă capelă catolică, în care, același, a băut la serbarea de terminare a liceului până când s-a matolit de nu și-a mai știut nici numele din buletin. Să nu uităm că aici Persida se fila cu Hubăr Națl prin ferestrele, poate că aceleași, ale locului. Numai că lucrurile pot merge mai departe: ce poate fi, la urma urmelor, din punctul de vedere al stării dinlăuntru, vorba prepașoptiștilor, deosebirea dintre whisky cu sifon și vodka de la restaurantul Pițko, analogon peste ani și meridiane cu numitul local *Savoy* în care se delectează cu plăceri lumești agentul 007 cu amicul său Leiter. La fel sunt toate, mai puțin muzica, e greu să poți, totuși, crede că aici, la birtul Pițko de pe malul Mureșului, ar fi să fie niscaiva urmă din numiții Duke Ellington, Louis Armstrong, Cab Calloway, Noble Sissle, Fletcher Henderson, ceea ce, pe bună dreptate, îi dă dreptul lui Ian Flemming să-și lanseze cititorilor o frumoasă, chiar dacă nu originală, comparație: locanda *Savoy* era o „Mecca a jazzului”. Cu toate astea, dacă-l ascultați cumva pe Cab Calloway cu zicătura *Minnie the Moocher* în care se arată cu mustața subțire asemenea moșului

Ion Băsu, vecinul nostru de peste drum – prizonier în primul război prin Rusia – veți vedea că suspomenita zicătură nu e cu totul străină simțirii noastre ardelenesti. Ba mai mult, dacă ne cufundăm cu simțire medie în sunetul alămurilor care îl însoțesc pe Cab vom putea, poate că, adulmeca din serile la televizorul Rubin în care așteptam serialul cu spionii din *Incoruptibili* pe care-l urmăream, delectându-ne cu o lume care de pe atunci devenise și a noastră, a ăstora de la Pițko – o adevărată, vorba lui Ian, „Mecca” a simțirilor alcoolice, care semănau cu momentul de maximă trăire în care Cab deschide larg gura, într-un iureș în urma căruia i se văd plombele de aur, ca ale oricărui negru care se respectă. Frumoase vremuri!

Mă văd obligat de nevoi hermeneutice să dau în vileag o simțire a Naratarului muzical pe marginea unei daraveri care ne buimăcește cu totul, e așa ca în căutările fizicienilor în podrumurile mecanicii cuantice, când poți fi acolo și dincolo, și unde te taie capul, și toate se amestecă în simțirile stârnite de sunete, mirosuri, duhori, reveneli, mucegaiuri, poduri de casă, pivnițe, ploi la amurg, și nu e vorba doar de prăjitura lui Marcel, după cum nu e musai ca să-ți vină la simțire amintirea propriei vieți, poa' să vină și anapoda, de cine știe de unde, de prin cine știe ce cotloane cum ar fi de pe fonograph cu Noble Sissle care râde, se scâlâmbăie, și Naratarului Muzical i se arată de pe urma întâlnirii o poveste cu o babă croitoreasă care avea în cămăruța dumneaei reviste de modă din America din anul 1925 care i-au rămas în minte, chit că baba era o croitoreasă de șulțuri,

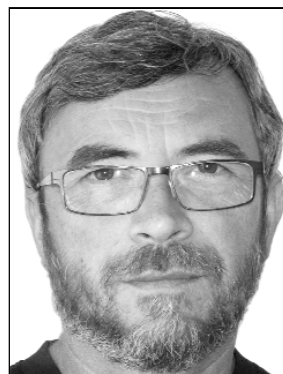
de surtucuri, de poale cu tivitură, de laibăre și giube. De unde o fi avut baba Soca asemenea reviste, se întreabă Naratarul Muzical la o jumătate de veac de când le-a văzut pe un stelaj, printre scătuli cu ațe și ace de mărimi mai mari și mai mici, nu departe de mașina de cusut Singer din dreptul ferestrei, așezată acolo ca să bată lumina pe tâlpicul din oțel și pe acul care alerga peste pânză. Când stau și mă bleojdesc la toate, la baba Soca-neni, la pivnițele lui Heisenberg, la madeleina lui Marcel, la Pițko, birtul unde sezum și plânsem la voroavă ce ne strânsem cu vecinul Dudan – bucătarul mereu beat de la popota ofițerilor de la Unitatea militară cu termen redus Radna – când încerc să pricep ceva îmi vine la memorie o cântare (și nu știu de unde) care mă rupe melancolic, cu versul frânt: „pustie e stepa Baikală” despre care, pe cuvânt de onoare, nu știu de unde răsări, cum s-a ivit, m-a mai tulburat și altădată, dau căutare pe Google (ehe, suntem în altă vreme, ce mișto, vorba vecinului Dudan la la berea de la Pițko, ce mișto cu netu’, dăm căutare, și văd că nu am memoria cum trebuie, pe youtube găsesc madeleina sovietico-pravoslavnică, tot acolo și comentariul lămuritor al unuia cu ID pe nume Polichinelle: „Sălbatică-i stepa baikală./ Sunt mine de aur în ea./ Un om blestemându-și ursita./ Cu traista pe umăr mergea...” Din păcate, doar atât mai rețin din acest cântec minunat pe care bunicul mi-l cânta la mandolină.”).

Solilocviul lui Odiseu

Traian Ștef

Prieteni și cărți

VASILE DAN este unul dintre prietenii mei cei mai dragi. Făptura lui firavă parcă are nevoie de protecție, dar, paradoxal, el este acela care te caută mereu și ai impresia că vrea să te apere, să vegheze asupra ta. În timpul scandalului meu cu președintele Consiliului Județean Bihor, președinte al cărui nume a fost deja uitat, Vasile a fost dintre puținii care mă suna zilnic și mă sfătuia să am grijă de sănătatea mea. Trecuse și el printr-o campanie împotriva-i care se lăsase cu o spitalizare. Eu, din fericire, am rezistat și l-am dovedit pe respectivul. Are parte Vasile, însă, de tot felul de întâmplări rele. Ba i se fură porcul gata pentru Crăciun, ba i se cotrobăie prin casă ca într-o percheziție clandestină fără să fie aflat făptașul, ba, la început de iulie, dă peste el cu spatele o mașină și noroc cu constituția-i subțire că nu l-a strivit ireparabil. Și altele dinăuntru și dinafară. Poezia lui, pe de altă parte, e tot mai plină de miez și de viață, formînd el, cred eu, împreună cu Ioan Moldovan, un tandem de vîrf al Vestului românesc, așa cum s-a arătat și la Turnirul de la Jula.

Recent, Vasile Dan a editat o carte de comentarii critice, *Critica de serviciu*, la Editura Mirador a lui Ioan Matiuț. Zice el în „Avertismentul”

Vasile Dan
Critica de serviciu
Ed. Mirador, Arad, 2013

inițial că a fost obligat să suplinească plecarea unor colaboratori și s-a apucat să scrie la rubrica de cronică literară, calificându-se pe parcurs, la locul de muncă, și că uneori e mai greu să scrii despre o carte decât să scrii chiar tu una. Deși pare un joc de-a modestia, Vasile Dan avînd destulă știință de poezie și de carte pentru o astfel de întreprindere, dacă te uiți mai atent îți dai seama că el scrie ca și cum ar compune propriile poeme. Cine l-a auzit citindu-și-le, îi aude și de data asta vocea atentă, învăluitoare, rostind rar, cu grijă pentru fiecare cuvînt, fără teatralitate, doar subtile zîmbete ironice, melancolii și rar cîte un strigăt.

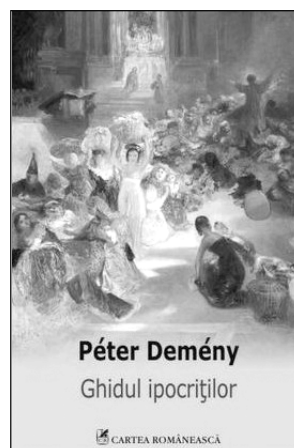
Despre cine scrie Vasile Dan din 2007 pînă astăzi? Despre cei din jurul lui, mai mult sau mai puțin prieteni, aceștia formînd cercul arădean (și dintr-o responsabilitate asumată față de *loc*), despre cei din al doilea cerc spațial, mai mult prieteni, adică o urcare spre Parțium și Transilvania, despre scriitori importanți din diaspora, despre scriitori maghiari și sîrbi importanți, ei fiind din România și pentru România, despre scriitori care întruchipează un anumit statut, de exemplu HR Patapievici, ei fiind inclusiv pretextul pentru a participa la discuțiile momentului. Vasile Dan a participat de fapt la toate discuțiile care au vizat cultura română din 1990 încoace, fiind dintre cei cu o atitudine clară, neschimbată de împrejurări.

În fapt, fiecare text al lui se desffășoară după ce a găsit răspuns la o întrebare. Și întrebarea e legată de o anume valență specifică autorului respectiv. De aceea în finalul sau la debutul fiecărui text apare cîte o judecată, o sentință. Sînt și eu printre cei despre care a scris și-mi dau bine seama unde e grija pentru autorul comentat și unde grija pentru onoarea lui. Un poet, oricît de versat critic și versatil om ar fi, nu cred că poate lua distanță. De fapt textul poeților care scriu despre confrăți – și la Vasile Dan e mai evident decât la Ioan Moldovan, ca să dau un exemplu tot extrauniversitar – e o formă sublimă a prieteniei, reprezentare a percepției celuiilalt la întîlnirea dintre ipostaza umană cotidiană și cea a grației poetice. Așa mi s-au părut și ale lui Vasile Dan, scrise cu înțelepciune, cu prietenie, cu umor, cu ironie blîndă - mai punîndu-l pe autor să facă o piruetă, pentru a i se vedea toată costumația.

PÉTER DEMÉNY e un nume bine cunoscut ca traducător în maghiară, avînd în portofoliu nume dintre cele mai cunoscute: Gabriel Liiceanu, Nichita Stănescu, Constantin Țoiu, adevărată performanță fiind *Cartea de la Metopolis* a lui Ștefan Bănuțescu. Aș mai adăuga, tot între performanțe, traducerea „Țiganiadei” mele, respectiv, *Povestirea Țiganiadei*. Este, înainte de toate, un foarte bun poet maghiar care scrie și în română, „Familia” publicîndu-i, poate în premieră, astfel de poeme.

Mi-a fost recomandat pentru *Țiganiada* de prieteni comuni și m-a făcut să insist cînd, pus pe gînduri, mi-a spus: „Dar pentru asta ar trebui să citesc texte maghiare din perioada aceea”. Am fost sigur atunci că e un om serios, a dovedit-o încă o dată prin punctualitate și lucrul bine făcut, traducerea lui fiind apreciată.

Prima sa carte scrisă în întregime în limba română este *Ghidul ipocriților*. Mărturisește în cuvîntul introductiv că i-a venit ideea vîzînd manifestările unei colege de catedră care una spunea în ședințe și alta era atitudinea ei față de studenți. Mai mărturisește că și el, ca fiecare dintre noi, și-a recunoscut momente de ipocrizie. Așa că, dacă pe ale lui le-a recunoscut, dacă a dovedit o astfel de sensibilitate, un anume simț, de ce nu le-ar recunoaște în jurul său, în casă (părinți, copii), în familie (frați, noră, ginere, socri), în apropiere (rudeni, prieteni), în spațiul public (în școală, media, politică). De ce *Ghid?* Pentru că nu sînt eseuri în adevăratul înțeles al cuvîntului, nici povestiri ale unor scene, ci, pornind totuși de la întîmplări reale – chiar dacă nu a trecut prin toate, dar am trecut noi, cititorii –, este creionat portretul aceluia tip de ipocrit. Zice Péter: „Dar nouă, ipocriților ocazionali și cu conștiința morală, poate nu ne este cu totul nefolositoare această lectură. Poate ne ajută să recunoaștem un ipocrit, din chiar clipa în care a intrat

Péter Demény
Ghidul ipocriților
Editura Cartea Românească,
2013

pe ușă. Ceea ce ar fi totuși ceva, pentru că ipocritul e foarte candid și foarte periculos: nici nu-ți dai seama când ți-a distrus sufletul și dragostea. Adică viața.” Aflăm, deci, că autorul se gîndește la partea practică a lecturii noastre, dar aflăm și care sînt valorile lui supreme ce întruchipează însăși viața: sufletul și dragostea.

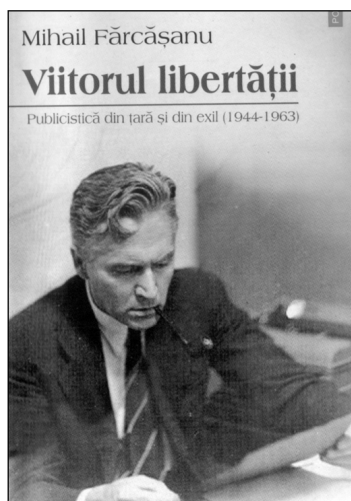
Dincolo de tipul distinct al fiecărui ipocrit, ceea ce îi unește este falsitatea ca stare permanentă, ca *modus vivendi*, lipsa conștiinței morale, absolutizarea interesului propriu.

Dar Péter Demény ne lasă fiecăruia loc pentru aduceri-aminte, zîmbete, roșeață în obraji, abstractizare și filozofare. Aș zice că stilul românesc al acestui poet ungar oferă destule delicii. Cele mai multe referințe culturale sînt românești, limba română este vorbită și scrisă nuanțat, dar există o anume directețe specific maghiară, augmentative mai abrupte, antonime mai apăsate, o carnalitate tare a evocării și a comparației. De exemplu: „aluziile cele mai fine și cele mai carnivore, care-ți mănîncă nervii precum barza broaștele” .

Cartea a fost comentată, iar comentariile dovedesc că Péter Demény a deschis o ușă care scîrțîie tare și dincolo de care știm toți ce se găsește. Cristian Teodorescu ar fi vrut totul de la autorul *Ghidului*: „Poate că-i cer autorului ceea ce nu și-a propus, dar, pentru gustul meu, asta ar fi deosebirea dintre această satiră vioaie și o carte despre ipocrizia națională care ar fi putut face din Péter nu numai un moralist simpatic, ceea ce e, dar și un mare decripter al mecanismelor imposturii și ale minciunilor din care s-a construit România de azi, cu elitele ei ipocrite și cu proștii ei, la fel de ipocriți”. Dar oare dacă ar fi scris cartea despre ipocrizia națională românească el, un ungar, ce ne-am fi zis?

S-a spus despre Péter că ar fi un moralist. Or, el nu scrie ca un moralist, pe el nu-l privește relația etică, el se enervează recunoscînd în jurul lui cum mișună prefăcutul interesat exclusiv de sine și ni-l arată cu degetul, ne dă semnalmentele lui să nu ne lăsăm agresati. Ne spune chiar că acela atențază chiar la viața noastră. Péter Demény nu s-a format în cultura moralistilor francezi, nici nu are mentalitatea meșterului care-și încîntă iubita ca s-o zidească, ci pe aceea în care i se spune Anei direct, în modul cel mai carnivor, cum ar zice el, ce trebuie să se întîmple. De aceea zic că *Ghidul ipocriților* nu este o carte de moralist, ci co carte de conștiință.

Libertatea ca valoare supremă

Mihail Fărcășanu
Viitorul libertății, Editura Polirom, Iași, 2013

Aparținând biologic generației 27, dar străin de orice implicare legionară, așa cum, din nefericire, s-a întâmplat cu unii dintre reprezentanții de frunte ai acesteia, debutând în volum târziu, de abia în 1946, cu romanul *Frunzele nu mai sunt aceleași*, apărut sub pseudonimul Mihail Villara, Mihail Fărcășanu e cunoscut îndeosebi datorită publicisticii sale. Aceasta s-a consumat în diverse periodice, cele mai multe de orientare liberală, din țară, dar și din exil.

Îndată după 23 august 1944, odată cu reluarea apariției cotidianului *Viitorul* al PNL, suspendat încă din anul 1938, Mihail Fărcășanu devine directorul acestuia, publicând în cuprinsul lui editoriale zilnice și comentarii politice, înfruntând feluritele forme ale cenzurii, din ce în ce mai acerbă. De la cea politică, o cenzură care, în realitate, nu a fost niciodată abolită, nici după ce România s-a lepădat de fascism și în pofida faptului că după actul istoric al cărui arhitect a fost Regele Mihai I Constituția democratică din 1923 a fost repusă în drepturi, la cea economică, aceasta manifestându-se prin tot mai redusă cotă de hârtie acordată publicației. Lucru care a determinat tipărirea ei într-o paginație redusă și într-un tiraj nici pe departe suficient prin raportare la solicitarea pieței.

APĂRAREA LIBERTĂȚII DE NOUA BARBARIE

Aici, în aceste editoriale scrise într-un interval foarte bine definit de Ioan Stanomir în cartea *Apărarea libertății 1938-1947* (Editura Curtea veche, București, 2010) drept unul de “democratizare înșelătoare”, Mihail Fărcășanu își va exercita ceea ce același exeget numește “misiunea de a apăra patetic și disperat cauza demnității în fața noii barbarii”, dar va și schița “profilul noului discurs liberal”, gândirea sa

oferind “imaginea stenică a unui liberalism umanist, personalist și antietatic”, bazat pe încrederea în valorile libertății și, implicit, pe refuzul oricărei influențe totalitare.

Suportând numeroase șicane, înfruntând urmărirea Siguranței deja controlată de comuniști, activitatea lui Mihail Fărcășanu a avut de suportat opreliști și limitări, devenite din ce în ce mai pregnante după ce la 6 martie 1945 Moscova izbuteste să impună primul guvern pro-comunist condus de dr. Petru Groza. Deslușind cu luciditate prevestirile sumbre privind viitorul României, prevestiri care au marcat întreg anul 1946 și care au culminat cu falsificarea grosolană a alegerilor, Mihail Fărcășanu va izbuti să evadeze în chip rocambolesc din România, împreună cu soția sa, Pia Pillat, la bordul unui avion militar. Asta după ce volumul *Scrisori către tineretul român*, apărut sub semnătură proprie în primăvara fatidicului an 1946, va fi interzis de cenzură.

După popasuri succesive la Roma și la Paris, Mihail Fărcășanu se va stabili în Statele Unite, va deveni un apropiat al lui Grigore Gafencu dar și al generalului Rădescu, se va număra printre fondatorii Asociației Românilor Liberi. Până la decesul intervenit în 1987, Mihail Fărcășanu va fi unul dintre liderii opoziției anti-comuniste din afara granițelor țării. Fapt ce se va concretiza atât în publicistica lui, concentrată în contribuțiile radiofonice de la microfonul programului românesc al postului de radio *Europa liberă*, program al cărui prim director a fost (1950-1953), cât și în paginile diverselor ziare ale exilului - îndeosebi *Românul*, dar și, în plan practic, prin calitatea de președinte al Ligii Românilor liberi, calitate pe care a

deținut-o până la autodizolvarea acesteia, după anul 1965.

EVOLUȚIA UNEI GÂNDIRI POLITICE

Volumul *Viitorul libertății- Publicistică din țară și de din exil (1943-1963)*, recent apărut sub îngrijirea Piei Bader Fărcășanu la editura *Polirom* din Iași, are meritul de a reface fidel evoluția destinului lui Mihail Fărcășanu, a gândirii lui politice, de a urmări traseul radicalizării atitudinii sale anticomuniste și antitotalitare, al întăririi credinței sale fidele în valorile umaniste și în libertate.

În articolele apărute în primele zile și săptămâni de după 23 august și după reapariția *Viitorului*, Mihail Fărcășanu pare a da dovadă de o anume bunăvoință, dacă nu chiar de naivitate față de atitudinea Moscovei, față de acțiunile dictatorului de la Kremlin ori chiar față de Partidul Comunist Român. Vorbește despre “realismul politic excepțional al mareșalului Stalin”, vrea bună vecinătate cu Răsăritul, socotește că “regimul la care au aderat toate grupările noastre politice este cel democratic”, apreciază că “Partidul Comunist a devenit... un organism politic ca și celelalte, înțelegând să își valorifice corpul său de idei compatibil cu respectul drepturilor fundamentale ale omului și cetățeanului și cu colaborarea pe planul continuității statului cu celelalte partide”. Asta pentru că socotea că “mecanismul obișnuit al democrației este discuția”, dar poate și fiindcă era nevoit ca în analizele sale, extrem de detaliate și de argumentate de altfel, să țină cont de amănuntul că România era încă în război, că Uniunea Sovietică îi era aliat, că prima prioritate era refacerea economică a țării, lucru ce era imposibil fără

creșterea producției, că vor urma plata unor despăgubiri de război și negocieri de pace dure.

Deși admitea că “este o întreprindere temerară a vorbi astăzi despre idei în zăngănitul armelor și teribila înclăștare a faptelor”, într-un editorial apărut la 10 ianuarie 1945, Mihail Fărcășanu aprecia că “expresia autentică a unei democrații este domnia legii”. Interesant, în același editorial, jurnalistul condamnă ferm o practică ce, din păcate, se manifestă și în România din azi, aceea a publicării în presă a unor proiecte de legi, unele fanteziste, ce nu au trecut încă de Consiliul de miniștri.

Dincolo de această aparență de bunăvoință, ba chiar de înșelătoare naivitate despre care vorbeam mai sus ori de civilitatea necondiționată a scrisului gazetarului, constant rămâne totuși un realism remarcabil și un atent simț al observației. Fărcășanu sesizează și evaluează atent toate mișcările din viața politică românească, e cu deosebire preocupat de acțiunile Partidului Comunist, denunță operațiunile acestuia de înființare și încurajare a unor formațiuni satelit. La 15 octombrie 1944, Mihail Fărcășanu a publicat un text în care arată că astfel “Blocul Național-Democratic, garant al actului de la 23 august, a fost slăbit, deoarece în loc să se consolideze unirea și buna înțelegere între cele patru partide democratice care îl formează, s-a accentuat tocmai ceea ce le diferențiază și le desparte”.

Într-unul din ultimele numere ale *Viitorului*, mai exact în textul publicat la 18 februarie 1945, Fărcășanu va vorbi despre faptul că unele fenomene de emasculare a unei părți a burgheziei și muncitorimii care s-au lăsat în trecut

remorcate la extremism, despre “tranzacții și concesi perpetue”, despre “isterii politice”, avertizând pe un ton categoric că “astăzi aceleași fenomene se repetă” și reiterând ideea că “libertatea nu poate fi păstrată decât prin curaj și prin luptă permanentă” căci “orice adormire a vigilenței, orice abdicare de la demnitate, de la drepturile omului și independența lui înseamnă o lovitură mortală adusă libertății”.

Imediat ce a ajuns în exil, Mihail Fărcășanu a folosit posibilitatea exprimării libere spre a-și reafirma credința în valoarea supremă a libertății și în necesitatea apărării acesteia.

Într-o comunicare rostită la Congresul Uniunii Mondiale Liberale de la Zürich ce a avut loc între 20 și 25 mai, comunicare publicată în *Le Courrier roumain*, Mihail Fărcășanu a denunțat “nesiguranța și teama” ce au pus stăpânire pe lume, eroarea în conformitate cu care “la umbra totalitarismului se pot realiza reforme sociale”. Jurnalistul a insistat asupra ideii că libertatea deține un rol esențial în menținerea păcii.

Viitorul libertății nu cuprinde între paginile sale comentariile radiofonice rostite de Mihail Fărcășanu de la microfonul postului de radio *Europa liberă*. Nu știm, așadar, cât de radicale au fost ele și dacă e adevărat că, așa după cum se spune în nesemnata schiță biografică, jurnalistul a demisionat de la conducerea serviciului românesc al Radioului din pricina intruziunii CIA în politica sa editorială. Se știe astăzi însă foarte bine că în primii ani de funcționare, *Europa liberă* nu a avut un cod deontologic ferm formulat. Un minus care a condus și la greșeli editoriale. Se mai știe, de asemenea, că în

1956, cu ocazia Revoluției maghiare, postul în întregime, dar și autoritățile americane nu au avut o atitudine chiar foarte cumpănită, nici din cale afară de justă, că i-au încurajat pe protestatari, că i-au lăsat să înțeleagă că vor primi sprijin extern.

Sunt lucruri recunoscute și regretate atât de administrația americană, cât și de *Radio Europa liberă*, sunt fapte care s-au aflat la originea redactării *Cartei Radioului*. Fărcășanu, revenit în America, va condamna aceste excese. Iată ce scria ziaristul român la data de 1 ianuarie 1957: "Ne este perfect clar faptul că, deși unele afirmații nesăbuite lansate de o agenție a Statelor Unite declarată drept neoficială, dar considerată drept oficială de cei implicați - regiunile de destinație și refugiații - au avut o anume influență, ele nu se pot totuși măsura cu importanța unei propagande intensive de zi cu zi de-a lungul anilor. Principalul efect al acestui masiv efort american a fost de a confirma și de a susține credința oamenilor de dincolo de Cortina de fier în interesul puternic și sincer al Statelor Unite față de lupta lor pentru libertate. Consecințele psihologice ale acestui baraj propagandistic care făcea apologia libertății ne conduc la concluzia inevitabilă că în spatele unei asemenea etalări de risipă morală și materială nu poate fi nimic altceva decât vid. Reacția normală a acestor oameni a fost, însă, aceea de a crede că mesajele americane erau expresia unei politici reale de a le veni în ajutor. În consecință, crezând cu tărie că *ei nu erau uitați și nu erau abandonați*, patrioții maghiari au suferit o amară deziluzie, găsindu-se total abandonați în zilele și săptămânile tragi-

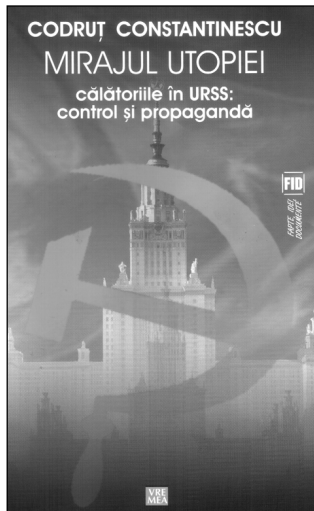
ce ale luptei lor disperate." Mihail Fărcășanu va denunța efectele nocive și de durată, o durată ce se va extinde dincolo de anul 1945, ale Pactului Molotov-Ribbentrop, ca și fatidicele urmări ale Yaltei. El va judeca aspru și în termeni categorici, adesea duri, inacțiunea lumii libere, va fi un critic acerb al lui Winston Churchill, ca și al succesivelor administrații americane, al atitudinilor acestora față de felul în care înțelegea Moscova să se comporte în raport cu țările condamnate, fără voia lor, la comunism.

Socotind pe drept cuvânt că la București, guvernul e o "slugă a Sovietetelor", o "agenție totalitară nereprezentativă și teroristă", Fărcășanu va dori acțiuni ferme din partea Occidentului și din partea Statelor Unite. Va milita chiar pentru sancțiuni și izolare.

E mai greu de acceptat însă că Mihail Fărcășanu ar fi avut tocmai dreptate atunci când a susținut, cu o voce extrem de vehementă, neadmiterea României și a celorlaltor țări comuniste în ONU. Tot la fel cum cred că s-a înșelat atunci când a încurajat moral atacul legației române de la Berna, atac din 1955, acțiune cu conotații teroriste evidențiate, din câte se pare, chiar de la microfonul *Europei libere* de Noel Bernard, în cursul primei sale treceri pe la șefia Departamentului românesc.

Găsim într-o primă *Addendă* a volumului *Viitorul românesc* remarcabilul eseu *Libertate și existență*, apărut în intervalul ianuarie-martie, în numerele 1-3, ale lunarului *Revista Română*, un text semnificativ pentru anvergura formației intelectuale și a culturii filosofice ale lui Mihail Fărcășanu.

Mărturii tarifate

Codruț Constantinescu
Mirajul utopiei. Călătoriile în URSS - control și propagandă
Editura VreMEA, București, 2013

Se înmulțesc pe piața românească de carte studiile dedicate examinării multiplelor aspecte ale călătoriilor întreprinse de intelectuali de diverse formații în fosta Uniune Sovietică. Unele dintre aceste studii au apărut în reviste de cultură, altele în volume colective, așa cum a fost cazul celor inserate în ciclul *Explorări în comunismul românesc*, tipărit în primul deceniu al secolului al XXI-lea sub semnătura lui Paul Cernat, Angelo Mitchievici, Ioan Stanomir și Ion Manolescu la editura *Politom* din Iași.

În 2011, în seria *Istorie contemporană* de la *Humanitas*, era editată o amplă lucrare datorată lui Angelo Mitchievici, volum intitulat *Umbrele paradisului - Scriitori români și francezi*. Intenția autorului era mai puțin aceea de a înregistra, comenta și

rezuma totalitatea acestor scrieri, mai numeroase și mai diverse decât ne-am putea închipui, cât de a le introduce în felurite grile cu ambiții problematizatoare. Erau analizate acolo specificul subiectiv al călătoriei, atitudinea la antipodi a celor două totalitarisme ce au marcat secolul al XX-lea față de stimularea călătoriilor diferitelor personalități în arealul intrat sub controlul comunismului, respectiv nazismului - interes sporit din partea primului, dezinteres vădit dinspre cel de-al doilea.

Angelo Mitchievici recurgea la teoria *locurilor memoriei*, teorie datorată lui Pierre Nora, spre a inventaria punctele obligatorii ale parcursului oricărui intelectual care, dintr-un motiv sau altul, își asuma aventura unei călătorii sponsorizate și "supravegheate" pe teritoriul Uniunii Sovietice.

Cu totul altele sunt ambițiile nutrite de Codruț Constantinescu, semnatarul volumului *Mirajul utopiei - Călătoriile în URSS-control și propagandă*, recent apărut în colecția *FID*, adică *Fapte, Idei, Documente*, a editurii bucureștene *VreMEA*. Ambiția de teoretizare e mai redusă. În schimb, Codruț Constantinescu nu e preocupat doar de înregistrarea cărților și articolelor ce mărturisesc despre aceste pelerinaje *inițiatice* datorate unor scriitori francezi și români. Deși locul rezervat acestora în economia lucrării e considerabil. Cu un avantaj evident al francezilor. Semnalez aici analiza dedicată textului *Mea Culpa* al lui Louis Ferdinand Céline. Francezii dețin un plus de spațiu din mai multe motive cât se poate de obiective. Nu doar deoarece comunismul a fost o *pasiune franceză*.

Numărul călătoriilor întreprinse de intelectualii francezi, în special de scri-

itori și îndeosebi în anii 30, ani cumpliți pentru majoritatea locuitorilor din URSS, oricum până la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, e net superior. Și aceasta fiindcă apetitul lor de a vizita prima țară comunistă din Lume a fost consistent stimulat, și stimulat precumpănitor bănește și materialicește, de autoritățile bolșevice sovietice, de marii decidenți politici - de la Stalin la Brejnev - care au creat organisme specializate (de la VOKS la Inturist) al căror rost era acela de a-i influența, orienta și *cumpăra* pe vizitatori, astfel încât la întoarcerea în țară, adică în Franța, acolo unde ființa un destul de puternic partid comunist, cu consistente sponsorizări de la Kremlin, să publice doar texte entuziaste. Nu a fost doar așa, cartea lui Codruț Constantinescu o demonstrează, iar pentru aceasta autorul nu recurge numai la binecunoscutul exemplu al lui *Gide* cu ale sale *Retour de l'URSS* și *Retouches à mon Retour de l'URSS* ori la *Vers l'autre flamme* a românului Panait Istrati care a scris, însă, după cum bine știm, în limba franceză.

Românii care și-au asumat aventura, câteodată riscul, unei călătorii în URSS până în 1940, au fost infinit mai puțin numeroși, interesul ce le-a fost acordat a fost uneori infim, deși unii au mai avut de depășit diverse inconveniente, ba chiar incidente cu vigilentele organe de ordine, așa cum i s-a întâmplat lui Alexandru Sahia. După instaurarea comunismului în țara noastră și după ce a devenit clar pentru toată lumea că, cel puțin pentru o bună bucată de vreme, așa după cum cinic a spus-o Sadoveanu, *lumina vine de la Răsărit*, situația s-a schimbat radical.

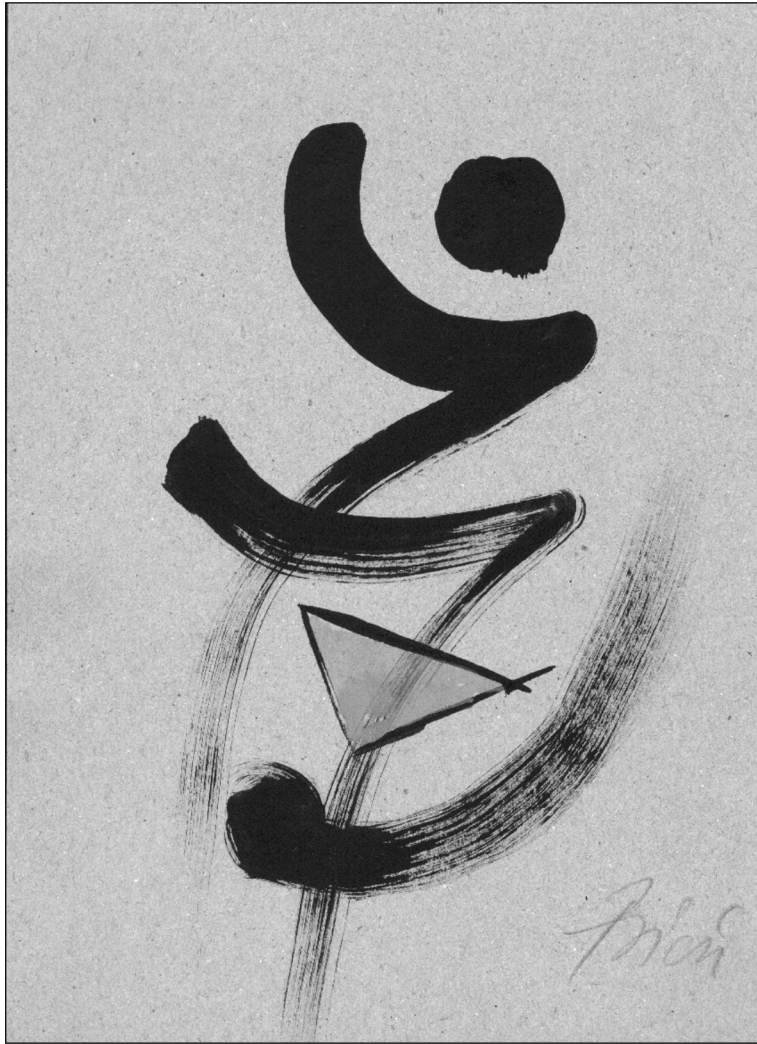
Călinescu, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, alții și alții au pornit voinicește în căutarea *luminii* și au găsit-o fie la mausoleul lui Lenin, fie la metrourile moscovite, fie prin kolhozuri, fie prin uzine, fie în laboratoarele unde se puneau în practică ceea ce profesorul Lucian Boia numea într-o carte a sa *mitologia științifică a comunismului*, fie în bisericile transformate în muzee ori locuri de dans, fie la chiolhanurile tovărășești la care erau invitați toți vizitatorii *oficialii*, indiferent de naționalitate sau țară de proveniență. Chiolhanuri bogate, cu meniuri pantagruelice. Se știe că Sartre a avut, bunăoară, nevoie, de asistență medicală după un astfel de ospăț și excesele aferente.

Codruț Constantinescu a parcurs o imensă bibliografie și a citit enorm. Cred că i-au scăpat puține dintre scrierile despre acest subiect. Așa încât, după un capitol pregătit numit *Studiu explicativ*, din care atrag atenția subcapitolele dedicate demontării esențelor mecanismului acestui tip special de călătorie (*Mecanisme, Anatomia călătoriei, Și inginerii au fost atrași*), cele referitoare la rolul revizitelor *NRF* și *Europe* în ceea ce, în limbaj specific, se chema "influențarea pozitivă", ori unor vectori de imagine (cei mai proeminenți fiind Romain Rolland, Gorki - nemembru de partid, dar vârtos instrumentalizat -, Aragon și, așa adăuga eu, H. Barbusse), ne întâmpină o succesiune de minuțioase fișe de lectură. Francezilor și românilor care au scris despre vizitele lor în URSS li se asociază alte nume mari, din alte spații geografice și aparținătoare altor literaturi, precum H. G. Wells și Theodore Dreiser, G. B. Shaw și Arthur Koestler

(foarte bună diagrama oscilațiilor acestuia), Lion Feuchtwanger și John Steinbeck, dar și condeieri de mai redusă notorietate. Unii au căzut în capcană, au înghițit pilula tirajelor mari în care au fost tipăriți în URSS, cea a onorariilor regești, dar plătite în ruble și convertite în obiecte de lux achiziționate rapid, alții au refuzat pactul, asumându-și consecințe nicidecum minore. Cu toții au fost intens supravegheați de serviciile secrete sovietice. Unii au simțit supravegherea și au recla-

mat-o, alții au acceptat-o, o a treia categorie pur și simplu nici nu a băgat-o în seamă, poate prea amețiți de caruselul bunăvoinței și ospitalității propagandistic interesate.

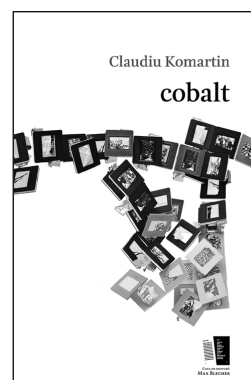
Cartea își depășește puțin făgăduielile din titlu fiindcă în ultimele sale capitole se concentrează asupra unor pagini de călătorie prin Cuba castristă sau prin China maoistă. Alte teritorii atrase de mirajul utopiei, alte teorii ale unor imense dezamăgiri, frecvent măsluite contra unor tarife consistente.

Cronica literară

Viorel Mureșan

"Încă mai am momente când îmi vine să plâng de fericire pentru un vers"

Claudiu Komartin
Cobalt
Casa de Editură Max Blecher
Bistrița, 2013

Sunt puțini poeții care, dintr-un singur cuvânt, fără exercițiile de încălzire ale flexiunii, să scoată energii lirice nimicitoare. O singură vocabulă, care nu e verb, a ajuns rar, din perspectivă poetică, să fie un cuvânt-enunț, care să dezvolte în jurul său câmpuri semantice eclatante: „plumb”, „var”, „nichel” ar putea ilustra această categorie. În 2013, la Casa de Editură Max Blecher din Bistrița, Claudiu Komartin publică un volum de poeme cu titlul *Cobalt*, făcând ca un nou element chimic, un metal, se pare, indispensabil vieții, dar consacrat și prin radioactivitatea sa, să devină vital și artei cuvântului.

O serie de convenții literare se anunță în prima piesă a volumului, anticipând o carte complexă și dezinhibată la toate nivelele textului. Amestecul cifrelor 3 și 7 printre literele alfabetului latin, în unele cuvinte ale unui *Poem de dragoste*, nu doar ranforsează procedee și tehnici manieriste, dar apelează și virtuțile magico-simbolice ale unor elemente de numerologie. De altfel, în prima fasciculă a cărții, *Unu* (titlul poate fi și de sugestie avangardistă), nu sunt puține „poemele de dragoste”, acest topos, fără să fie o noutate, tinzând să se instituie ca o constantă tematică, un eros lipsit de voluptate, fantomatic, minat de vacuitate, întregind mai degrabă tema neantului: „e târziu/ în toată-ncăperea nu a rămas decât forma lăsată/ de corpul tău în cutele cearșafului - / o parte din respirația ta - / mirosul gâtului - / forma sânilor - / a pubisului/ iar eu te privesc de deasupra patului/ cum zâmbești ca un copil mare și crud/ fără memorie/ fără nici un deget” (*Poem de dragoste*, p. 12). Comportamentul din ultima vreme al lui Claudiu Komartin față de limbajul poetic pare a fi acțiunea de esențializare. Universului liric creat de poet în aceste „poeme de dragoste” nu i se poate

tăgădui și un caracter inițiativ. Imaginile confirmă, în bună măsură, sacralitatea inițială a lumii: „toată vara am umblat pe străzi/ cu o obsesie greu de numit/ și cu imaginea acelu copil ce incendia pui de arici/ la marginea luminișului în care/ am umblat goi și desculți știind că/ dragostea e o vietate cu țepi/ ce nu va mai alunge / niciodată/ acasă” (*O vietate cu țepi*, p.13). *Imagini de august* se intitulează un poem prin care curge lent o sevă cu ecouri de tragedie antică, precum cea care circulă subteran în scrisorile dintre Paul Celan și Ingeborg Bachmann : „În august, imaginile cu mine se volatilizează./ Mă trezesc, mă ridic din scaunul cu roțile/ și ard. Mă gândesc la noi,/ cum mergeam alături și nimic nu/ ne-ar fi putut atinge/ în adânc lacul subteran sclipește/ semințele au germinat în tăcere/ am putea adormi la marginea lor./ Deasupra sunt dealuri și păduri,/ irisul verde întunecat o insinuaie a/ luminii răsfrânte mângâind/ pielea răcorită de vântul nopții./ Macaralele zilei strivesc orice gând/ neputința ne bate cuie în șira spinării/ ne îndepărtează unul de altul definitiv.// Nu vom sfârși în nici un paradis/ în nici un infern dragostea mea/ ne vom târî sub o piatră și vom aștepta/ nepăsători tunetul” (p.14). În unele poeme, dinamica imaginilor e specifică picturilor lui Paul Klee, încât pagina pare pandantul liric al operei pictorului. Conștient de experimentul riscant, bazat pe sincretism, la care apelează, poetul pune în exerga unui poem un text esențial pentru înțelegerea poeziei sale de dragoste: „(am montat acest poem pornind de la scenariul unei piese într-un act scrisă în vara anului 2009; acel text era construit ca un dialog între două personaje nevrotice, un cuplu aflat la limita puterilor, iar acțiunea avea loc într-o mașină de tocat carne)” (p.17). Verbul „a urî” e motorul multor propoziții din această zonă a cărții, devine laitmotiv într-o poezie de dragoste unde paradoxul este unica modalitate de a da expresie neexprimabilului. *Ceva esențial despre vise* e un poem care lasă să se întrevadă nostalgii onirice la Claudiu Komartin, proiecții lirice devenite „aceste tainice teatre de umbre ale vieții”, ca să ne folosim de o formulă cu care Thomas Mann se referea la prozele lui Kafka.

Un set de zece poeme de la începutul secțiunii secunde a *Cobalt*-ului poartă titlul generic *Glasurele*. Aici, textul poetic are atingere cu parabola, accentul se deplasează pe introspecție. Poezia devine monolog adresat, rugă prin care un eu poetizant, smuls din țâțânile ontologice, cere divinității să fie ajutat să străbată invers drumul lui Gregor Samsa. Piese din acest ciclu au, adesea, aspectul unor duioase instantanee din marea desfășurare a lumii, pe lângă care trecem indiferenți: „Vreau să te cred când spui/ că va veni cineva/ cu zâmbet perfect/ și cu gesturi definitive/ o insectă cu suflet de doică/ să mă-mpingă spre ziua de mâine/ cum duci un cal dărâmat de tristețe/ seara către abator ” (2. *Vreau să te cred când sperî*,

„Încă mai am momente când îmi vine să plâng...”

p.26). E un stadiu în creația lui Claudiu Komartin în care poezia se resoarbe stilistic, tinzând spre epură. Se poate constata un proces de mineralizare a imaginarului poetic, când golul existențial devine și gol semantic: „când/ nu/ vor/ mai/ fi/ cheltuieli/ și/ moartea/ va/ face/ restul// o/ să/ vorbim/ prin/ scânduri/ o/ să/ ne/ spargem/ de/ răs”(10.Yoyo, p.36). Demersul experimental continuă și în acest ciclu, atât la nivel formal, cât și ideatic. Aranjarea a cinci versuri în forma unei figuri geometrice mișcate poate sugera prăbușirea. Mai ingenios e faptul că, prin combinarea la nesfârșit a celor cinci versuri, paralelogramul reprezintă grafic o poezie care poate începe și sfârși oriunde: „totul învins și trecut./ încet s-a sfârșit și furtuna./ultimele strigăte sunt din lemn./ peste tot este noapte./ pocitania râde.”(8. *Lemn*, p.33). Punctul de la sfârșitul fiecărui vers joacă un rol esențial în înmulțirea cheilor de lectură a acestui poem.

În *O portocală ascunsă sub un prosop alb ca laptele* autenticitatea trăirii amintește de mereu invocata situație cu prăjitura denumită „madeleine”. Suntem martori la un proces de sublimare a lucrurilor, la o mutare a lor din spațiu în subconștient, de unde ne sunt restituite ca obiecte artistice, după ce acolo au dus o existență plină de tensiune și amenințată de spaime. Amintirile interioare și cele exterioare se amestecă: „După-amiezile din copilărie în care eram dus la frizer,/ cu soarele rotund și alb/ poleind străduțele-ntortochete/ reflectându-se în oglinzile/ mașinilor urcate pe trotuare într-o rână,/ soarele ce făcea suportabile până și fațadele/ blocurilor de la marginea aceluia cartier muncitoresc o/ portocală ascunsă sub un prosop alb ca laptele este/ emoția aceasta pe care o resimt de fiecare dată/ când intuiesc pe piele mirosul de loțiune ieftină/ ciudata familiaritate a saloanelor/ scăldate în lumină sintetică.” (p.40). *Copiii din Hamelin* (cartea conține două poeme cu acest titlu) posedă atributele unei „ars poetica” în care suntem spectatorii unei descinderi, aproape cinematografic, a poeziei din mit. Poetul ar fi „unul rămas în urmă” dintre acei copii furăți de cântecul vrăjtit, iar acesta s-a transformat într-un har poetic pe care nu și-l dorea, cu care trebuie să se lupte. Această înfruntare e întregul demers poetic al lui Claudiu Komartin: „Încă mai am momente în care îmi vine să plâng/ de fericire pentru un vers./ Știu că e o/ prostie./ Oamenii mari nu fac asta.// Și dacă mă gândesc la creierul meu, nu văd/ lucrarea naturii desăvârșită,/ nu descopăr minunea,/ ca o bormașină stricată/ dată pe mâna unui imbecil.// Știu că oamenii onorabili au o părere mai bună despre umanitate.// Ei se-nfrățesc./ Își împrumută desfăcătoarele de conserve./ Își admiră unul altuia golul/ ce li se cască-n farfurii.// Într-o noapte am urcat pe acoperișul unui bloc/ de 26 de etaje - am văzut orașul scufundat/ și m-am gândit cum ar fi.” (p.51). Metapoezia a devenit una dintre con-

stantele acestei cărți. Astfel, *Scrisoare din Bakirköy* e un coplesitor poem-confesiune despre adevărul poetului și al poeziei, pe fundalul societății postmoderne. Desprindem din corpul acestui poem o singură frază, care să ne edifice: „...câte o bătrână cu privirea pierdută fotografiază pantofii tuturor poate că asta e poezia și de atâta avem nevoie ...” (p.52). În *22 de diapozitive mentale* mesajul este redat în două registre: prin text și prin anluminură. Vignetele de dinaintea sau de la sfârșitul versurilor pot constitui semne de la un alt eu artistic, conviețuitor celui poetic. Această însoțire cu imagini alb-negru a textului nu face decât să întărească ideea că arta nu redă vizibilul, ci face vizibil ceva ce e transcendent.

Poem pentru cei de pe urmă e un ciclu format din zece poeme, delimitate discret doar prin ortografierea cu majuscule a primului vers. Această parte a volumului își trage seva dintr-un humus social contaminat de toate relele postmodernității, al cărui simbol central devine *cobaltul*. Autorul nu-și poate reprimă sentimentul nimicniciei terestre, orice cuvânt ascunde o ispitire a răului, trăim disoluția realității, în timp ce totul pare notat lapidar, sub pecetea fatidicului. Stilistic, textul e direcționat spre ironie, frizând uneori clovneria. Pe alocuri, poetul vehiculează elementele moderne ale grotescului și parodiei. O sensibilitate rănită de morbid și decadentă trăiește în final spaima că până și poezia e muritoare: „Aceasta nu este muzică.. Aceasta nu mai e nici poezie./ Doar o vibrație a lucrurilor când cad în gol.” (p.76). O scrisoare încheie cartea sub titlul *Rânduri către un mai tânăr poet*. Găsim acolo gânduri despre poezie de gravitatea și pregnanța celor exprimate de Rilke în *Scrisori către...* : „M-ai întrebat despre ce ar trebui să fie o carte de poeme. Dar o astfel de carte nu e «despre ceva», nu spune neapărat o poveste, ci fragmente subiective din care poți alcătui povestea cuiva. Un volum de poezie nu e un pod, ci ceea ce simți când treci un pod. Nu te grăbi, sunt atâtea de văzut și de înțeles. Dar mai ales: nu publica o carte de îndată ce ți se pare că ai încheiat-o, nu are nici un rost să adaugi și tu un fleac la lumea asta plină de fleacuri. Gândește-te la ceea ce vei scrie ca la ceva inevitabil și imposibil de suprimat. Și apoi, dacă ai îndoieli, aruncă tot ceea ce ai scris înainte. Poți să repeți procedeul până îți iese. Dacă trebuie să ajungi undeva, mai devreme sau mai târziu, drumul te va duce acolo. Nu-i nici o grabă.” (p.85). Răzbate din această carte vocea unui poet matur.

Cronica literară

Ion Lazu

Convorbiri cu Alex. Ștefănescu

Ioana Revnic
Convorbiri cu Alex. Ștefănescu
Editura ALLFA, 2013

Dacă aș fi fost femeie, probabil cartea de confesiuni a lui Alex Ștefănescu mi-ar fi plăcut și mai mult, acesta scriind cu intenția declarată de a câștiga sufragiile cititoarelor, în primul rând. Ce-i drept, e mai lesne să scrii cu adresă la o anumită categorie de cititori, or, criticul de la Suceava (cum îi place să o declare, deși s-a născut la Lugoj și a trăit acolo primii 6 ani de viață), a simțit fără greș acest lucru. Nu e de mirare că mi-a plăcut și mie, cunoscut fiind faptul că îndeobște scriitorul are un suflet de femeie, vrem nu vrem s-o recunoaștem.

Tot ce povestește criticul despre sine, despre naștere, părinți, familie, copilărie, inițiere în tainele vieții, despre școală, liceu, facultate (despre căsătoria în ultimul an cu colega de serie, ploieșteanca de bună familie Domnița Andreiovici, care avea să facă o remarcabilă carieră editorială) și apoi despre repartiția la Cașvana, comună noroioasă dinspre Suceava, unde nu mai ajunsese niciodată un cadru didactic cu studii superioare, apoi despre mutarea precipitată la Constanța, unde vreme de 4 ani a funcționat la revista Tomis, „pus pe liber” la o reducere de personal, despre angajarea cu sprijinul lui Adrian Păunescu la „Scânteia Tineretului”, apoi la suplimentul „Magazin”, iar imediat după 1989 intrarea cu sprijinul aceluiași N.M. (omul providențial al carierei sale, cum este considerat pe drept) în redacția „României literare”, pentru 20 de ani, primii 5 ani ca redactor, iar următorii 15 ca redactor-șef, episod încheiat dramatic, prin îndepărtarea sa din redacție (*alungarea* sa, cum cu jale spune), sunt evocate cu pregnanță și cu implicarea de rigoare. Destule aspecte îmi erau deja cunoscute, căci am citit câteva volume din *Jurnalul secret* al criticului. Inconvenientul unor astfel de confesiuni stârnite de cel ce pune întrebări,

îndeobște ghidându-se după ceea ce deja se știe despre interviuat, din alte prestații, este cu eleganță evitat de criticul prevenit asupra acestui risc, abil în răspunsurile sale. În câteva rânduri, criticul recunoaște că a relatat în mai multe împrejurări episodul respectiv, sau a vorbit în public despre el. Excedat, reproduce/ citează uneori episodul în chestiune.

Alex Ștefănescu este, fără pic de îndoială, unul dintre rarii critici literari cu talent de scriitor. De altfel criticul insistă asupra faptului că scrie în mod programatic poezii de la vârsta de 8 ani și că toată viața a făcut critică literară *cu sentimentul provizoratului* și cu speranța că se va întoarce cât mai curând la adevărata-i vocație.

Foarte vii și nuanțate sunt evocările marilor scriitori pe care i-a cunoscut: la facultate, la revista „Tomis”, la „Magazin”, la „România literară” și cu care s-a împrietenit în timp, dar și a oamenilor cu care a avut întâlniri de suflet, iar foarte rar și conflicte. Sunt câteva secvențe memorabile; despre mama și tatăl său, despre copilăria plină de bucurii și miraje, despre episodul când a fugit de acasă, la vârsta de 16 ani, pentru o săptămână, răzlețindu-se în codru, împreună cu o liceană iubită, ducând o viață realmente edenică, hrănindu-se cu ce se găsea la fața locului -, cam ca în *Walden* de Henri David Thoreau, dacă vă amintiți cartea americanului, apărută prin anii 60-70. Însă împrejurarea asupra căreia insistă memorialistul/ interviuatul este episodul din primul an de facultate, când, fiind turnat de diverși colegi de facultate și prieteni de cămin, nimerește în malaxorul Securității, suportând două săptămâni de anchetă drastică, traumatizantă la culme, în subsolurile de la sinistru Malmaison... Anchete care durau 6-8 ore iar uneori zile și nopți la rând, cu întreruperi numai pentru masa anchetatorilor. Alex. Ștefănescu publică în anexă la carte articolul *Și eu am fost la CNSAS*, articol apărut mai întâi în „România literară”, dar pe care nu l-am citit la momentul respectiv. A fost consternat să constate că îl turnaseră cei mai buni prieteni ai săi, inclusiv unele fete frumoase, cu care se afla în idile. Nu le dă numele ci doar inițialele, în ideea de a nu-i deconspira pe foștii amici, unii amici și în momentul de față, iar alții morți, cum se întâmplă („unii morți, alții plugari...”). Totuși, pentru că respectivele persoane, colegi de filologie, fuseseră evocate în cuprinsul confesiunilor din carte, se obține efectul nedorit/nedeclarat de autor, cel al deconspirării în fapt a acelor bieți turnători... Criticul știe ce spun, o va înțelege și cititorul cât de cât atent... Are însă mare dreptate criticul când afirmă că nu doar cel turnat era un adolescent de 18 ani, ci și turnătorii erau la fel de tineri, în formare, toți victime ale mașinăriei poliției politice. Și criticul se lansează într-un adevărat rechizitoriu împotriva Securității, arătând că un număr de 18 ofițeri de securitate, bine plătiți, privilegiați, desigur trecuți de o anumită vârstă,

își câștigau în mod fraudulos salariile făcând mare caz și instrumentând la sânge o biată anchetă împotriva unor tineri încă în formare, considerați „primejdioși pentru orânduirea socială”!. Sunt înșirate numele tuturor acestor ofițeri superiori, cărora desigur nu le este defel rușine pentru faptele lor abominabile. Care în cazul concret al lui Alex Ștefănescu s-ar fi putut încheia cu condamnarea și întemnițarea studentului slobod la gură, dar care, printr-un noroc, s-a încheiat doar cu excluderea din UTC. Însă piesele acuzatoare au rămas la dosar, l-au tras în jos toată viața pe critic, printre altele l-au exclus de la doctorat.

Stârnit să se confeseze, face afirmații tranșante cu privire la literatură în general, la scris și scriitori, cu privire la criticul literar în speță și la menirea sa. Iată: „Ca să fiu sincer, până la urmă, tot literatura a fost cea care, pe la optsprezece, nouăsprezece ani, m-a făcut să mă uit mai atent la oameni. Nu realitatea, ci literatura, în mod special mării scriitori ruși - Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Cehov - m-au învățat să acord importanță oamenilor.” (p. 62-63). Despre misia criticului literar: „...nu ne rămâne decât să stabilim *a posteriori* un traseu și să sesizăm eventualele inconsecvențe ale scriitorului cu el însuși. Să descoperim regulile pe care scriitorul și le-a făcut pe parcurs și să constatăm dacă s-a abătut de la ele.” (p. 66). „Scrisul este o aventură, iar scrisul despre scris - la fel.”(p. 67)

Între modestia propriu-zisă, conținută, a unora, sau mai bine ori mai rău jucată de alții și relatarea așa-zis detașată a faptelor de arme (scripturale), și până la flagrante „exagerațiuni”, vorba lui Maiorescu, cititorul avizat/prevenit din timp, cam știe la ce să se aștepte. Din tot ce ni se relatează sau din ce știam deja, se poate trage încheierea lipsită de echivoc că Alex Ștefănescu nu a precupețit niciun efort ca să-și slujească vocația. A citit enorm, totdeauna cu creionul în mână, dar ajutat și de o memorie fastuoasă, iar în paralel a încercat de timpuriu să-și valorizeze înzestrarea: a publicat poezii în ziarul local (girat de Platon Pardău), s-a remarcat la banchetul de sfârșit de liceu, dând citire unei foarte lungi poezii sentimentumoristice în care le-a făcut parte tuturor profesorilor și colegilor... Un adevărat triumf personal, cum singur declară. În anul întâi de facultate fiind, îi scrie unui amic gălățean: „...vreau gloria, ieșirea din anonim”. Însă, luat de val, la o agapă de cămin studentesc, a dat citire unei parodii după *Împărat și proletar* (despre țărani colectivști și șefii de brigadă), text savuros care i-a adus incomensurabile nenorociri, începând cu deschiderea unui dosar de urmărire. Deja știm: anchete drastice, excluderea din UTC, nu și din facultate, la intervenția doamnei Zoe Dumitrescu- Bușulenga. (Dureoasă ironie a soartei, specifică perioadei comuniste: turnătorul lui Alex. Ștefănescu primește repartitie la televiziune; turnătoarea lui din studenție îi va

fi lector la prima carte de versuri - i-o va respinge, chiar fără să o fi citit...).

O dorință obstinată de reușită în lumea literară, o încredere deplină în destinul său, sprijinul unor Adrian Păunescu, Nicolae Manolescu, Ștefan Bănuțescu, Florin Mugur etc. l-au ajutat să se impună în cariera de critic literar. I se deschide o rubrică de „comentarii critice” în „Luceafărul”; face carieră în presa vremii... Debutul în forță, la 24 de ani, apoi cartea despre Nichita Stănescu au stat la temelia unei afirmări impetuoase, neobișnuite la noi. În timp, Alex Ștefănescu, mereu prezent acolo unde se fac jocurile și gloriile, nu s-a ferit de ajutorul mediatic, emisiunile de ani și ani la televiziune i-au asigurat popularitatea. Datele temperamentale, repet, i-au îngăduit aceasta. Dar abia cu *Istoria literaturii contemporane, 1941-2000* a dat marea lovitură a vieții sale. Succes eclatant, inclusiv mari câștiguri bănești, drept care și-a împlinit o veche dorință: să fie proprietarul unei case cu grădină și livadă, undeva la țară... Cum îi e felul, Alex Ștefănescu a făcut mare caz și de această realizare a sa, pe de o parte confirmare a succesului net, pe de altă parte ocazie să ne vorbească despre neasemuitele-i îndemânări într-ale gospodăriei. Îndemânări moștenite de la „a sa mamă”, căreia îi aduce un extraordinar elogiu. Criticul mărturisește a fi în mod fundamental un admirator al familiei (sale) și îi evocă într-o lumină idealizantă pe tatăl său, șeful secției financiare a urbei, mare cititor de literatură, devotat carierei fiului său, pentru care a conspectat nu mai puțin de 1000 titluri din literatura română, dar și pe cei doi frați mai mici, ambii profesori universitari la Politehnică. Nu doar inteligența lor, valorizată la maxim, dar și calitățile sufletești-umane, dar și harurile artistice primesc note de „zece cu plus”, cum însuși studentul filolog primise la un moment dat.

Poate n-ar mai fi fost nevoie de încă o probă că viața omului nu este mai mult decât propria ficțiune cu privire la ceea ce i s-a dat să trăiască; totuși Alex Ștefănescu ne-o dovedește o dată în plus, ca să nu mai avem nici un dubiu. Dar, să se știe: a fost deturnat de la vocația sa, a devenit critic literar și a trebuit să scrie toată viața despre alții în loc să fi scris numai despre sine. La insistențele lui Manolescu i s-a deschis o rubrică permanentă, la insistențele lui Florin Mugur musai să scrie o carte de cronici literare - cea cu care a debutat. A făcut toate acestea cu eforturi strașnice, cu rezultate remarcabile, însă... însă, în tot acest timp, ni se spune, criticul a avut sentimentul provizoratului, a simțit că trăiește viața altuia, nu pe a sa proprie. E o pură cochetărie. Imposibil să nu fi aflat criticul că acesta este un sentiment general-uman. Ce bine dă să acreditezi ideea că ai fi putut livra omenirii mult mai mult, în alt sector și la alt nivel valoric... Și acum, ca simplă ipoteză de lucru, să ne închipuim că Alex. Ștefănescu ar fi debutat în 1974 ca poet, evitând ingratitudea fostei sale colege de an... Ce s-ar fi întâmplat? Ne

gândim la un debut serios, remarcabil, chiar ieșit din comun. Dar câte debuturi ieșite din comun nu s-au produs pe-atunci? Ce se mai știe despre acei poeți minunați și volumele lor de excepție, mai ales: de mari promisiuni? Se scriau câteva cronici de întâmpinare ultrabinevoitoare, însă lăsând să se înțeleagă că autorele nu a făcut gaură în cer... Mă uit prin volumul *Prima verba, II* de Laurențiu Ulici, cotat ca mare descoperitor de tineri talentați. Din sumarul de aproximativ 70 de nume, doar despre 2-3 s-a mai auzit de-atunci, cât de cât. Și întreb: cum ar fi fost altfel, când la mare preț erau Blandiana, Alexandru, Păunescu, Mălăncioiu, Melinescu, Pituț, Marinescu, dar și Mircea Ciobanu, Mihai Ursachi, Dimov, Mazilescu... și n-am suflat o vorbă despre Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu... Or, întrebarea de bun simț este aceasta: Câți mari și foarte mari poeți pot fi în atenția lumii literare? „În mod fatal” nu mai mulți de 20-30, să zicem 50. Să presupunem că Alex. Ștefănescu s-ar fi plasat între primii 50-100 de poeți ai vremii. Ar fi convenit această situație, în sine foarte onorantă, unui temperament care viza din start topul?! Bineînțeles că nu. Așa însă, criticul a rămas cu „oful” că nu i-a fost dat să se afirme ca poet. Cei drept, prin prestația sa excelentă, perseverentă, neobosită, criticul despre care discutăm s-a plasat imediat între primii critici ai vremii. Literalmente, nu se putea un rezultat mai bun. Sigur, mulțumirea de sine nu duce la nimic bun, constructiv, însă nici nemulțumirea de sine nu este productivă întotdeauna, deși din aceasta pot fi trase mărturisiri înduioșătoare.

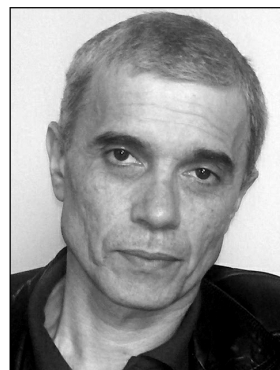
N-aș vrea deloc să se înțeleagă că m-aș îndoi măcar o clipă de talentul poeticesc al lui Alex Ștefănescu, dimpotrivă. Și în general, am convingerea că orice scriitor autentic are o puternică vână de poet. Mari romancierii ai noștri, se cunoaște, au debutat ca poeți, exemplele sunt notorii, nu mai revin. Dar și printre scriitorii contemporani avem nenumărate exemple de critici literari care au recidivat în poezie. Gheorghe Grigurcu ar fi exemplul cel mai la îndemână. Alte exemple la îndemână: Ion Pop, debutat ca poet; mai aparte este cazul lui Victor Felea, debutat și el ca poet, dar susținând rubrica de critică literară la „Steaua”, la „Tribuna” și remarcându-se prin volumele sale de exegeză. Între timp îi apăreau și volume de poezii, le trimitea criticilor literari din țară și era nemulțumit că, în parteneriat, nu se scrie mai serios despre lirica lui. Am aflat toate astea din *Jurnalul unui poet leneș, 1953-1993*, apărut în preajma morții autorului – carte de memorialistică delectabilă, pe cât de cuprinzătoare și care s-ar putea să fie considerată cândva capodopera lui Victor Felea. Nu altfel ar putea sta lucrurile în cazul Florenței Albu, care a scris cu asiduitate numai poezie, dar care cu memorialistica din *Zidul martor* pare să fi dat cartea vieții ei. Mircea Ciobanu, impus ca poet, a scris în paralel proză de anvergură, printre altele

seria de cinci *Istorii*. Și exemplele pot continua. Oricum, iau ca atare frustrarea pe care o mărturisește criticul. Îl consolez cu constatarea că, măcar în literatura română, de la Maiorescu încoace, a fost întotdeauna mult mai lesne să te impui ca exeget decât ca autor de ficțiune. Îmi e destul de greu să înțeleg că în argumentația de respingere a unor scriitori precum Cristian Tudor Popescu, Gabriel Chifu și Norman Manea, domnul Alex Ștefănescu apasă pe detaliul că toți aceștia au pregătire de ingineri; se acreditează ideea că o pregătire tehnică ar submina aspirațiile spre literatură, că ar exista o incompatibilitate etc. Așa să fie? (Cum rămâne cu Dan Barbilian, cu Camil Petrescu, romancierul și dramaturgul care susținea comunicări de matematici la Academie?) N-ar mai fi devenit Manolescu „cel mai important critic din a doua jumătate a secolului XX?” N-ar mai fi devenit Nichita Stănescu „cel mai mare poet din a doua jumătate...” etc.?

Cum spuneam la începutul acestor note, am citit cu viu interes cartea de convorbiri cu Alex Ștefănescu a Ioanei Revnic, din ce în ce mai prins/sedus de dialogul incitant dintre cei doi, de confesiunile criticului, în cele mai diverse registre, însă toate tulburătoare, fie ele vesele, meșteșugit puse în scenă, ori dramatice, răscolitoare, impresionante. Prins în dărdora lecturii, pe când mi se părea că am intrat în miezul arzător al unei personalități excepționale, în mod fatal cartea s-a terminat...abrupt, aș spune: nemilos de repede. Un jind, o tânjire, un fel de amoc insidios, persistent, ca o maladie a spiritului: de ce s-a terminat?, nu-mi luați jucăria, vă rog mult de tot! Ceea ce am trăit de fiecare dată când m-am apropiat de sfârșitul unei cărți adevărate, unui film adevărat, neapărat rusesc... De fiecare dată acest jind, care face diferența. Ai fi vrut să rămii *acolo*, în povestea aceea, mai adevărată decât toate întâmplările pe care viața ți le pune la dispoziție, toate palide, insignifiante, repetitive. Or, cartea/ filmul te-au tras după ele într-o lume miraculoasă, unde trăirile sunt intense, gesturile au semnificație, sentimentele au îndreptățirea și sensul venit dintotdeauna. Așa și cu aceste *Convorbiri*. Aici se constată, o dată în plus, dacă mai era nevoie, diferența dintre talent și lipsa acestuia. Cititorul se lasă sedus de șopotul cuvintelor dintr-un text, este îmbiat să meargă în susul undelor benefice, spre izvoarele purificatoare din creierul munților. Iar în alte cazuri, triste ca orice eșec, lectorul dă cartea deoparte și-și vede de-ale zilei imperative, care nici astea nu sunt puține.

Un singur poem

Alexandru Seres

Uzina de inefabil*

in memoriam Joe Hill

De ce nu și această desfășurare
de forțe cu un ultim strigăt de luptă
privește! asfaltul
alunecând pe sub porți
intri ca pe o bandă rulantă cu un
zâmbet pustiu „like desperados
waiting for a train like desperados
waiting for a train”
nimicitoare lumina îți cade pe creștet
în spatele curții revoluția
făcându-ți semn cu dosul mâinii

* Nu știu prin ce minune cenzura a permis publicarea acestui text în revista *Familia*, în octombrie 1985, zisa minune mijlocind debutul meu poetic.

Poeme

Simion Dima

Simion Dima și Constantin Cubleșan
la Oradea, 1973

Știam că tatăl meu (n. 1930, Comlăuș, jud. Arad - m. 2012, București), prozator și istoric literar, membru al Uniunii Scriitorilor din România (întâi la filiala timișoreană, apoi la ASB) scrie poezii, dar nu le-am găsit decât după moarte (dintre care câteva le știam, fiindcă la fiecare aniversare a noastră, mama și cu mine primeam în dar câte un poem). Am aflat emoționată poeme ce oglindesc drama unui spirit aflat în luptă cu obediența și aplatizarea intelectuală, pentru care durerea lua dimensiuni apocaliptice. Poezia sa este simplă, dar expresivă prin tensiunea emoției, în ea regăsesc cu uimire momente petrecute în trei, în climatul unic pe care-l poate naște conviețuirea unor scriitori ce alcătuiesc o familie. A avut o relație de suflet cu orașul Oradea, unde a lansat cărți editate la editura *Facla*. (S.-G. D.)

Odihnă și poezie

De câte ori dorm
de n-aud trăsnetele
dezlănțuite în noapte,
de câte ori garoafe roșii
stau, la locul lor,
în vaza albastră,
și sărutul dinaintea culcării
vine cald, copilăresc, tandru
și dulce,
a doua zi mă trezesc
în visarea cea pură

a poeziei.

Și-atunci sunt iarăși frumoase
aleile cu plopi ale orașului –
plopii, frații chiparoșilor,
cu brațul întins către azur –
și-atunci iar evadez
și văd cât e de frumoasă
țesătura aerului
și disting infinitele nuanțe
ale verdelui,
bobocii de trandafiri,
clipocitul Begheiului în albia domoală.

Cunosc o liniște efervescentă,
deși calmă,
și-n starea aceasta
nu mă pot atinge,
privesc de sus, munca și greul,
încep să mă simt tare
și zâmbesc tainic la ceea ce e nerozie
și monstruos cinism.

Repede se-așterne, atunci, versul,
dezlânatul meu vers,
care încearcă să păstreze,
încremenită, o clipă din „veșnica trecere”.

E-o frământare vie și trează,
mintea e febrilă.
Mă dezmeticesc, asociez,
întreprind un reportaj,
ca să-ți dedic o poezie.

Să ai o colecție bogată,
numai a ta,
să le recitești, ca să găsești
tărie și calm,
dacă ai nevoie.

Aș vrea să trăiesc permanent

starea scânteierii de argint
care naște versul
și înaripează mintea,
până la albastrul imaculat
de deasupra.

Aș vrea să nu-nterupă nimic
sublimul ei calm
care nu e lene,
ci frământare vie și trează.

Ca să știi că
lenea aceasta nu e lene;
Numai trândavii lenevesc
și trândăvia apare
când apune zbaterea de deasupra,
tremurul gândului,
frământările conștiinței.

Această veșnică zbatere
care aș vrea să ne însoțească
mereu pașii,
spre asfințit
și mereu să ne-apropie.

Ca:
o nedreptate ce ți se face
să mă faci să tremur de indignare,
să mă faci mai aprig.

Și ca:
tot ce spun
să spun însoțind de vibrarea
gândului ascuțit și drept
și de modulațiile care merg
totdeauna la inimă.

(24 mai 1960)

Confesiune

Înseamnă, seara și ziua,
pentru că
vreau să mă regăsesc,
după atâtea marșuri forțate
în care nu sunt eu decât rar:

e soare torid,
e praf,
ce pe obraz ți se așează.
batista e neagră,
ud îți este spatele.
dar din coloană
nu poți
să te dai la o parte.
- Comanda la cântec, înainte! -
a fi robot și inutil,
soldatul din flancul drept,
care bate pasul, militărește.

Însemnând,
mă curăț de păcatele cotidiene,
eu, care n-am alt dumnezeu
decât dorința mea de-a fi om.
Culeg, plivesc,
omor umilințele
și-otrăvitorilor le răspund,
după puteri.
Nimic nu trebuie uitat
nici iertat,
și nimic în lumea asta
nu se iartă
și nu se uită.
Trecerea timpului lasă brazde
pe chip
și-n suflet aduce moleșală:
omoară poetul.

Trecerea anilor
cumintește și astâmpără.
Piere ce e entuziasm.
Scriind, rămâi tânăr.

Clipa zboară, ireversibilă,
veșnică, crudă.
Ce ne mai rămâne,
dacă n-avem gândul
liber să zboare,
dacă ni-i oprit
glasul tristeții,
dacă mizeria n-o poți denunța,
dacă n-ai puterea s-o înfrunți?
Care e iluzia
Clipei oprite pe loc,
dacă n-ai să poți strânge
bogății?
Scriind, rămâi tânăr.

Înseamnă,
fă semn pe hârtie,
hârtia e un prieten
care nu trădează
și nu te râde,
nu te batjocorește.
Am o divinitate în plus:
sfânta ei paloare,
egala ei albiciune,
care mă rabdă
și mă ușurează
mai bine decât
orice preot în odajdii,
mai bine decât orice confesional.

16 mai 1960

Ascultă!

Ascultă cum
cade ploaia
de zile și nopți
cade, sfâșie pământul
cade cade cade
slăvit fie cântecul ei
monoton. Bucurie!
Încă și încă și încă
să cazi,
ploaie sfântă,
pătrunde până-n
straturile secătuite,
purifică,
ploaie regeneratoare,
spală până
la os,
peste tot și peste toate!
Cu fruntea pe sticla
rece neclintit ascult
în ceas noptatic,
cabrat ascult
scurgerea care potopește,
cernerea asta îndărătnică,
jetul furiei
care nu iartă,
dezlănțuită,
unică putere,
pulverizând necurătenia,
dezvăluind chipul purității,
ploaie ce nu cunoaște
și nu face excepție
pentru nime'
ci cade
peste tot și toate,
uniform - mângâiere,
pedepsitor,
paradigmă peste nimicul
existenței noastre umilite,

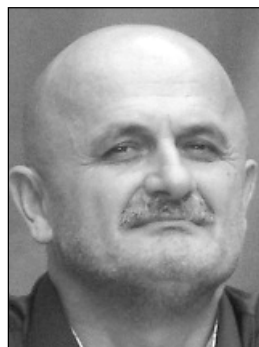
o, nu,
doar ca
o dulce, aspră mângâiere.
Spală-ne! Nimicul ni-l dizolvă!
Înfiorat contemplan
cernerea îndărătnică -
bine că s-a pornit!
Lumea de dincolo
nu se mai vede
e ca o sită a speranței,
ploaia
pulverizând rugina,
adânc pătrunzând
în suflete.
Spală
șterge
risipește -
adevăratul chip
descoperindu-ni-l.
Cerule,
ploaia nădejzii
dă-ne-o nouă
astăzi!

Duminică, 5 VII 1987

Texte îngrijite de
Simona-Grazia DIMA

Poeme

Constantin Iftime

Poem de dragoste

Stăm culcați într-un hotel curat la marginea orașului,
Se spune că în aceste hoteluri se face dragoste până dimineața,
de luni până sâmbăta.
În felul acesta cresc numele lor viguroase printre ierburile zbârlite ale
câmpului.
O blândețe de dimineață plină de sudoare ajunge până la noi,
De peste mese și paturi răvășite.
Și ne mișcă ochii prea mult.
Nu mai știu unde să mă uit,
Nu la case, nu la mașini sau la oameni obosiți de toată tinerețea
acestor zile.

Văd tot mai des mutra pătrată și rece a unui frigider rusesc

Văd tot mai des mutra pătrată și rece a unui frigider rusesc când mă culc.
Înșeală cu plăgile lui, care i-au bălțat tabla de oțel,
Ca într-un sold de femeie imensă ,
Care sare din mâncarea multă și grasă,
Seara,
După munca în trei schimburi.
Dușmanul plictisit al zilelor noastre se pregătește să mă înfrunte în orice
lucru plăcut.
Explică tot și-mi pierd pofta zilei,
A somnului.
Îl urăsc și-l înțeleg ca pe mine însumi,

Zilnic activez principii golite de vânzări/cumpărări,
Conștiințe decăzute/senzualitate.
Delimitări clare. Și lista continuă.
Frigiderul cu mutra pătrată și rece,
Protector,
Este și acum copleșit de rolul important pe care și-l asuma în comunism
față de noi înșine.
Ajung cu el ușor de la instinctul colectiv
La mine însumi.
Și scap ușor de neliniști.
De la o vreme, îmi mormăie din nou în cap ceva.

Dușmanul mă sperie când îl urăsc din nimic.
De exemplu,
Îmi spune că producția de artă a devenit mai expeditivă, mai ieftină,
mai concesivă cu prostul gust.
Poetul ori rămâne un monstru,
Ori rămâne fidel unei slăbiciuni.
Făurește templul fidelității dintr-o materie veche a spiritului comun de
contradicție,
Sine qua non, sine qua non.
Și eu, și eu,
Drept ispășire gândesc și împotriva, și comun.
Își mișcă tabla odată cu fălcile mele, cu urechile, cu părul anemic, când
tremur.
Șoaptele lui mă răcoresc toată noaptea.
Mă iau cu sudori.
Și vreau să știu pe unde îmi va ieși dușmanul monoton ca să mă liniștesc.
Și intră atât de ușor –
Odată mutra pătrată și rece a unui frigider rusesc de pe vremuri.
Vino în bucătărie,
O anume amărăciune cuibărită în nichel, aluminiu, oxid de oțel,
plăceri mate,
Ne așteptă cel puțin dimineața.

Rugăciunea Nu

Poetul a spus că Rugăciunea Nu se amână.
În acel moment a dus mâinile amândouă la tâmpale și a început
să cânte amar –

Nebuna și păpușa Barbie,
Cu picioarele desfăcute la colțul străzii,
Au început să se lupte ascultătoare.
Încet-încet,
Cu cheițe Smith&Smith, înfipite în fiecare degețel,
Își desfăceau fiecare jucărie închipuită cu mișcări afirmative,
Dictate de sus.
Au intrat automat în programul de lucru de yesmani .
Nu suntem singure,
Nu suntem vulnerabile,
E doar o părere a lumii prea bune și sigure.
Ne dă de mâncare ritmic,
Ne spală fiecare centimetru de piele cu câte o perie standard.
Ne spun, dragele noastre, primiți cuvintele poetului singur,
Dragele noastre, înghițiți tot,
Așa,
Mov, violete și roșii.
Fiți afirmative !

Poeme

Ion Podosu

Copilărie pe dos

Ciudată răsturnare a vremurilor!

Copilăria se-ntoarce pe dos
în decrepitudinea tatălui meu.
tot mai însingurat
și desprins de cele lumești
își caută cu teamă
intrarea spre adâncul pământului.

Încercam zadarnic
să-l abatem din drum,
căci el -
asemenea unui copil neastâmpărat
ne face în ciudă
și cu nenumărate mătăanii
bate pământul
ce încurând îl va îmbrățișa
frenetic

Mâinile

Tatălui meu, Ștefan Podosu

Mâinile lui încercau
să ridice în cer tot pământul.
Lua în fiecare zi

câte-un vagon, două,
pline cu porumb, cu grâu,
cu sfeclă sau floarea-soarelui,
dar cel mai adesea
cu gunoiul de la sutele
de vaci și de tauri.

Astăzi, Cerul îl treage în sus
de mâinile lui obosite,
neputincioase.

El însă nu vrea să urce acolo, sus,
numai odată cu pământul
pe care îl tot azvârle
spre înaltul infinit.

Acestea sunt mâinile lui,
ale tatălui meu,
care, într-un îndepărtat amurg,
mi-a dat să sorb apa glasului
din auritul clopot.

M-au răvășit tăcerile câmpiilor

E-atât de mult de când câmpia
n-a mai trecut prin cântec,
în curgătoarea-i seară
n-au mai căzut regate
și nimburile lumii
și-au regăsit făgașul.

M-au răvășit tăcerile câmpiilor,
tristețea mea n-am răspândit-o
prin orașe,
deși i-am căutat lăcașul
printre turnuri.

Doar așteptarea-ncerc
s-o recuprind în semne,

când labirintu-mi soarbe
și ultima tăcere.

Semne

Sunt nenumărate și repetate
semnele vieții și ale morții.

Le întâlnim în răsăriturile
scurte ale soarelui
sau în amurgurile
prelungi în care ne stingem,
cu-ngeuncheri abrupte
și reveniri pe jumătate.

E tot mai departe
izvorul cu apă vie
și tot mai aproape
cel cu apa morții.

Tot mai adesea ne gândim
că luntrea lui Charon
ne așteaptă pe un mal
și viul univers
nu ni se mai pare veșnic.

E-o oboseală în toate,
că orice clipă de odihnă
nu-i decât o prelungire a sfârșitului.

Te mai îmbie drumuri preaumblate
și locuri prea de mult uitate,
dar drumul înapoi e-o scurtă rătăcire
ce se va repeta mereu de-acum
până la drumul fără întoarcere.

Poeme

Louise Labé

Sonetul VIII

Trăiesc și mor; mă ard și mă înec,
Mi-e tare cald când frigul mă îngheață:
Prea gingașă și dură-i a mea viață.
Cu bucurii, neazuri se întrec

Mi-e râsul cu plânsori amestecat
Iar în plăceri îndur ades durere.
Binele meu nu ține, iute pier:
De-odată înverzesc și m-am uscat

Astfel Amorul m-a mânat mereu:
Iar când durerea mai avană pare,
Fără de veste, am scăpat de greu

Când sigură sunt de norocul meu
Și-n culmea clipelor dorite tare,
El mă aduce iar la disperare...

Traducere din limba franceză
de Dan DĂNILĂ

Proza

Adela Greceanu

Dar dacă

Sofica îi spune toată lumea. Toată lumea nu-i chiar așa de multă lume, dar e lumea ei. Prifisoarele, Bioenergeta și Ionică, Ieduțu și părinții ei. Șapte persoane. Suficient! Ceilalți – vecini de bloc, cunoștințe oarecare – îi spun domnișoara Sofia. De-aia când a răspuns la telefon și-a auzit „Alo! Sofica?“, a crezut, cum era și chiaună de somn, că e Ionică sau Sănducu. Dar nu. Surpriză! „Cine-i la telefon?“ a întrebat mirată și aproape arțăgoasă. „Cin’ să fie, cin’ să fie?“ Sofica nu zicea nimic, deși persoana cam întindea gluma. „Hai, mă, Sofico, nu mă mai recunoști?“ Sofica iar fi închis telefonul în nas, dar parcă era totuși curioasă. „Sînt eu, Mihai Mihăiescu.“ Sofica parcă s-a trezit cu greu dintr-un vis: „Mișulescu?! Bată-te norocul să te bată! De unde să te recunosc, măi băiatule, că n-am mai vorbit de o mie de ani. Și la telefon cred că niciodată!“ Va să zică Mișulescu, simpatia ei, organizează întâlnirea de patruzeci de ani de la terminarea facultății. La București, orașul studenției lor. La toamnă, pe răcoare. Peste patru luni. Ce nebun și Mișulescu ăsta, s-o sune la șapte dimineața. Adevărul e că de unde să știe că ea, de când ia pastilele, doarme cîte paișpe ore, uneori se culcă la zece seara și se mai trezește a doua zi, pe la prînz. Aproape o oră au vorbit. De una, de alta, care mai trăiește, care nu, care cîți copii și nepoți are... Mișulescu are doi. Și, de când e singur, de doi ani adică, se ocupă de ei – du-i la școală, adă-i de la școală, plimbă-i, stai după ei să-și facă lecțiile... Dar e bine așa. Important e că-i sănătos cît de cît, în limitele vârstei. Da, auzise Sofica că-i murise nevasta lui Mișulescu. Nu i-a dat un răspuns clar, dacă vine sau nu la întâlnirea de patruzeci de ani, dar parcă s-ar duce. O mai sună el peste vreo lună când are nevoie de răspunsul ferm, ca să știe cîte locuri să rezerve la masă, la hotel, cum se face. Hai că s-a trezit după telefonul ăsta. Ce surpriză! Numai el și

colegele de cameră îi spuneau în studenție Sofica. De aia l-a bănuit mereu că și el o simpatizează pe ea, nu numai... În fine, s-au dus vremurile alea. E abia opt și zece. Parcă ar mai sta un pic cu pătura-n cap, să mai moțâie câteva minute și să rumege vestea. Că doar n-are nimic de făcut. Nepoți de dus la școală n-are. Cățel de hrănit și de scos afară n-are. Deși i-a trecut prin cap să-și ia un pufulete din ăla alb cum are Geta, numai că atîta s-a gîndit și s-a răzgîndit, că s-a lăsat păgubașă pînă la urmă. Că de fapt ei îi plac cîinii mari, nu jucăriile alea cît o pisică. Nu s-a băgat bine la loc sub pătură, c-a sunat iar telefonul. A sărit ca arsă. „Hai, dom’le, că-i gata cafeaua!” Geta-Bioenergeta! Nebună mai e și femeia asta! La șazecișisapte de ani să mai ai atîta putere! Să-ți deschizi magazin imediat ce-ai ieșit la pensie, în loc să te odihnești, să stai locului și tu după o viață de muncă! Ce să stea Geta, că n-are stare. De toate găsești la mine, zice. De toate pentru toți. Așa se și cheamă dugheana ei de pe bulevard. Că e și descurcăreață, și-a găsit spațiu de închiriat pentru magazin vizavi de blocul unde locuiește, adică la parterul blocului Soficai. Și uite-așa a devenit Geta patroană. Și, a naibii, cum face, cum nu face, da’ tot timpul are lume în magazin. Care cumpără, nu intră doar să caște gura, ca Sofica. Ba, pînă și pe Sofica o face să-și cumpere una, alta, hai, dom’le, că-ți las mai ieftin, îți scot adaosu’ comercial. Și așa s-a pomenit Sofica și cu căciula de blană, pe care dacă a purtat-o de trei ori e mult, și cu măști venetiene pe perete. Adevărul e că-s frumoase măscuțele alea, n-or fi ele chiar venetiene, că-s făcute în China, dar sînt colorate și îi înveselesc un pic camera de zi. De toate pentru toți! Ei, nu-s chiar de toate pentru toți. Numai vase, perdele, covoare, lustre, produse de curățat, veselă, lenjerie de pat, de corp, ba astă iarnă adusese și căciuli. Și, dacă îi cere cineva ceva ce n-are în magazin, se dă peste cap și-n câteva zile îi aduce omului ce-i trebuie. Bioenergeta! I-a zis Sofica mai bine îi puneai numele magazinului „La Bioenergeta”. O dată pe lună închiriaza un microbuz împreună cu încă trei, patru patroni de magazin și merg să-l încarce cu marfă în Europa. Adică în depozitul uriaș de la marginea Bucureștiului, nu în Occident. Aiurea, e gata cafeaua! De cîte ori n-a traversat bulevardul că-i gata cafeaua și Geta nici nu pusese apa la fiert, că-i place cafeaua la ibric, nici nu se spălase pe ochi măcar. „Te-ai spălat măcar pe ochi?” „Hai, dom’le, că acuma pun apa la fiert.” Sofica bea și cafea la filtru dar numai în vizită, acasă nu-și face niciodată, că n-are nici un haz cafeaua dacă nu-i povestită. Și la ea nu vine nimeni. Dar azi nu se duce, oricît ar insista Geta. Și Geta insistă. Deși, parcă s-ar duce, totuși, să-i povestească de Mișulescu. Ei, parcă de baluri îi arde ei... Dar dacă s-ar duce? Adică de ce să nu-i ardă de baluri? Că n-are nici o grijă, chiar așa. Iar bănuți ar avea pentru asta, că-și cumpără la fiecare pensie cîtiva euro și, de cinci ani s-a adunat o sumă frumușică. Nu că ar avea o pensie mare, dar ea nu

cheltuie pe mai nimica – întreținerea, telefonul, cablul de televiziune, electrica și ce dă pe mâncare, astea-s cheltuielile ei. Iar pe mâncare dă foarte puțin, o chiflă îi ajunge două zile, o ciorbă, dacă-și face, o ține o săptămână. Dacă nu se strică. O brânzică din piață, o roșie, o ceapă, câte doi litri de lapte pe săptămână, nu-i o mare cheltuială. Haine are destule. Își mai ia câte o zdreanță de la second-hand, însă și aia rar de tot. Cu încălțăminte e mai dificil. Dar a avut noroc să găsească tot la second-hand și pantofi, și cizme, și sandale. Bune, aproape noi, de piele. I-a zis Geta de atâtea ori, hai, dom'le, că-ți aduc eu din Europa și cizme, și pantofi și nu-ți iau nimic în plus, îmi dai cât costă acolo, că doar nu fac eu afaceri cu tine. Dar Sofica n-a vrut. Că-i marfă chinezească, proastă. Dar au și de piele, a insistat Geta. Piele de chinez, da, mersi, nu-mi trebuie. Tot astea vechi sînt mai bune, ce-are dacă sînt un pic purtate, uite de câte ori și-a găsit la *second*, ea, care-i așa de pretențioasă. Ar cam avea chef să meargă la Geta, să-i povestească de Mișulescu. Numai că Geta n-o ascultă niciodată. Ea vorbește, ea aude. E cu capul numai la socotelile ei. O dată Sofica i-a povestit că o doare rău genunchiul, că i s-a și umflat și Geta se uita la ea ca la o lustră din magazin. Ba nici măcar, că la lustre se uită cu atenție și le șterge de praf la două zile. „Tu auzi ce-ți spun?”, s-a războit atunci Sofica la ea. „Aude, cum să n-aude? Că nu-s surdă.” „Nu ești surdă, dar nici atentă nu ești! Ce ți-am spus?” „De-ale tale, ce să-mi spui. Că de asta vii la mine. Tu mi le spui pe ale tale, eu ți le spun pe ale mele.” „Ai dreptate”, s-a lăsat păgubașă Sofica. Ce să-i faci, așa-i Geta. Dar pe ea nu se poate supăra, sînt prietene din copilărie, au fost colege de școală și Geta, cu toată zăpăceala ei, e nostimă și întotdeauna o binedispune și-i dă energie. Asta dacă nu-i Ionică, soțul ei, prin preajmă. Că Ionică e în stare s-o facă pachet de nervi. Dacă-l vede pe stradă de la distanță, intră repede în primul magazin sau se întoarce din drum. O dată a văzut-o cum s-a întors din drum și, cu prima ocazie i-a zis, te-am văzut pe bulevard și deodată te-ai întors și-ai dispărut printre blocuri. A bănuit că a văzut-o, ba chiar și că s-a întors ca să-l evite, dar spera să nu-i spună nimic. Probabil era în ziua aia cînd mi-am uitat portofelul acasă, a zis senină, în ultima vreme uit ba una, ba alta, vîrsta, ce vrei? Ba, de câteva ori m-am întors din drum fiindcă mi se părea că am uitat aragazul deschis, a mai zis. S-a mai întors ea după nici zece pași pe bulevard, cînd i s-a părut că n-o țin picioarele pînă la magazinul de pîine sau că e prea cald sau prea frig, dar asta nu i-a mai zis nici lui Ionică, nici Getei. Numai Ieduțului i-a zis. Ei poate să-i spună multe, Ieduțu o ascultă întotdeauna cu atenție și îi și răspunde, ce i-ar mai povesti acum de Mișulescu... Dar Ieduțu a plecat de trei ani la București, la facultate. Iar telefonul! ”Hai, dragă, vii azi? Că în jumătate de oră trebuie să fiu la magazin, am treabă.” Foarte bine, n-o să se ducă la cafea, poate deseară. Și o să mai stea un pic cu pătura-n cap, că

doar n-are de dat socoteală nimănui. Da, maică-sa, tanti Matilda, cum îi ziceau toți, a crescut-o pe Ieduțu, a fost bona ei. Maică-sa era un înger, de pus pe rană, cum se zice. Uneori i se pare că o aude robotind prin bucătărie. Chiar și acum, după atîția ani! I-a zis odată Ionică maică-ta a fost un înger, ți-a murit din picioare, de atac de cord, ai găsit-o gata moartă cînd te-ai întors de la serviciu, nu ți-a făcut, săraca, nici o greutate, n-ai umblat cu ea pe la doctori, prin spitale, n-a bolit, a ținut singură casa, chiar și-n ziua aia ai găsit pe aragaz ultima supă făcută de ea. E-adevărat că maică-sa a fost un înger, dar de-atunci nu-l mai poate suferi pe Ionică. Alteori, asta e și mai și, i se pare că aude prin casă pașii cuiva. Ai unei fete. Fetița ei. Dacă ar fi păstrat atunci copilul, sigur ar fi fost fată. Așa simte. Dar nu putea păstra copilul. Nu era căsătorită. În schimb, bărbatul acela era. A trebuit să facă ce se putea face – slavă Domnului că a reușit! Și din Ileana Cosînzeana sau Făt-Frumos, ce-o fi fost, deși ea simte că ar fi fost fetiță, a făcut un marinar, l-a trimis pe rîu în jos, l-a lepădat în closet, după ce s-a scormonit bine cu andreaua. Slavă Domnului că era încă destul mic și că nu a făcut vreo complicație după. Au fost cîteva minuni în viața ei. Dar e așa de mult de atunci!... Și totuși, de la o vreme simte absența acelei ființe. Sau mai bine zis prezența ei! N-o fi luat-o razna de tot? Ori te pomenești că i se apropie sfîrșitul?... O fi de la pastile. Adevărul e că toată viața a fost sensibilă, cum i-a zis doctorul ăla care i-a băgat în cap că e bine și frumos să fii sensibil, că sînt așa de puțini oameni sensibili pe lume, i-a plăcut s-audă asta, dar nu i s-a mai năzărit niciodată pînă acum că mai e cineva în casă. Nu, copiii nu și-a dorit niciodată. Sînt unele care numai asta vor și fac copii fără să se mărite. Asta acuma, că înainte nu prea auzai de femei singure care să-și dorească copii, că era prea greu să-i crești singură și în plus era o mare rușine să faci copii din flori. Nu, ea nu și-a dorit decît un bărbat sensibil ca ea, cu care să meargă la concerte, la teatru, la muzee, în parc, să admire vara cum se deschid florile, toamna cum pică frunza, să răsfoiască împreună albume de artă... De unde pînă unde? Că ea singură abia dac-a călcat de trei ori într-o sală de teatru și de alte trei ori într-un muzeu. În casă n-are nici un album de artă. Iar la teatru a cerut loc la marginea rîndului ca, dacă i se face rău cumva, să poată ieși repede, fără să deranjeze pe nimeni. Numai gîndul că ar trebui să scoale un rînd întreg în timpul spectacolului și-n felul ăsta s-ar uita la ea toată lumea, o aducea în pragul leșinului. Ce-i azi? Aoleo, azi e vineri! Trebuie să meargă la prifisoare, să-și ia laptele. În fiecare vineri vine la ele o femeie de la țară și aduce lapte pentru cîteva persoane. Între care și Sofica. Doi litri pe săptămînă. De cele mai multe ori i se strică în frigider în trei-patru zile. Abia dacă reușește să bea din el două căni. Dacă nu-l pune la fiert imediat, se strică și mai repede. Dac-ar ști prifisoarele... Cînd are chef, îl pune la prins

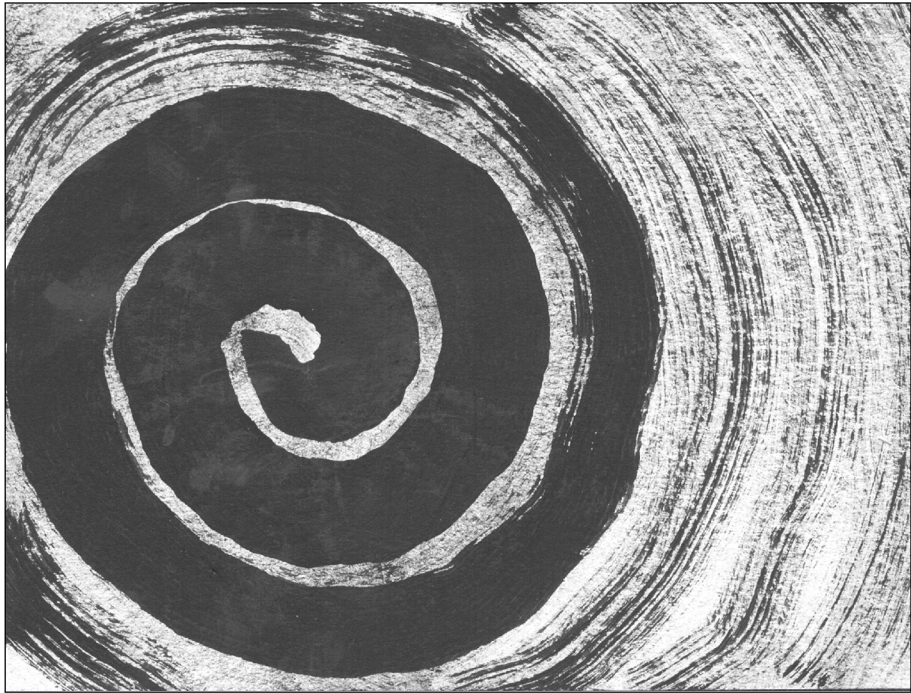
și-și face lapte bătut. Dar nici așa nu-l dovedește. Dacă ar fi după ea, n-ar mai lua săptămînal. Dar nu-i după ea. Adică e după ea, dar îi e groază de cît ar bate-o la cap prifisoarele, că e obligatoriu să bei o cană de lapte pe zi, că pentru calciu, că nu știi ce. Dar uneori îi place să meargă vineri seara după lapte. Are și ea senzația că are o treabă de făcut. Seara, cînd nu e multă lume pe stradă și după ce ies babele de la biserică, să nu se întîlnească te miri cu cine. Și-apoi, prifisoarele sînt cumsecade, le-a moștenit de la maică-sa. E-adevărat că numai ele vorbesc – de toate bolile, de toate regimurile alimentare, de rețete, de cum să coși, cum să nu coși, că doar au fost prifisoare de lucru de mîna, cum se laudă cu orice prilej. Dacă se gîndește bine, i-ar lipsi vizita săptămînală la ele. Ce ciudățenie – surori gemene, ambele prifisoare de lucru manual o viață, nici una măritată. Cum o fi cînd va rămîne doar una? Mai bine să nu se gîndească. Oare să meargă la toamnă la întîlnire? Mai are o lună timp de gîndire. Nu că n-ar avea cu ce să se îmbrace, deși, dacă se enervează, vine în fusta de toată ziua și pulovărul în care, dacă-i frig, doarme iarna. Ce-i pasă ei? Dar ce-o să facă între toți oamenii ăia pe care nu i-a mai văzut de patruzeci de ani, pe majoritatea... Cine știe cu cine va nimeri la masă, ea nici nu prea mîncă, sportul ei preferat este săritura peste micul dejun, peste prînz și peste cină. Dumnezeu știe din ce trăiește. Dar ar putea să-și cumpere cu ocazia asta ceva frumos de îmbrăcat. Chiar așa, de cînd nu și-a mai luat ceva frumos de îmbrăcat? Nu de la second-hand. De la un magazin bun. Oho! Dinainte de pensionare. De peste cinci ani. Păi, la ce-i trebuie? Că doar nu se duce la concerte, la teatru nici atît. Iar de ales, n-o mai alege nimeni la vîrsta asta. Deși... profesoara Ieduțului cum s-a măritat prima oară la șaiszeci de ani? Și umblă numai de mîna cu soțul, îi vede uneori pe bulevard. Ei, las', că dacă va fi s-o aleagă careva, n-are decît s-o aleagă așa cum e. Hai că s-a țicnit de tot, o mai alege naiba la vîrsta asta. Și nici n-are nevoie. Nu e mai bine așa, să stea ea cît pofteste cu pătura-n cap, să nu dea socoteală nimănui, unde se duce, cînd vine, de ce nu face aia, de ce face ailaltă? Poate doar așa, dacă și-ar găsi un prieten cu care să se întîlnească din cînd în cînd la cafea, să mai meargă pe la teatru, pe la concerte, prin muzee... Da, așa i-ar plăcea. Poate cu Mișulescu. Dar Mișulescu e la București. Ar putea să meargă mai des în vizită la Ieduțu, că stă cu chirie într-un apartament de două camere și atunci ar putea să se vadă cu Mișulescu. Prostii! Dar deux-pieces-ul pe care și l-a luat de la *Steilmann* în cinstea pensionării ar fi foarte bun pentru întîlnirea de patruzeci de ani! Ce idee! E un deux-pieces cărămiziu, o nebunie! Tot atunci și-a luat și o bluză de mătase, culoarea florii de iasomie, un gălbui dulce, o minune! Nu le-a purtat niciodată. Ce-ar fi... L-ar da gata pe Mișulescu! Probabil că ar trebui să modifice fusta, între timp a slăbit mult. Ce-ar fi s-o ducă azi la prifisoare? Dar o să se

ducă ea la bal? Să-i asculte pe toți cum se laudă cu copiii, cu nepoții, cu ce grozavi au ajuns ei și ea să nu poată spune nimic. Sau, dimpotrivă, să-i audă cum își plîng soții decedați, cum își înșiră bolile, necazurile, decepțiile... Mai bine lipsă! Ei cu ale lor, ea cu ale ei. Că pe ea n-o va compătimi nimeni, de asta e convinsă. De cîte ori nu i-au spus oamenii apropiați, nu oricine, că ea ce griji are pe lumea asta, că ei ce-i pasă, bărbat care s-o bată la cap n-are, copil de crescut n-a avut, trai pe vătrai! Nimeni n-o înțelege. Numai cineva care ar fi exact în situația ei ar înțelege ce trai pe vătrai duce ea. Uite, acum a stă cu pătura în cap și nu-i vine să se ducă nici măcar pînă la bucatărie să-și facă o pîine cu unt. Da, dacă tot se duce azi la prifisoare, poate n-ar fi rău să scoată *deux-pieces*-ul ăla din dulap, să li-l dea la modificat. Numai că imediat or s-o ntrebe ce i-a venit. Și dacă le spune de întîlnire, nu mai scapă de gura lor, că du-te, că nu cumva să nu te duci. Ei, și-o să le spună că așa i-a venit ei cheful să-și modifice fusta, doar ele o știu că-i cu toane. Dacă ea ar fi fată deșteaptă, nu numai că s-ar duce la bal, dar s-ar oferi să-l ajute pe Mișulescu la organizare! Ei? Păi, e fată deșteaptă! Măcar de-ar fi pînă la capăt. Pentru ideea asta parcă ar merita să iasă de sub pătură. Da, numai că unde dă ea de Mișulescu?... A zis c-o sună peste vreo lună să-i spună clar dacă vine sau nu la bal. O lună... O să-i spună atunci. De-abia are timp să se hotărască. Deși ar fi frumos să-i spună omului de-acum că e dispusă să-l ajute, probabil nu s-a mai oferit nimeni, că toți au copii, nepoți, vieți, nu ca ea. Dar cum să dea de Mișulescu? Să sune la informații. Dar dacă nu mai e abonat la Romtelecom? Și chiar dacă e, nu-i știe adresa, cine știe cîți Mihai Mihăiescu or fi în București? Of, boala ei: *dar dacă?*... Mereu *dar dacă*. Din cauza lui *dar dacă* ăsta n-a făcut nimic în viață. Fir-ar să fie. Ia să pună ea mîna pe telefon. „Mihai Mihăiescu, București. Adresa?” „Nu știu adresa” „Așteptați.” Așteaptă, ce să facă. „Nu figurează nici un abonat cu acest nume.” O fi sunat-o de pe mobil. Sau o fi abonat la RDS. Ce-ar fi să se ducă la telefoane și să ceară un raport cu numerele care au sunat-o pe ea. Bună idee! Dar dacă nu au decît numerele la care tu ai sunat?... Da, așa trebuie să fie. Sau poate trebuie să plătească o taxă să-i scoată numerele de pe care a fost sunată... Nu, e prea complicat. Dacă o s-o mai sune Mișulescu peste o lună, cum a zis, o să-l întrebe atunci dacă n-ar vrea să-l ajute. Dacă mai are chef pînă atunci. Poate o întreabă pe Ieduțu cum ar putea să facă rost de numărul lui Mișulescu. Hai că a luat-o razna. Și asta nu mai e de la pastile. Mai e un pic și se face zece. Și ea tot cu pătura-n cap. Ei, și ce *dacă?* N-are de dat socoteală nimănui. Mai stă un pic și-și încălzește mîncărica de gutui pe care a făcut-o sîmbătă. Că micul dejun l-a ratat. Atîta pagubă! Parcă i-a venit somnul... Of, și vecinii ăștia acum a s-au găsit să dea cu bormașina! Nu era rău să-i fi cerut lui Mișulescu numărul... numărul lui Mișulescu, ehei... ce-ar mai fi... dar *dacă*...

dacă... Aoleo, ce-a mai dormit! Cît e ceasul?! Două?! Ei, și ce? Hai să-și încălzească totuși ceva. Mîncărica de gutui. Ce frig e în casă! În luna mai! Dacă nu bate soarele deloc, nu-i de mirare. Să-și pună niște șosete. Nu se mai spală pe ochi, că n-are chef. Și ce întunecat e afară! Așa, să dea drumul la aragaz, să pună mîncărica pe foc. Na, că n-a mai sunat nimeni. Asta-i bună, cine să sune? Geta are treabă, Ieduțu o fi la cursuri, la București, prifisoarele n-o sună decît de Crăciun și de Paști... Și dacă nu se duce vineri după lapte. Asta s-a întîmplat o singură dată. Cînd a adormit cu pătura-n cap. Ce-au mai bombănit-o! Mișulescu n-o mai sună decît peste o lună. Ia vezi, Sofico, că ți se arde mîncărica! Nu că se arde, dar parcă mirose a stricat. Te pomenești că nu mai e bună mîncărica de gutui? Nu mai e. Nu-i prima dată cînd aruncă mîncare. Dar ce frig e în casă. Parcă prea frig totuși pentru luna mai. Poate ar trebui să iasă un pic la soare. Care soare, că e înnorat. Mai bine! Ei îi place cînd e înnorat. Să-și ungă o pîine cu unt. Pîinea e cam tare, e de alaltăieri. Nu-i nimica. E bună. Dar nu mai e unt. Să-și facă un ceai cu pîinea asta uscată. Nu-și mai face nici un ceai. Oricum nu-i e foame. Oricum pentru ce să mănînce atîta, că doar nu consumă energie mai deloc. Mănînci ca să trăiești sau trăiești ca să mănînci? Asta era întrebarea preferată a lui Mișulescu. Ca să vezi, cum și-a amintit. Ea nu trăiește ca să mănînce, astai sigur. Cînd stai toată ziua cu pătura-n cap, nu-ți mai trebuie de nici unele. Înapoi, sub pătură cît mai are timp, că acuși se face vremea să meargă la prifisoare. N-o să le ducă azi deux-pieces-ul la modificat, că n-are nici un chef să-l caute prin dulap. Și, la urma urmei, ce atîta grabă? Pînă în septembrie mai sînt, hă! patru luni! Și poate între timp slăbește și mai mult dacă mănîncă tot așa. Mai bine l-ar duce la modificat atunci, cu o săptămîină înainte. Dacă se hotărăște să meargă. Dacă! Ce să caute ea acolo, ce-i trebuie ei emoții, cheltuială, oboseală?... Dar dacă?... Nici un dar dacă. Nu stă ea mai bine aici, liniștită, fără nici o grijă? Să meargă să-i asculte pe toți cum se laudă și cum se vaită? Uite asta-i lipsea acum! Să aibă la ce se gîndi: să mă duc, să nu mă duc, să duc, sănumă, sădu, sănu... S-a făcut ora cincii?! Am dormit pînă la ora asta? O fi de la pastile... Să mănînce totuși ceva înainte să iasă din casă, să nu i se facă rău pe drum, asta i-ar mai lipsi! Dar ce? A, ia uite niște muștar în frigider. E foarte bun! Ce, parcă în studenție nu mîncă zile la rînd pîine cu muștar? Și era foarte bine. Că era tînără. Altminteri, și atunci se întîmpla să stea zile întregi cu pătura-n cap. Colegele de cameră, că stătea la cîmîn, plecau la cursuri, la plimbare și ea rămînea singură, cum îi plăcea cel mai mult. N-avea chef nici pînă la cantină să se ducă și mîncă pîine cu muștar. Ia să deschidă ea televizorul cît își savurează cina! Numai aiureli! N-ai la ce să te uiți. Doar la *Discovery*, dar nici acolo, că e despre accidente aviatice, nu-i trebuie, mersi. Hai că or fi ieșit babele de la biserică, poate să plece

de-acuma. Să-și pună fusta de stambă, tricoul crem, pantofii... Oare să-și ia umbrelă? E cam înnorat. Ar trebui să-și pună și o jachetă. Să ia totuși deux-pieces-ul? Ia să-l scoată din dulap, că nici nu mai știe cum arată. Ei da, e splendid, într-adevăr! Aoleo, dar ce-i cu gaura asta?! L-au mâncat moliile! Extraordinar! Și nu l-a purtat niciodată. O fi un semn. Că nu trebuie să se ducă la întâlnire. Proști! Oare nu l-ar putea repara prifisoarele, că gaura e chiar lângă cusătura de pe șold și de-acolo se bagă înăuntru când strîmtezi o fustă! Hai că se poate rezolva. Aoleo, uite încă o gaură! Nu, că ăstai ghinion. Ia să vadă, nu cumva... Da, e tot mâncat de moli. La gunoi cu el! Te pome-nești că e plin de moli în dulap! N-a mai umblat în dulapul ăsta de când a murit maică-sa, de trei ani. N-ar fi de mirare să găsească nu moli, ci șerpi și balauri! Nu mai are nici un chef să iasă acum din casă. O să le sune pe prifisoare că vine miine după lapte. Dar de ce? O să le spună că a descoperit un cuib de moli în dulap și încă face curat. Adevărul! Dar dacă or s-o zăpăcească cu sfaturile lor, cu ce să facă, ce să pună ca să stîrpească moliile... Mai bine se duce. Oricum trebuie să cumpere naftalină. Și trebuie scos tot de-acolo. Parcă nu-i vine să arunce deux-pieces-ul la gunoi... Se mai gîndește, că doar nu-i nici o grabă. Mai bine să-l pună la loc în dulap, să nu iasă moliile din el prin casă. S-a făcut șapte. E cazul s-o ia din loc. Dar e frig, chiar și cu jachetă îi e frig. Geta a închis magazinul. Să se întoarcă oare, să-și pună o bluză cu mîneacă lungă?... Lasă, că se încălzește pe drum. Dar dacă se face și mai frig pînă pleacă de la prifisoare? Și parcă drumul e mai lung ca alte dăți! Dacă nu ajunge? Parcă merge de nu știu cînd și abia a trecut de magazinul de pîine, de la parterul blocului alăturat! Mai bine s-ar întoarce. Dar ce să le spună prifisoarelor? A început ploaia! Bine că și-a luat umbrela. Dar plouă, nu glumă! Tot mai tare. O s-o facă flească, cu tot cu umbrelă! Să se oprească puțin sub streășina blocului. Doamne, ce nor negru! Să vezi că o să plouă cu grindină! Și ea acum ce face? Stă la adăpost pînă se mai potolește ploaia. Dar dacă nu se potolește?... Deja a trecut parcă un veac de cînd s-a adăpostit sub streășină, măcar de n-ar mai veni nimeni, că n-are chef de conversație. Bulevardul e pustiu. Toți sînt la adăpost. Numai ea s-a trezit să plece tocmai acum. Nu putea să se uite ce nor negru s-a lăsat? Mai stă un pic și o să se întoarcă acasă, e clar! Dar dacă nu stă ploaia și răcește? Nici gînd să stea ploaia, ia uite ce grindină, Doamne, cît oul de prepeliță! Așa ceva poate să-ți spargă capul! Dar și dacă stă aici poate răci. Și deja stă de nu știu cînd. Se vede fereastra Getei. A aprins lumina. Doamne, cine a pus-o să iasă pe vremea asta din casă? O să facă pneumonie. Atunci să te ții distracție! Cine o să vină la ea s-o îngrijească? Geta! Dar cînd o să vadă ce dezordine și ce mizerie e la ea... Nu, sub nici o formă nu poate lăsa pe nimeni să intre în casă. Geta n-a mai venit de trei ani, de cînd a murit mama

Soficăi. Parcă simte că face febră. Aoleo, cum îi mai clănțane dinții și nici gând să se oprească ploaia! Bine că măcar nu mai cade grindina aia cât o minge de ping-pong. Cu Mișulescu mai juca ea ping-pong în fața căminului. Pe o masă pe care o scotea primăvara administratorul. Sigur o să răcească. Bine că are paracetamol acasă. O să-și facă un ceai fierbinte. Dar cine o să vină la ea când o să fie bolnavă?... Nimeni. Nimeni nu-i calcă pragul... Ieduțu e la București, prifisoarele sînt prea comode și oricum nu le-ar primi... Geta Bioenergeta. Nu s-ar lăsa ea și ar intra cu forța s-o doftoricească, doar e fată bună. Când ajunge acasă să strîngă măcar în camera de zi, când va veni Geta s-o vadă să fie măcar ordine. Cu aspiratorul n-o să aibă putere să dea, o să aibă deja febră mare când o să ajungă acasă. Dacă mai ajunge... Ar trebui să plece înapoi, acasă, oricum e înghețată toată, oricum are febră, măcar să se bage sub pătura ei. Sau dacă mai stă aici, măcar să-și strîngă naibii umbrela, că sub streășină nu plouă! Putea să și-o strîngă de la început, de acum... cîte ore or fi de când plouă? Ei, ore! Hai că s-a țicnit cu totul! Și nu e de la pastile, că nu și le-a luat! Bravo ție, Sofico! Ai plecat fără să-ți iei pastilele. Atîta te-ai moșmondit cu deux-pieces-ul ăla, că ai uitat ce era mai important. Și acuma stai aici, singură, în frig și umezeală, cu febră, ai început să și strănuți, n-ai nici batistă, te doare gîtul, ai înghețat de tot, la cît ești de slabă, o să te răpună pneumonia, vai și amar și n-o să vină nimeni, că nu primești pe nimeni, ce-or să zică prifisoarele că nu te-ai dus după lapte și nici nu dai telefon, or fi sunat ele când au văzut că nu mai vii, și-or fi imagi-
nat că te-a prins ploaia pe la Geta sau pe drum, că te-ai adăpostit pe undeva, în scara unui bloc, că doar n-o să stai în frigul ăsta, ce vreme pentru luna mai, or să-și facă griji, toată lumea o să-și facă, dar dacă sună acum Mișulescu să-i lase numărul lui de telefon, ce nebunie în capul ei, toată lumea nu-i chiar așa de multă lume, dar e lumea ei, prifisoarele, Bioenergeta și Ionică, Ieduțu și părinții ei, șapte persoane, suficient ca să aibă și ea pe cineva la o adică. Parcă e Geta la fereastră... Parcă îi face cu mîna... Pe bulevard nu e nici țipenie. Asfaltul e acoperit de grindină. De n-ar aluneca. Geta îi face semn să meargă acasă probabil. Cum seamănă cu mama ei, Matilda, un înger... Numai de n-ar aluneca. Acasă, du-te acasă, îi face semn Bioenergeta sau arătarea de la fereastra ei. O să dureze o veșnicie...

Proza

Horia Dulvac

Un răgaz lipsit de importanță

În copilărie eram un slăbănog cu ochelari. Cu vremea însă am început să mă îngraș. Să pun pe mine cărnită somnoroasă.

Astfel, am căpătat o competență la care nici nu gândeam: expert în carne!

Ajunsesem să mă pricep al naibii de bine la carnea prezentului, la structura lui textilă de portocală. Mă pricepeam al naibii de bine la carnea femeilor simandicoase pe care le agățam în cenacluri de poezie, la lumina vâscoasă dintre gene, la pereți cheratinoși ai hotelul *Paranoia Katerini* - o localitate din Grecia macedoneană pe care mi-a recomandat-o buna domnișoară de la agenție (nu îmi amintesc chipul ei, căci simpla ridicare a subșiorilor îmi blocase privirea cu explozia de păr axial, de parcă i-aș fi privit în ochi vaginul).

Psihiatrul meu (ale cărui fobii și fixații îl făceau cu siguranță un caz clinic mai interesant decât mine) mi-a dat cea mai bună soluție: un curs de speologie.

M-a avertizat însă: căderea în labirintul cărnii e practic fără fund.

Cei mai mulți își zdrobesc de pereți bulbul rahidian (de aceea, pe tuburile betonate ale fântânilor melci noctambuli lăsau dâre fosforescente).

Altora le pleznesc timpanele ca niște flori neatente - dacă nu chiar frații le tăiau frânghiile ce îi legau cu lumea dinafară. Dar asta e altă poveste.

Era oricum un diagnostic extrem de interesant. În sinea mea, eu crezusem până atunci că sunt bolnav de sindromul pierderii cordonului ombilical.

Adevărul e că prea brutal doctorul îmi tăiase frânghia ce mă ținea legat de pînțele frumoasei mele mame. (Mama mea pica în mîndrețe de ceară pe crucile de marmură. Asta era în legătură directă cu ceva ce văzusem recent la televizorul meu alb-negru: niște cosmonauți sovietici aflați la capătul unui tub încercau să intre în burta navei spațiale, în costumele lor, lipsite de îndemânare. Erau așa cum sunt în realitate lucrurile: neajutorate și nu își duceau niciodată sensul până undeva.)

După ce doctorul îmi tăiase funia ombilicală de carne, mă prăbușisem și eu cu un oftat. Slavă domnului, eram în cădere sigură, pe o traiectorie ce urma să mă aducă în rîndul lumii!

În sfârșit, urma să fiu și eu în rîndul lumii!

Mă deprinsesem cu căderea, care era așa de lungă și banală, încât începusem să cred despre mine că zbor. (Iată până unde poate ajunge nebunia!)

Soția îmi spunea, privind la televizor parașutiștii de mare altitudine:
– Ce mi-ar place să zbor ca ei!

– Dar ei nu zboară, ci cad, strigam eu. Chestiunea e deja soluționată. Ce se întîmplă în tot acest timp e un răgaz lipsit de importanță!

Dar nu puteam fi lucizi prea multă vreme, căci simplul fapt de a exista ne obosea peste măsură.

O priveam în ochi și cădea în somn, ca găinile hipnotizate.

După ce îi acopeream pleoapele cu palmele mele energetice, ațipea câteva clipe.

Apoi se trezea: Dumnezeu știe cât de departe. Globii oculari întorși erau acoperiți de o piele albicioasă străbătută de vinișoare roșii ca niște pârâiașe de sânge..

*

Așa cum fusesem prevenit la cursurile de speologie, somnolențele gravitaționale erau doar forma comună a căderii. Existau multiple alte amnezii, ca de exemplu pietrele.

Am descoperit asta pe periculoasa plajă de la Marea Neagră.

Nici nu ne instalasem bine în camera de hotel, că soția a și vrut să facem dragoste.

Mirosea a carne, ceea ce îmi făcea somn. Îmi picau ochi în gură de somn.

(După patruzeci de ani, mai ales, somnul de amiază semăna cu o scurtă catalepsie. Ațipeam câteva secunde, dar îndată ce începeam să alunec mă ridicam cu un tresărit. Soarele era la locul lui, înțepenit ca proțapul unei căruțe vechi, în propriile mele fixații.)

Carnea era zgomotoasă, ca pietrele de pe plaja forfotind de larmă. Pietrele miroseau a secreții vaginale. Le admirasem împreună pe digul din Mamaia: lichenii de mare se lipiseră de ele ca niște amigdale sărate-dulci.

Se împerecheau la întâmplare, ca o colonie de maimuți cu fețe cauciucate, iar lumea era plină de țipetele lor.

Din cauza asta nu am putut face dragoste. Am ieșit pe balcon să trag jaluzelele - lucrurile se agravasera mai mult decât credeam.

Nisipul era plin de pietre-suferințe care făceau o larmă de nedescris. Crezusem că era țipătul pescărușilor.

Am tras-o pe soție de mână pe faleză. Vântul sufla în trupul ei ca într-o pânză. I-am promis în schimb că o să comandăm la restaurantul cu draperii de catifea grea comunistă, mâncare de scoici în *ketchup* sângeriu. Abia așteptam să desfac din culcușul lor vulvular carnea cea roșie, numai bună de mâncat.

(Digul acela sordid, acoperit cu coji scuipate de semințe, pe care ieșeam în fiecare an, mi-a amintit de o tristețe. O mai trăisem la orele de desen: domnișoara-bătrână profesoara de arte plastice ne povestea, printre episoadele nunților ei ratate, semnificațiile spațiale ale tușelor din tablourile lui De Chirico. Asta dacă noi nu ne refugiam în pod, fumând cu surorile Păunescu țigările *Ancient Porcelain*, cu gust metalic chinezesc. După care ne explorau pe dinăuntru cu limbile lor ca niște cornițe de melci, răvășitoare.)

Luând-o încolo, spre plaja pustie de la Vama Veche, speram că lucrurile se vor fi liniștit. Nici pomeneală!

Ridicasem o piatră (voiam să arunc în apă cu ea).

Pentru că părea că vorbește, mișcându-și buzele, am apropiat-o de obraz. Atunci ea m-a mușcat cu răutate mică de ureche.

Am aruncat-o cât colo, țipând.

Din fereastra hotelului micuț, soția a scos o mască îngrijorată și asimetrică. Nu știu cum Dumnezeu era posibil, devreme ce ea era totuși cu mine.

I-am făcut distrat semn cu mâna. Semnul s-a scurs în sus, fluturând și cine știe ce imprudente pagube va fi producând, scăpat cum era de sub control.

Țipătul acela micuț a declanșat zgomotul - de fapt nebunia.

Țărnul Mării Negre era plin de *pietre-guri* ce se deschideau și închideau. Era și salivă în jurul lor, sau poate doar valurile făceau mărgele de spumă.

– Măi să fie, mi-am spus călcând cu grijă ca pe altă planetă. Una cu alt regn, ceea ce era poate și adevărat căci, încercând să plec, în luminosul lor nudism dădeau să mă apuce de picior.

Le împingeam – plaja era plină de pietre părăsite, peste tot. „– Nu mă părăsi, dragostea mea!”, spuneau ele ca într-o dramoletă.

Nu aveam energie să le duc și lor biografia în spinare. Așa că scutu-ram din picior. Poalele pantalonilor fluturau și ele ca o pânză.

Nu puteam să mă refugiez nici în vreun colțișor pe lângă digul tăcut ca o capcană, căci acolo se împerecheau stâncile bătrâne. Le miroseam transpirația - ceea ce altădată mi s-ar fi părut o ușoară rouă a diminetii, umiditate sau condens.

Surpriza a fost să descoperim sub mal un cuibar în plină facere. Pietre mici viermuiau ca niște pui.

La început am crezul că sunt ochi și nu-mi venea să-i calc, căci se auzeau trosnind.

Dar erau mormoloci comuni, din specia aceea foarte obraznică - care nu ne lasă pe noi să trăim. Îi deranja cu adevărat lumina, căci aveau pleoapele lipite cu urdori.

Am pășit fără să vreau într-un șirag de pietre cu un conținut galben lipicios, aidoma ouălor de găină când le tai pe burtă pentru supă: un ou mare, urmat de altele mici, ca niște mărgelile descrescătoare, până la dispariție. O cădere în gol. (De fiecare dată când mama mă pune să fac chestia asta mă apuca ameteala.)

Dincolo de membrana timidă dormea conținut probabil hrănitor, căci am văzut păsări scheletice, dând târcoale pe aproape, ca dinozaurii vicleni.. Saliva le curgea la colțurile gurii.

Ce mi-ar mai fi mâncat ele, ca niște mătuși hulpave, citoplasma!

Și botul unui șarpe s-a ițit, dar până să mă apropii, s-a zvârcolit brusc și s-a întors în piatră ca în ou, devenind vestigie.

(Păstrez și acum pe bibliotecă o piatră rotundă, cu o excrescență ca un testicul cu epididim. Când o iau în mână, cu o carte, mă simt mai în largul meu.)

M-am întors la hotel și am început să scriu în caietul cu linii orizontale. (Umbra asfințitului le făcea să fie înclinate. O luau în sus ca prăjinile de gard, iresponsabile.)

Trebuia să fac asta, odată și odată. În ciuda împotrivirii lor. („Ce mai vrea și ăsta?”, cârteau gurile ca niște scoici vulvulare! „E destulă gălăgie și confuzie și așa!”)

– „Nu sunt acolo!”, am scrijelit cu chinuială, de parcă aş fi lucrat cu

dalta. Semnele se ridicau în susul paginii ca niște șiruri de cămile harnice pe fila albă a deșertului.

– „Ce naiba”, mi-am spus, nu sunt în stare nici să țin rândul unor litere amărâte?

M-am uitat în oglindă. (Fața mea de bidon turtit mi-a amintit că trebuie să duc fierul de călcat la reparat). Bănuiala mi s-a confirmat. Uciseseră pe altcineva.

Chestia asta m-a făcut să rânjesc. Rânjeam cu gura morții trase pe sfoară, o moarte sașie, o moarte sucită, lăsată cu buzele umflate de saltul meu .

Dacă nu mai aveam puncte de reper, căderea în gol începuse să mi se pară că era un zbor înălțător purtat pe aripile unei speranțe nebune, fără rost, fără motiv. (Mai bine m-ar fi lăsat în pace cu așteptările lor cu tot.)

În jurul meu plutea multitudinea de copii aruncate pe piață, filele cărților rupte, ca niște litere de lemn frânte ce nu mai însemnau nimic, păpuși răsucite din cârpe murdare ca niște tamponane mânjite de sânge. Cădeau și ele, dar, fiind mai ușoare, păreau că se ridică deasupra mea.

Soția scotea sunete de încântare, ca un copil care se rotea în tiribomba zburătoare a unui bâlci, iar fustele i se ridicau.

Voioșia ei îmi amintea că în golurile astea de amnezie puteam să o mai duc și eu. O vreme, puteam să mă prefac și eu că toate lucrurile sunt încă în regulă.

– Bine măcar că mai am un biet răgaz, mi-am spus.

Proza

Ștefan Jurcă

Proze scurte

Întoarcerea

Sunt născut la șase ani după cel dintâi război mondial, eveniment istoric ce ne-a adus o nesperată izbîndă și speranță cît cuprinde. Bunicul meu a fost truditon pe domeniul contelui Waldstein Wartenberg Cristian Ernest. Acesta a fost un conte luminat. El și-a cumpărat moșia de la Sigismund Török în anul 1847. Acum cîteva săptămîni am aflat și *Planumul* domeniului lui Sigismund, cartografiat de geometrul G.Grechenek la anul 1803.

Despre Cristian Ernest ar trebui să scriu mai mult. Sau despre domeniile de unde provin eu însumi, devenit mărturisitor în această chilie. Mi s-au dat hîrtie și instrumente de scris.

În apropiere se află cetatea Dezna cu o istorie neelucidată. De la anul 1318 pînă la 1557 ea fiind domeniul familiei Losonczy și a turcilor. Pașa din Ineu (Ienopole) preia după 1557 cetatea și domeniul Dezna, turcii deschizînd la Moneasa băi grație apelor termale existente aici.

Acestea le-am scris din memorie, deși nu mai sunt tînăr, însă memoria mea funcționează încă. Este un fel de încălzire înainte de a intra în miezul problemelor.

Prin căsătorie, bunicul meu a coborît de la Nădălbești și s-a stabilit aici, în Seleajeny. A devenit poștașul plasei Boros Șebes, adică un fel de curier al timpurilor de azi. Nu ni s-au păstrat dovezi despre cum a devenit el, Moisse, din om așezat, cu familie casă și gospodărie, bețivul satului. Încă erau jeleri în sat, care cumpărau pămînt, iară bunicul Moisse a vîndut puțînul ce-l avea de la răposata Marta. Tata, fie iertat, a trebuit să se angajeze pe domeniul grofului din Makáu, unde lucrau mai mulți din sat. După

puțină vreme s-a însurat iar pe vatra rămasă de la baba Marta și moșu Moisse și-a construit casă nouă, grajd pentru animale, colnă pentru car, coteș la găini, cocină pentru porci. Multe dintre acestea pot fi și azi văzute pe vatra noastră. Unele au fost refăcute.

Cînd s-a deschis lucrul la pădure, am plecat și eu cu tata să-mi fac un rost. A început războiul, al doilea, provocat tot de nemți. Cînd s-au întors nemții cu ungurii de pe frontul de răsărit, tot satul ne-am retras în pădure. Noi am fost în Dumbrava, pe locul cel sătesc. Acolo există și acum o fîntînă cu apă limpede și bună de băut. Dormeam sub car, se zicea că eram apărați de bombardamente. Rușii au venit pe la Dieci și au atacat armata ungarilor postată în pădurea de către Prunișor, erau plasați pe valea Teuzului. Rușii au intrat cu mitralierele în flanc și i-au secerat. Noi, tinerii din sat, am fost duși ca premilitari pe Kișcut. Am ajutat la strîngerea morților și a răniților mai întîi, apoi a muniției și a efectelor militare. Era plin cîmpul de răniți și de morți. Atunci m-am maturizat.

Sau schimbat vremurile, dar era mare sărăcie. Lucram în gară la Sebiș, încărcam vagoane cu lemne aduse de pe Valea Zugăului. De aici am promovat.

Între timp el a crescut. A terminat liceul apoi s-a înscris la admitere la Politehnică. Vroia să se facă inginer constructor de mașini. La Colibași urma să se construiască primele autoturisme românești. Anul întîi a mers bine, eram mîndru de el. În anul următor a dat de o pițipoancă, mai fusese căsătorită, se iubeau cu patimă. Ea fusese amanta unuia din Simeria, ajuns mare profesor la politehnică. De nouă ori a dat examen cu jidul și nu l-a trecut. El uitase de pițipoancă, scria și publica poeme. O luase razna. Îl vorbea de rău pe tovarășul, asta nu mă supăra prea tare că și lumea zicea că da, el l-a vîndut pe Dej, a trădat cauza. A noastră, a clasei muncitoare. Vorbea de națiune, de mai mult, mai bine, uitase de dictatura proletariatului care eram noi, de cei care am luptat pentru lichidarea burgheziei. Marx a rămas în memoria noastră mai mult pentru că a elaborat modul de producție, de la comuna primitivă, feudalism, sclavagism și pînă la capitalism. Dar și el a fost un om de rînd, plin de păcate. Cu servitoarea a avut un copil, ca mai apoi însuși Stalin să procedeze la fel, deși noi învățaserăm că familia este celula de bază a societății. Era să uit de valoare și plusvaloare, munca creează valoare și plus valoare, care este dată de dublul caracter al muncii: concret și abstract.

Doamne, iartă-mă, ce a mai rămas și din doctrina clasei muncitoare, pînă la urmă totul a fost o minciună. Societatea se dezvoltă datorită contradicțiilor neantagoniste. Pe dracu! Se dezvoltă după cum vrea bunul Dumnezeu și după cum sunt de buni și de răi oamenii.

Asta cu poezia nu i-a mers, știam că trebuia să înceapă să-i dea cu „trăiască.”

Apoi a intrat în vizorul lor. Îl țineau aproape. Ce examene, ce cursuri? Muieri și sus în Poiana, la Șura Dacilor, Capra Neagră, apoi la Cerbul Carpatin, Corona. La Pietrele lui Solomon au ajuns și săteni de-ai noștri în vremea războiului. Acolo nu-i plăcea în excursie.

După un an s-a întors acasă, slab și depresiv. N-a trecut o săptămână că l-au dus în armată. Nu ne-a scris decît după ce a depus jurămîntul, că e așa și pe dincolo, că cîrrr, că mîrrr... dar a trecut ciclul întîi. Uitasem de ne-cazuri. Rănile se cicatrizează numai cu timpul.

Doamne, cîți ani au trecut de atunci ? L-au trimis în sicriu sigilat. Nimeni nici o explicație. Rănile se cicatrizează, însă cicatricile au legile lor, dor și ele, provoacă o durere de nedescris. Te scoală din somn, îți sfîșie liniștea. Au trecut destui ani pînă să mă hotărăsc să ajung aici. Nu e mare brînză, dar nu sînt pe drumuri, am un acoperiș deasupra capului. În rest, dreptate nu există nicăieri, nu deageaba spun păcătoșii că pînă ajungi la Dumnezeu te mîncă sfinții.

Am dorit să ajung la cimitir. Am luat-o pe drumul către Laz. Cum se termină pămînturile roditoare, este cimitirul. Drumul spre Laz nu mai există. Crucile au fost mai la început din lemn de stejar, unele au putrezit, au sosit oameni noi în sat. Citesc asta după numele răposaților. Iată și mormîntul meu, mi-au trecut și anul morții, cine știe de unde l-au aflat. Am plecat peste graniță, m-am întors în țară dar am intrat la mănăstire. Nimeni nu mai știe nimic despre mine. Sunt bătrîn, bătrîn ca drumul țării. Am o cruce din beton vopsită cu var alb. N-am rezistat să mă întîlnesc cu lumea prezentului. Am trecut peste locul unde venea batoza în fiecare vară, am trecut prin pădure. Nu mai era nici un drum, dar am ajuns cu bine la mănăstire. Se aduna lumea pentru vecernie. Sunt fratele Ioan. Nimeni nu va ști vreodată cine am fost eu, nici starețul. Cel vechi, care m-a primit cu încredere, a murit de două luni. De ce, frate Ioane, ne naștem noi pe pămînt, doar să facem voia Domnului? Nu cutez să-mi duc mai departe gîndul. Istoria nu este așa cum o scriu ei, cei din afară. Istoria o scriu învingătorii. La ce au nevoie de ea dacă ei sunt învingători? Se gîndesc, oare, că poate veni o vreme în care vor ajunge să fie învinși? Ei, atunci trebuie să rămîna ceva în urma lor.

Iată, am fost ca o părere pe pămînt. M-am născut la șase ani după cel dintîi război mondial, care ne-a adus o nesperată izbîndă și speranță cât cuprinde. S-a făcut România „dodoloață”, cum zicea poetul acela, noa, zi-i... e și filosof, din Lancrăm, da, iaca îmi adusei aminte, Blaga. Am trudit și cu ce m-am ales...Nu este bine să-l supărăm pe Dumnezeu. Iaca și crucea este

din beton, a lui tata și a lui moșu a fost din lemn. Acuma de ce însemn eu pe hîrtie lucrurile astea?

Dacă vreodată cineva ar voi să știe cine am fost eu pe lume, va scotoci prin lucrurile mele și poate va afla acest caiet cu scoarțe groase ca un ceaslov. Primul îl va citi starețul cel nou, om milostiv, pita lui Dumnezeu dacă nu ar fi așa de pornit a tot construi. Mai o chilie, mai o cămară... Afît va rămîne după mine, de cele pămîntești m-am lepădat.

Acasă

Pornesc la trenul de noapte. Mi-am uitat ochelarii, trebuie să mă întorc din drum. În vagon este lume puțină. Chiar lîngă mine se așează un tip cu un sac. În el pare să aibă un bidon cu apă. Nu-i place locul. Se mută în altă parte. Scaunul este așezat pe osia vagonului. Se simt trepidațiile roților. În Sântana trenul staționează doar un minut. Trebuie să știi cum să acționezi butoanele pentru deschiderea ușilor, altfel pleacă trenul și rămîi de căruță. Se formează deja un grup în jurul ușii, au de coborît o femeie cu piciorul rupt, explică ei. Vreau să prind trenul de Brad, să nu rămîn dracului, aici.

Am urcat deja în mizeria ce-i spune tren personal. Desigur că numele de personal derivă de la tren de persoane și nu de la proprietatea trenului. Într-o vreme pe aici trecea și trenul regelui. Există și acum. E frumos colorat, în roșu, primul vagon are un fel de creastă deasupra. Aici întuneric și mizerie. Îmi așez sacoșa în compartimentul gol și ies pe culoar. Un tip pleșuv cu un coș de nuiete pe braț, cum au precupețele, mă întrebă de unde vin. Apăruse înainte de Pâncota. El merge la piață să cumpere unt. Dacă s-a închis podul peste Tisa, dacă ființează fabrica de mobilă din Sighet. Văzîndu-mă intrigat de avalanșa întrebărilor, îmi spune, confidențial, că are un prieten la fabrica de scaune curbate din Pâncota și-l interesează piața. Bine că a coborît, devenise agasant.

Este o vreme secetoasă, așa cum sînt verile în ultima perioadă. Orașul copilăriei pare pustiu. Acasă la frate-meu tocmai tăiaseră un porc. Bine era să fi adus oarece aldămaș. Seara, cu o mașină ajung în sat. Mama este măruntă și slabă. Să mă acomodez mai ușor, răsfoiesc un pliant despre zonă aflat prin casă. Sântana există de pe vremea Mariei Teresa cînd zona mlăștinoasă din sud-est de Comlăuș a fost colonizată cu șvabi. Ei și-au botezat noul cămin Sfînta Ana Nouă. Prima atestare documentară a localității sub numele de Sântana este din anul 1828. Iacob Bibics aduce aici

membrii unui ordin catolic care obțin dreptul de a deschide un gimnaziu lângă biserica catolică zidită de el. În anul 1835 în Sântana exista Institutul de sericicultură.

La ora 11 suntem în biserică. Mi se oferă locul în scaunul în care a stat tata. Număr din ochi credincioșii, sînt vreo 50. Preotul este tînăr și moralist. Cere bani pentru repictarea bisericii.

Începe munca de gospodar. Dau cu apă fierbinte prin căzile pentru prune și mere. Le opăresc, le curăț cu mătura. În altă zi curăț burlanele de la casa veche. Plouă ușor, un burlan este mîncat de rugină și apa cade, picurînd pe treptele de la intrare.

Mama a adunat șapte saci cu mere căzute pe țarina noastră. O ajut să le aducem acasă. Mă prinde ploaia. Sparg lemne pentru foc, schimb becul din cămară. Hainele pe mine sunt umede de la ploaie și transpirație. Mă apucă frisoanele apoi durerile în gît. Am o stare ce nu poate fi descrisă. Mi-e lehamite de tot.

Plouă toată ziua. E începutul lui septembrie. Răsfoiesc reviste vechi: Familia, Archeus, Nord Literar, România literară. Citesc apoi din Marin Preda, Chiriță, Scrisorile Mariane Alcoforado, despre Richard Sorge, Principiile formării preturilor de producție. În fiecare an regăsesc aceleași cărți. Ascult radio. Șpicherul anunță că în două săptămîni podul peste Tisa va fi redat traficului. Poate aude și pleșuvul din tren. Eu încă nu l-am văzut decît în pozele din ziar. Plouă și e frig. Mai am frisoane și dureri în gît.

Altă zi de septembrie. Spre amiază apare soarele. Iarbă, frunze, buruieni. Oblojesc un puiet de nuc. Îi leg tulpina în fișii de pînză, după ce l-am învelit în lut. Are cancer la scoarță. Ceilalți nuci din fața casei fac fructe cu coajă subțire. Mama plătește lemnele pentru iarnă. Zice că noaptea îi tot sună telefonul. Trebuie încărcat. A murit Luciano Pavarotti. Repar un ciocan vechi și ruginit, îi fixează coada. Noaptea iar mă doare în gît.

Plouă ușor, parcă mi s-a mai îngădui durerea din gît. E Sfânta Maria Mică: 8 septembrie.

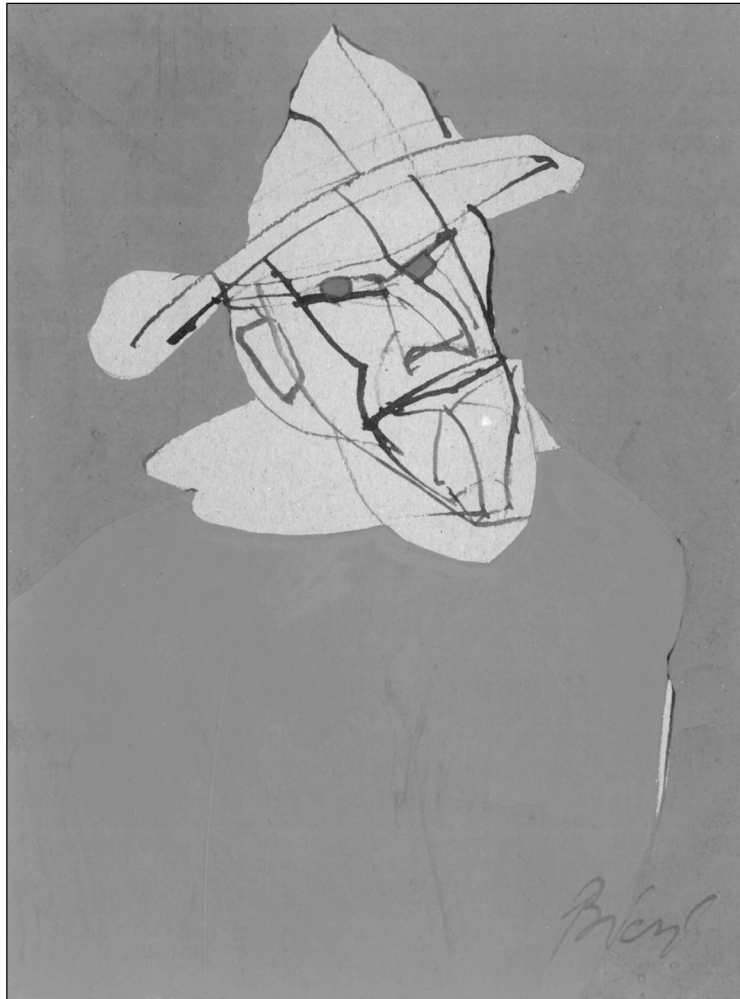
Altă zi. Mă simt mai bine. Am primit ampicilină. Boala dă înapoi. Plouă. Vorbesc la telefon. Și în B.M. plouă. A înflorit mușcata roșie. Sunt tot mai hotărît să finalizez *Pagina de gardă*. Iar plouă. Pentru postul de patriarh s-au departajat trei concurenți: Daniel, Ioan al Covasnei și Bartolomeu al Clujului. Ceapa din grădină începe să putrezească din cauza timpului ploios. Nici așa nu e bine. Scriu pe hârtie foarte proastă, pixul alunecă poticnit. Începem să adunăm prune. De fapt vroiam să-mi numesc textul *La cules de prune*. Sună prea poetic. Deja fundul de la cadă nu se mai vede. Am adunat ceva prune.

Avem la masă pui cu orez și ceapă, gătit sub capac. Îmi plăcea în copilărie, era mâncarea mea preferată. Se întunecă cerul. Am aflat reviste vechi, le răsfoiesc însetat de slovă tipărită. Vine și frate-meu și mergem la cules de prune. El cosește și adună fructele cu mama, eu transport gălețile pline și le răstorn în cadă. Mă îndoi mai greu, nu am antrenament. E soare. Vopsesc stâlpii din lemn ai terasei. Scărițele crăpate le refac cu ciment. Noaptea vine furtuna. Satul este înconjurat de păduri. Nu am destul material bibliografic, aș fi dorit să-i scriu monografia. *Satul dintre păduri.*

Mătușa ne cedează recolta de pe prunii lui Novac, pruni pe o stradă paralelă cu a noastră. Prunele adunate în găleți le transport cu roaba. Ulițele au multe case pustii. Casa lui Novac este dărăpănată. Pe poarta de lemn îmblănită cu tablă scrie: Temian Novac, literele sunt scrise cu cuie cu cap înstelat. Anul 1944. Au trecut ceva ani de atunci. Satul este luminat ici-colo, adică deficitar. Dimineța se aude clopotul. A murit cineva. Pentru cine bat clopotele? Mă întreb deodată cu John Donne citat de Hemingway. Să nu întrebi niciodată pentru cine bat clopotele. Pentru tine iată că bat.

Seara cîntecul greierilor pornește de pe Dealuri, coboară pe Cosălaie, urcă printre pruni pînă la mine. E un concert extraordinar. *Greieri și clopote.*

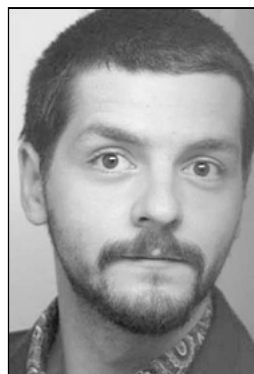
Ultima zi, trebuie să plec. Intru prin grădină. Iarbă peste tot și rouă. Nu am aparat de fotografiat. Cobor pe Izlaz, îmi iau rămas bun de la natura copilăriei. Aflu două rude de alun, lungi și potrivite pentru a scutura nucii și prunii. Am toporul la mine.

Proza

A. R. Deleanu

Liniiștea

Și chiar atunci, în acea zi care nu părea deloc a fi altfel decât toate cele de până la ea, un puști răpciugos, tot numai o fugă și-un oftat, a dat buzna în piața din mijlocul satului Su-Tinos și a spulberat zarva bogată ce plutea printre săteni, urlând din rărunchi că unul din cei doi gemeni din Mu-Itnelis, ultimii oameni din satul vecin, au murit și că celălalt e și el cu un picior în groapă. Oamenii au rămas nemișcați, câte unul cu găini sub braț, altul cu oale cu lapte în căruț, femei cu prunci la sân, copii juliți în genunchi și, pentru prima data după multă vreme, și-au simțit mușchii fălcilor relaxându-se, încinși asemenea unor pumni cu cărbuni înfipti între dinți. Dar liniștea nu dură mult, pentru că, în veritabil spirit tinosian, toți – bărbați, femei, copii (și poate și câteva animale, dar cine mai stătea să asculte?) – au început să discute, să dezbată, să stabilească, să plănuiască, care, cum, cine, când, de ce. Și se auzeau în acea zi, în acea piață, mai multe glasuri pe mai multe limbi, decât se auziseră vreodată, în oricare altă zi, în oricare altă piață.

Tinosienilor le plăcea vorba. Aveau fălci late, muncite, sculptate magistral de vorbe dese și cuvinte lungi. Lucrau vorbind și dormeau puțin (și, când o făceau, vorbeau în somn). Fiecare tinosian avea mai multe nume și adora să le rostească pe toate, cu fiecare prilej. Scriau puțin și, când o făceau, aveau grijă să recite tare și des. Dar un lucru le plăcea tinosienilor să facă parcă mai mult decât să vorbească pe limba lor, și acela era să vorbească pe limba altora. Una dintre meseriile cele mai de seamă ale tinosienilor era aceea de explorator lingvistic. Plecau în lume și reveneau (dacă se mai întorceau; uneori se îndrăgosteau atât de profund de o limbă, încât rămâneau acolo) cu câte o limbă nouă pe care o învăța apoi tot satul. Și din acest motiv, din această pasiune orbitoare pentru noi limbi, curiozitatea față de noua veste era de nemăsurat. În Mu-Itnelis nu mai trăiau decât doi oameni (ei bine, acum doar unul), ultimii vorbitori ai limbii itnelice. Și

itnelica, în ciuda apropierii geografice de tinosiană (o singură pădure stufoasă le despărțea), era o limbă pe care tinosienii nu reușiseră să o învețe. Nici măcar un cuvânt. Nici măcar un sunet. Oricât ar fi încercat tinosienii să fure câte un cuvânt, o sintagmă, o propoziție - în zadar... Itnesienii erau foarte tăcuți. Vorbeau puțin și, când o făceau, șopteau de foarte aproape, buză-n ureche. Dar acum, credeau tinosienii, aveau ocazia să audă ceva, un sunet, un cuvânt, pentru că ultimul itnesian era pe moarte și ce face un om când e pe moarte? Ei bine, spune ultimele cuvinte! Acele cuvinte atât de prețuite de tinosieni, depășite în strălucirea lor doar de țipătul pruncilor la naștere, prilej cu care se sărbătorea în stradă, cu surle și trâmbițe, timp de trei zile și trei nopți, ceea ce făcea ca mai tot anul să fie o larmă - delicioasă larmă - pe ulițele Su-Tinosului.

Așa că toți tinosienii au părăsit în fugă piața și au mers acasă să-și pregătească bagajele și să-și îmbrace hainele de sărbătoare pentru acea clipă în care vor auzi pentru prima dată cuvintele unei limbi ce avea să moară cu ultimul ei vorbitor. N-a durat mult găteala și tinosienii erau deja la marginea pădurii cu făclii și merinde, tot satul, până și ologii și bătrânii, cărați în roabe de flăcăi. Au traversat pădurea peste noapte și v-aș fi povestit mai multe despre acea noapte, dacă s-ar fi și întâmplat ceva, orice, demn de povestit, dar nu, niciun animal nu s-a apropiat de ei, nicio umbră nu le-a furat copiii, niciun tâlhar n-a tăiat vreo pungă, pentru că atât de tare și atât de mult au vorbit tinosienii în acea noapte, încât nimeni și nimic nu a îndrăznit să se apropie de ei. Așa, trâncănind neobosiți, și-au croit drum prin pădurea deasă și, cândva spre dimineață, și-au trezit pruncii și copiii din somn și le-au zis: Am ajuns.

Mu-Itnelis era un sat mic, mai mic decât Su-Tinos, și multe dintre casele lui căzuseră demult în paragină, praful îndoind acoperșurile, vântul trosnind șure, broaște bălăcindu-se în fântâni - putreziciunea vremii. Doar în mijlocul satului, la răscruce de drumuri, era o casă mai de Doamne-ajută (adică încă mai avea ferestre) și-n ea l-au găsit pe bătrân în pat, cu mâinile împreunate pe piept, așteptându-și sfârșitul.

Unde-i mortul? au întrebat câțiva tinosieni.

Era în pat, vă zic, era în pat lângă el, a spus puștiul care dăduse de veste despre moartea bătrânului. Stătea lângă mort moșul. Eu mă plimbam pe dealuri, pe acolo, și i-am văzut prin geam. M-am furișat pe sub fereastră, sperând să... știți, să aud vreo vorbă, să o aduc acasă.

Da! Da! Sigur! O vorbă, două! s-au auzit glasuri.

Așa e, ceva, un sunet. Și când mă uit, văd mumia lângă el și mă speriu și îmi spun că trebuie să anunț pe toată lumea! Așa că am anunțat.

Da! Da! Bine ai făcut! Bravo! Da!

Tinosienii s-au așezat fiecare pe unde a găsit loc, unii – puținii – în casă, restul – mulți – pe ulițe și pe dealuri, așteptând să se scurgă cuvintele din casă către ei.

Înțeleptul tinosienilor s-a ridicat în picioare și a făcut semn cu mâna dreapta pentru a întrerupe forfota oamenilor.

Dragi tinosieni, a zis, aceasta este o mare zi pentru noi. A venit clipa în care această limbă, vorbită numai aici și numai de acest om pe care îl avem acum în fața noastră, ni se va arăta și ne va îmbogăți cu sunete și cuvinte noi. Dar, precum o știm prea bine, câștigurile vin cu sacrificii. Să facem, dragi tinosieni, un sacrificiu și să ascultăm în liniște, să urmărim tăcuți buzele acestui om, să învățăm. Dacă riscăm să scoatem un singur sunet și să acoperim ultimele vorbe ale acestui om, totul a fost în zadar. Așadar, să tăcem și să ascultăm!

Înțeleptul s-a așezat în mulțime și a tăcut.

Le era greu, tare greu, tinosienilor să nu scoată niciun sunet, dar ziua era prea importantă, clipa prea măreață, șansa prea bună, pentru a strica totul într-un singur moment de neatenție. Așa că au tăcut. Doar respirațiile lor se mai auzeau, imitând vântul ce bătea printre case. Timpul trecea, soarele cobora, luna urca, dormeau cu rândul, luna cobora, soarele urca, așteptau, amorceau, soarele cobora, luna urca, mâncau, beau, își făceau nevoile, luna cobora, soarele urca, au încetat să mai numere. Tăceau. Iarba creștea în jurul lor, pieile îmbătrâneau, ochii se tulburau, dinții cădeau. Mureau. Tăceau. Muștele roiau. Praful se punea pe oase. Tăceau. Timpurile treceau și glasurile tăceau și nicio limbă nu se mai auzea în acea vale și, dacă or mai fi și astăzi câțiva tinosieni în Mu-Itnelis, împrăștiați pe dealuri ori înghesuiți prin case, așteptând ultimele cuvinte ale ultimului om, putem fi sigur că tac.

Așa că:

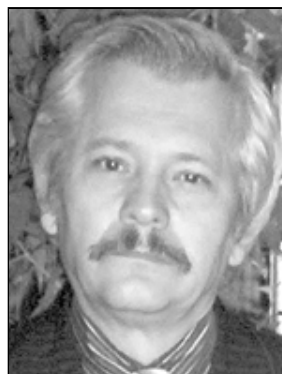
Șșșșș.

iunie – iulie 2013, Oxford

Proza

Dan Grădinaru

Dom

S-au strecurat pe coridorul ca un tunel puțin luminat, printre cei ce făceau un vacarm asurzitor, agitând pumnii și pancardele războinice și chenând la dispariția dușmanului de dincolo de ușă. Înjurau murdar și unii făceau și alte lucruri lipsite de rușine.

Până la urmă au avut noroc, au scăpat cu bine și au deschis ușa.

Băiețelul era speriat și femeia, care-l ținea de mână, i-a simțit încordarea în timp ce se străduia să apese, cuprinsă în mod firesc ea însăși de scârbă și teamă de nestăpânit în fața imputiciunii și a șuvoiului de ură de-afară, mânerul de bronz.

De emoție, copilul s-a împiedicat de prag și a căzut pe brânci, iar mama, în ciuda dorinței și a străduințelor, n-a putut să-i oprească pe mai mulți din cei de pe coridor să intre, pe Orgoliu Nemăsurat, Aversiuene, Fală Goală și alții, niște flăcăi scâlâmbi.

În cameră era altceva. O liniște și-o căldură binefăcătoare veneau dinspre o sobă și un bătrân lesnezâmbitor, înconjurat de-ai lui, în costume naționale demodate, expresie a locurilor îndepărtate în care trăiau, părea că-i așteaptă; și-i și întâmpină de altfel cu o binețe potrivită.

Cineva îi invită:

— E mai bine să stați jos.

Bătrânul bătut din palme și o dansatoare ca o zvârlugă apărură. Ea ținea o sămânță între degete și, după ce dansă un dans pe o melodie cu piruete vijelioase și salturi cât un stat de om, o lăsă să cadă pe pământ. Sămânța se prinse și din lăstar se ivi cu iuțea un stejar mândru în timp ce alți dansatori își făcuseră treaba cu măiestrie.

Curând, împrejur, înverzi o pădure cu stejari despre care cei ce-au stat în preajma lor zic că sunt credincioși în prietenii, chiparoși care jin-

duiesc după traiul la țară și care-și dăruiesc inima pentru toată viața, arțari nestatornici, aluni generoși și serviabili, smochini sentimentali, gata mereu la concesii, nuci malițioși și delicioși în același timp, plopi neliniștiți, tei dornici de siguranță, măslini șovăitori în păreri, castani care nu iubesc decât o singură dată, carpeni distanți, dar cu simțul datoriei, ca să nu mai pomenesc de tot soiul de arbori și arbuști, paltini, oțetari, cauciucari, palmieri, cedri, abanoși cu lemn de cioplit forme ale fan-teziei nesecate, tise, leandri, lilioci, pomi fructiferi, sălcii, salcâmi, brazi și pini.

Ridicându-se de la locul ei, mama își luă copilul de braț și, plimbându-se împreună pe cărările pădurii, printre delușoare, punți lipind margini de apoșoare sărutate de mândri copaci, grămezi de stânci ornamentale și chioșcuri pentru repaos, fiul exclamă căutându-i privirea:

– Ce frumoasă este pădurea!

Însoțit dindărăt de ceata urâților, care se strâmbau, scoteau limba, își băgau degetele-n nas, rosteau măscări, fiul aținti frumoșii frasini ce-și aplecară crengile pentru ca băiatul să atingă o ramură cu frunze cu foliole petiolate. Trunchiul frasinului se înclină și el ca băiatul să-i pipăie coaja în voie.

– Ce mult îmi place! a mărturisit el fără înconjur, ca un înțelept.

Copilul și mama au mers mai departe până la un pâlcc de fagi, iar fagii cu scoarța linsă, cățarați până la norii cerului albastru, îi oferiră muguri fragezi ca iarba de primăvară, care-l încântară pe băiat și-i potoliră foamea.

– Nu vrei să scriem numele tău pe copacul ăsta? întrebă Fală Goală și arătă spre coaja delicată a unui mesteacăn.

– Ori să-l tăiem într-o clipită cu drujba? hohoti Aversiuone, culegând dunde de la rădăcina unui dud și strivindu-le de tricou.

– Sau să ne suim uite-acolo și să rupem crengile una câte una, uite-așa, întinse Dorințe Nefirești arătătorul înspre o salcie și frânse o creangă imaginată de genunchi.

Copilul s-a strâns lângă poala mamei și n-a răspuns. Cei doi au înaintat printre corcoduși, meri cu mere care-ți mustesc printre dinți, caiși cu caise care-ți prelungesc zilele, kiwari cu poame doldora de vitamine întăritoare, gutui cu fructe de pus în geam, cu miezul tare ca piatra, bananieri cu banane în formă de bumerang, pruni țepoși, revărsând zeamă dulce, mangoari, ananași, afini și coacăzi, muri și zmeuri plăcuți ursuleților.

La plecare, copacii, pomii și arbuștii s-au aliniat ca la parada soldățească și l-au salutat pe copil.

Băiatul le-a făcut cu ochiul, vesel, și-a zis:

– Încântat de cunoștință!

Ajungând din nou înaintea bătrânului, băiatul a fost întrebat:

– Te-ai simțit bine în pădure?

Băiatul a dat din cap cu ochi luminoși, privind înspre ulmul cu multe noduri și smocuri pe el.

– Să ai grija de pădure, l-a sfătuit bătrânul. S-o respecti și s-o iubești. Fără pădure n-am exista.

Bătrânul și-a strâns palmele și a făcut copacii mici și copacii s-au făcut douăsprezece insigne, pe care dansatoarea le-a agățat băiatului la cămașă în partea dreaptă.

– La revedere și ține minte, spuse bătrânul (flutură cu mâna la despărțire), nu arunca nimic, nu lua nimic, nu distruge nimic, nu deranja pe nimeni.

Băiatul a promis că așa o să facă.

Mama încă tânără și copilul ei au trecut în camera următoare. Aceasta era un circ. Ei s-au așezat pe două scaune în primul rând și imediat de după cortină și-a făcut apariția o dresoare frumoasă ca dimineața de mai. Ea avea părul creț și ochi mari, tivți cu gene negre ca smoala, adânci și misterioși ca mările și oceanele. Pocnind din biciușcă, a chemat în arenă menajeria: ciocănitore care face mult bine, șarpele veninos și care te sufocă, de care trebuie să te ferești, gâsca cea înțeleaptă, legănându-se ca și când vântul ar bate-o când dintr-o parte, când dintr-alta, sinceră și prietenoasă, dar atât de greu de cucerit, vidra când hotărâtă, când schimbătoare, când cu picioarele pe pământ, când cu capul în nori, uliul îndrăzneț, pregătit în orice clipă să înfrunte necunoscutul, inginerul castor, cerbul după care toată lumea întoarce capul, ursul binechibzuitor, corbul ocolit de toți, bufnița luptătoare pentru dreptate, lupul în căutare de pradă și, într-un bazin încăpător, nisetru care dă din coate, descurcăreț. Dar și alții: crocodilul cu coadă groasă și pielea de pe pânțele jinduită pentru poșete și pantofi, maimuța care te face să te prăpădești de râs, mangustele dușmane cobrelor, câinii care fac ce li se spune și pisicile care fac ce vor ele, gheparzii cu ghearele neretractile și dungi pe față unind ochii de gură, observând orice mișcare până la cinci kilometri așa cum rechinii cu treizecișicinci de mii de dinți simt picătura de sânge de la distanță, cămilele cu genele dese ca să împiedice nisipul să le intre în ochi, rinocerii morocănoși, hipopotamii cu douăzecișipatru de măsele, asudând sânge, căscând și holbându-se, din pielea cărora se face biciul chicotte, ornitorinci de pe vremea dinozaurilor, care au supraviețuit și ei dezastrului din cretacicul terțiar, tatu-ul merindea po-

pulației aचे, antilopele gingașe, șacali mîncători de cadavre, și cîte și mai cîte altele.

Copilul văzu leoparda ce născuse patru pui ca niște viemișori cum îi curăță, lingându-i cu calm, și se bucură cum nu se mai poate.

Vidra veni să se joace cu băiatul și acesta, cu permisiunea mamei, încălecă balustrada ce despărțea locurile spectatorilor de arenă și cuprinse cu brațele gâtul vidrei, mîngîind-o după aceea cu drag.

– Ești mulțumit? își prefăcură glasurile a admirație și urății.

– O, da, zise el.

– N-ai vrea totuși să le sucim gâtul la pușori? își încreți buzele și fruntea Nerecunoștință. Ce zici?

– Sau să-i luăm vidrei scalpul, așa ca să ne distrăm un pic... că taare ne mai plictisim, imită luarea scalpului Mândrie Grosolană, falsificându-și vocea în așa fel încât aceasta să pară dulce – bineînțeleș cu rezultate groaznice.

– Ori s-o strîngem noi în brațe, se maimuțări Lăcomie.

– Nu. Nu v-o dau, zise băiatul hotărât.

Dresoarea își îndreptă palmele una spre alta și animalele se comprimă pînă ajunseră douăsprezece insigne și tot ea le prinse la cămașa băiatului, de data aceasta pe partea stîngă.

Dresoarea încinse aerul cu încă o lovitură de bici în semn de la revedere, iar băiatul, fericit de nu-și încăpea în cămașă de ceea ce văzuse și-n aceasta vizită, păși în camera următoare.

Camera următoare era un câmp cu flori fără număr și mama îl învăță să deosebească margaretele albind câmpul de albăstrelele credincioase, bujorul cu obraji roșii și bucălați de floarea soarelui cu gât lung-prelung ca girafele și trestiile, stînjelul înalt și subțire de macii pasionali, dezbrăcați c-o șoaptă, frezia cu parfum pătrunzător de trandafirul înfoiat ca rochia reginei, floarea de aur evocînd toamna de camelia tristă și de azaleele ajunse prințese, gladiolele ca niște cepe înflorite de lăcrimioarele parfumate ca fata mare, brusturele cu flori neprietenose de pirul cu rădăcinile întinse pretutindeni și de neghina cu flori albastre, disprețuite, brîndușa cu flori mici de ciuboțica cucului cu florile în formă de cruce. Îl învăță, vorbindu-i de polenizarea făcută de vînt, insecte și păsări, și culorile și nuanțele lor: alb și negru, roșu, galben și albastru, oranj, roz, indigo, violet, verde, albastru cobalt, albastru pal, galben auriu, galben ca miera de tei, castaniu, negru pana corbului, roșu carmin, acaju, roșu coral, roșu mango, ocru, somon, alb murdar, ruginiu timpuriu și ruginiu târziu, gri, verde malachit, verde jad, verde

profund, verde smarald, albastru metil, argintiu, și-așa mai departe, la infinit.

Îndemnat de mamă, băiatul își umplu plămâni cu mirosul anemonelor, le salută pe frumoasa floare a narcisei îndrăgite de pictori și poeți, apoi pe lalele unice pe tulpinițe.

– Ce-ar fi să ne suim cu picioarele pe toate florile astea? se strădui Dorințe Nefirești să fie antipatic și dezgustător.

– Să le facem terci! își umflă pieptul și pumnii Nerușinare.

– Că bine ziceți! îi laudă Aversiuone. Uite-mi suflec mânecile, adăugă el, care, cum am spus, purta doar un tricou.

– Nu, zise băiatul, să nu faceți una ca asta! și a întins brațele în lături.

Pe urmă cei doi călători au pătruns într-o cameră cu-o droaie de cuști pentru animale și urâții au fost foarte satisfăcuți fiindcă acolo viețuiau în grădina zoologică Zahhak cu viperele pe umeri, Frankenstein neterminatul, demonul tricefal din Kanazawa, Dracula cel cu colții însângerați la iveală, Rangda mâncătoarea de copii însoțită de cortegiul de vrăjitoare, clona lui Dolly și alții încă o sută, unul mai îngrozitor decât altul.

Când băiatul s-a apropiat, Zahhak a zgâlțâit gratiile cuștii sale că puteai crede că dintr-o clipă-n alta cușca i se face fărâme și năpârcile se năpustesc să te-nghită.

– Aaaaah, a gemut Zahhak, scoțând o limbă lungă cât o liană.

Când băiatul s-a uitat mai bine, Frankenstein a apucat într-o mână un război de țesut și-n alta un tractor și, ridicându-le deasupra capului, le-a trântit de cimentul cuștii, făcându-le țândări.

– Hmmm, a scrâșnit Frankenstein, mugind cât o turmă de bizoni din câmpie.

Demonul tricefal din Kanazawa și-a rotit capul pe gât de o mie de ori într-o direcție, apoi și-a rotit capul invers de o mie și una de ori, după care a răgit ca o fiară a junglei, nesățios.

– Uaaaah, cum te-aș mesteca-ntră făăălci!

Băiatul s-a speriat, dar nu foarte tare, fiindcă auzise și citise un pic despre acești demoni și și-a găsit și-un toiegel să se apere de viespi, muște și țânțari, că de monștrii adunați laolaltă ce să te aperi?

– Hai, zi că nu-ți place de Dracula, îi mângâie colții năclăiți de sânge Invidie Neagră, remarcând teama întipărită pe chipul băiatului când acesta îi văzu degetele mânjite de sânge.

– Și cum? Zahhak nu-i frumos? își puse brațele în șolduri Autocompasiune, țipând ca să acopere șuieratul năpârcilor lui Zahhak.

— Și Rangda n-o fi și ea bună de măritiș pentru unul ca tine? îl luă la rost Lăcomie. Fiindcă Rangda își vărsa mațele pentru că înghițise prea multe ființe omenești.

Băiatul nu mai răspundea, trecea cu capul între umeri, ținând în palmă un porumbel, prin șirul de cuști cu răii pământului, sub amenințarea că în orice clipa urâții o să tragă zăvoarele de la porțițele cuștilor pentru ca, haț, spurcăciunile să-i facă de petrecanie...

... Așa s-a dus ziua aceea, pe nesimțite, încet-încet, pășind dintr-o cameră în alta, cu bucurii și cu sperieturi, mai înaintând și mai zăbovind, și băiatul (înainte de a adormi), zvârlind în sus porumbelul alb ca planeta Jupiter pe bolta cerului în luna ianuarie, mai alungând o viespe cu toiegelul, îi spuse mamei, care se trezise câteva clipe ca să șoptească și ea: „Am visat că m-am întors în camera cu flori”, după care adormi la loc de oboseala drumului fără să-l mai audă: „Ce mult mi-ar plăcea încă o zi ca asta, de la început!”

Proza

Anca Goja

Zăpadă neagră

Ilie nu-și dădu seama cât timp trecuse de când toți cei din jurul său stăteau încremeniți. Parcă trecuse o veșnicie, și totuși nu putea fi mai mult de o secundă. Chiar în fața sa, o mămică își luase mâinile de pe cărucior, întinzând palmele în față și încercând să se dumirească. Un bătrân, pe banca din stânga, își întrerupsese lectura ziarului și privea în sus, descumpănit. Un bărbat ce părușe grăbit, îmbrăcat într-un impecabil costum negru cu cravată roșie, înțepenise cu un picior în aer, în timp ce părea să vadă ceva incredibil în zona ceasului de pe mână. Un adolescent cu role în picioare ședea liniștit (prea liniștit!) pe bordura trotuarului, și chiar și Westie-ul său părea să fi împietrit, culcat lângă stăpân. Doar undeva, departe, se auzeau tânguiri unei cerșetoare, celebre prin părțile locului, care încerca să îi înduplece pe oameni să îi dea un bănuț recitându-le din Bacovia.

Și parcă toți, la același semnal, au început să prindă viață și să alerge care încotro, cu totul iregular, ca într-un furnicar de neînțeles pentru noi, căutând un adăpost inexistent în fața unei mari catastrofe. De abia atunci Ilie își dădu seama despre ce era vorba. Ninsoarea. Cădea din cer, era neagră. Ca smoala, ca pana corbului, ca pământul bun, de pădure. Ca cenușa învechită. Dar nu înțelese imediat de ce o astfel de întâmplare dădea naștere unei asemenea panici de neînchipuit. Până să se dezmeticească, rămase singur în centrul orașului. În fața sa, un cărucior gol, abandonat. În stânga, pe băncuță, un ziar desfăcut ce începea să se ude din pricina ninsoarii. O minge de fotbal se rostogolea, singuratică, pe trotuar. Acolo, jos, aștepta potențiali jucători. Nimeni, nicăieri. Doar niște versuri recitate alene, într-o doară, se auzeau răzbind din depărtare.

Când Ilie ajunse acasă, de abia așteptă să se descalțe și să se trântască, încă îmbrăcat, în patul călduros. Era clar, avea o zi proastă. Cu o zi mai devreme nu și-ar fi închipuit că lucrurile vor lua o asemenea întorsătură. La urma urmei, nu era vina lui. I se putea întâmpla oricui. Depozitul avea nu unul, ci doi paznici, care ar fi trebuit să își facă treaba. Ce vină avea el, ca șef de secție, că cineva aruncase un chibrit aprins în depozit și că acesta luase foc? Chiar dacă a fost cel mai mare incendiu din istoria orașului, concedierea lui nu se justifica. Era nedreaptă. Iar acum, poftim! Ninsorea asta pusese capac peste toate. În fine, o să se uite la televizor și o să aibă o seară normală. Altfel, risca să înnebunească.

Dădu drumul la televizor și își potrivea mai bine perna sub cap. Pe Real TV, o dezbatere cu titlul „Sfârșitul lumii e aproape. Cum îl întâmpinăm?” La masa rotundă, preoți, sociologi, meteorologi și poeți dezbăteau problema zăpezii negre. Cu toții erau de acord că aceasta poate însemna un singur lucru: apropierea sfârșitului lumii. Nicio speranță. Atât ne-a fost. Ilie schimbă postul și dădu peste o slujbă religioasă transmisă în direct. Părintele ortodox predica despre apocalipsă. Despre felul în care trebuie să ne curățăm, suflătește și trupește, înainte de a ne înfățișa Domnului. Se ridică din pat. Merse la fereastră: pe stradă, nici țipenie de om. Schimbă iar postul. Pe Real TV, pe croll, se anunța că toate serviciile au fost temporar suspendate: poșta era închisă, dările nu mai puteau fi plătite întrucât funcționarii plecaseră de la serviciu, la primărie nu mai era nimeni, magazinele puseseră toate lacăt, până și măturătorii stradali își abandonaseră uneltele de lucru și fugiseră cine știe unde.

Proștii! Habar nu aveau despre ce e vorba. Probabil el și cu alți câțiva șefi de la uzină erau singurii care știau care e cauza acestei zăpezi negre. Incendiul uriaș din urmă cu o zi ridicase în aer, probabil, sute de kilograme de cenușă. Acum, norii plini de gheață și scrum se scuturau deasupra orașului, printr-un fenomen meteo extrem de ușor de explicat, dar care îi făcea pe oameni să aibă cele mai crunte coșmaruri. Îi veni să râdă. Puse mâna pe telefon și, după două-trei încercări, reuși să intre în direct pe Real TV. „Bună ziua. Cu cine stăm de vorbă?” „Ilie Fălceanu mă numesc”. „De unde sunteți?” „Din Cărbunești”. „Care este părerea dvs. despre această situație alarmantă în care se găsește orașul Cărbunești în ultimele ore?” „Păi, este clar că prin această situație ni se transmite un mesaj. Un ultimatum, chiar. Eu vă pot spune că există o singură soluție să ieșim din acest impas”. „Care ar fi aceea, domnule Ilie?” „Soluția este simplă: trebuie ca zăpada neagră depusă în partea de răsărit a bisericii să fie stropită cu sîngele unei mirese. Doar așa vom putea face ca situația să revină la normal”. „De unde știți asta, domnule Ilie?” „Să spunem că am metodele mele de a comunica

cu Dumnezeu”, spuse el, apoi salută și închise. Nu se mai putea abține din râs. Hohotea de unul singur, între pereții reci. Îi făcu o mare plăcere, apoi, să urmărească ce se întâmplă. Afirmările sale fură dezbătute și răzdebătute, fură reluate în toate jurnalele de știri de la Real TV, iar apoi fură preluate de alte posturi. Târziu, înainte de a se culca, Ilie află de la televizor că a doua zi, la ora 12, locuitorii din Cărbunești erau invitați la biserică. Se găsisse mireasa.

A doua zi, spre prânz, ninsoarea nu încetase. Cădea, la fel de înverșunată, de neagră și de deprimantă peste străzile, mașinile și acoperișurile Cărbuneștiului, care nu fusese niciodată mai mohorât. Deși era aproape ora prânzului, afară era întuneric, norii și zăpada absorbau întreaga lumină. Ilie se îndrepta spre biserică, având ascuns în buzunar un ac mititel, cu care era hotărât să înțepe mireasa în deget, spre a uda cu sângele ei zăpada neagră. Vroia să aibă chiar el acest privilegiu. Doar fusese ideea lui, nu? Era normal să fie el unul dintre personajele principale ale ritualului. De departe, văzu o mare de oameni. Realiză că toți cetățenii aceia erau strânși acolo să vadă mireasa. Se apropie și, cu chin, cu vai, reuși să răzbată prin mulțime. Mireasa stătea alături de mirele ei, frumoasă și fericită. Îi plăcea să se știe salvatoarea orașului. Se bucura că toți oamenii aceia veniseră să o vadă pe ea. Ilie arboră un zâmbet atotcunoscător și se îndreptă spre miri. Se prezentă, sărută mâna curtenitor miresei și îi șopti ceva la ureche. Tânăra se schimbă puțin la față, se fâstăci, după care se îndreptă spre soțior. Îi luă mâinile în mâinile sale, îi spuse ceva foarte încet, după care se sărutară lung, a despărțire. De abia apoi mirele se retrase în mulțime, lăsându-și femeia singură.

– Ești hotărâtă să faci tot ce ține de tine pentru a salva orașul?, o întrebă Ilie.

– Da, desigur, spuse mireasa, cu privirea serioasă. Dar nu prea știu ce trebuie să fac...

– Nu-i nimic, spuse Ilie, și o luă patern de după umeri. O să-ți spun eu. În primul rând, trebuie să-ți dai jos rochia. Așa cere ritualul...

– Cum?! întrebă tânăra, speriată. Dar aici e atâta lume...

– Nu-ți face probleme, fiecare dintre ei a mai văzut femei dezbrăcate până acum. În plus, ești o fată frumoasă. Iar tot efortul tău nu ar avea niciun efect dacă nu ai îndeplini și această mică cerință. Este ceea ce datorezi acestui oraș, îi mai spuse Ilie, făcându-i cu ochiul.

Mireasa se codi, se uită întrebător la Ilie, aruncă o privire în jur, la mulțimea strânsă ca la circ și spuse:

– Nu pot.

Ilie arboră o privire tăioasă.

– Foarte bine. O să găsim pe altcineva. Păcat de timpul pierdut.

Și dădu să plece.

– Nu, stați... O să vă ajut eu, zise mireasa și, încurcată, timidă, începu să își desfacă fermoarul rochiei, deja înnegrite la poale din pricina zăpezii.

Din mulțime se auziră fluierături admirative. Ilie luă rochia și o împături pe brațul său, după care se adresă spectatorilor:

– Această domnișoară frumoasă ne va ajuta să scăpăm de nenorocirea care s-a abătut asupra orașului. Prin sacrificiul ei, va face să fie din nou bucurie și pace în Cărbunești. Sângele ei va aduce din nou zâmbetul în ochii copiilor noștri și lumina pe cerul albastru al localității noastre. Ea reprezintă, pentru noi, un nou început. Să o urmăm, așadar, spre biserică.

Mulțimea se strânse mai aproape de Ilie și de mireasă. Începură să înainteze încet. Fluierăturile admirative erau din ce în ce mai dese. Zidul mulțimii era spart de mâini care se întindeau, lacome, spre pielea albă a tinerei. O palmă o plesni peste fund. O alta i se încurcă în plete. Glumele pe seama ei se înmulțeau. Tânăra străbătea împleticindu-se cei câțiva metri până la biserică. O voce de femeie îi strigă: „Târfă nenorocită!” Mireasa începu să verse lacrimi, care cădeau până jos, pe zăpada neagră. Râsetele celor din jur nu vădeau nicio compasiune. Tânăra tremura violent, scuturată de frig. Pielea i se învinetise. În sfârșit, ajunseră în partea de est a bisericii.

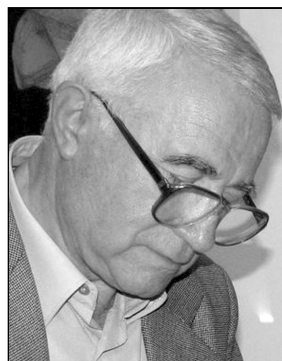
Mulțimea se opri, iar Ilie încercă să ia din nou cuvântul. Își dresе vocea, apoi strigă de câteva ori „Vă rog... liniște! Ascultați-mă!”, dar nimeni nu îl luă în seamă. Era o hărmălaie de nedescris, un vuiet îngrozitor se ridica spre cer. Oamenii se împingeau unii în alții, vorbeau, strigau, râdeau. Ilie era depășit de situație. Apoi se auzi un țipăt și toată lumea tăcu. În mijlocul mulțimii, mireasa era căzută pe jos. Cineva tocmai o înjunghiase. Zăpada din jurul trupului ei era plină de sânge.

În același loc, peste câteva ore, nu mai era nimeni. Cerul se înseniase și soarele topea zăpada neagră, făcând-o să se scurgă în pământul adormit. În apartamentul său, Ilie își făcea bagajele. Nu mai putea sta în acest oraș, trebuia să plece și să o ia de la început.

Proza

Cornel Nistea

Terezia voia să afle

Era singură. Din când în când mergeam la ea în vizită. Mai aveam nostalgia aceea din copilărie când mă duceam cu mama la ea și nu era o dată să nu-mi dăruiască ceva. Trecuseră anii, mătușa Terezia avea optzeci de ani, o lăsaseră puterile, iar vederea îi era slăbită. Ieșeam împreună pe stradă sau măcar să facem câțiva pași prin grădină, ca și acum.

Mă luase de mână ca pe băiețelul de altădată, iar eu aveam grijă să nu se împiedice de ceva.

— Simy, e început de mai, ce-ar fi să facem o plimbare prin grădină? Poate vom găsi melci, sigur vom găsi.

— E o idee bună, Terezia, pomii mari toți sunt înfloriți.

Mai că dispăruse cărăruia, altădată bătătorită de pașii ei și-ai noștri. Pășeam alături de ea, gândindu-mă la viața ei în singurătate.

— Te rog să-mi spui încă o dată cum a fost, vreau să scriu despre asta o carte.

— Nu mai pot, dragule, mintea mea e îmbătrânită, vrea să se odihnească.

— Terezia, am mai vorbit cu tine, tu însăși ai spus că n-avem voie să uităm trecutul, cum altfel ne-am apăra viitorul?...

— Trecutul, trecutul, a murmurat ea.

— Da, trecutul, Terezia. Atunci a fost un adevărat holocaust!...

— O fi fost, n-o fi fost, nu știu, nu vreau să-mi reamintesc...

Mai să izbucnească, cum se întâmplase și altădată când am insistat să-mi vorbească despre cum i-au omorât comuniștii soțul și pe ceilalți camarazi ai săi.

Nici vorbă să găsim melci în grădină. S-a interesat dacă n-am putea

găsi vreo tufă de măcriș și-am găsit-o. A dus o frunzuliță între buze, pe care curând a început s-o mestece.

– Câtă zarvă era în grădina asta altădată și-acum e atâta liniște. Noroc că au mai rămas aici câteva păsărele...

– Ei, și liniștea e plăcută. O, Terezia, aici parcă era cândva un păr domnesc...

– O fi fost, Simy, tu nu știi că toate pe lumea asta sunt trecătoare?

După vreo oră de plimbare prin grădină, cu nu prea mare folos, ne-am reîntors acasă la ea. A intenționat să mă servească cu dulceață de nuci verzi, dar nu-și mai amintea unde pusese borcânelele. Se făcuse târziu și mă pregăteam să plec.

– Să-mi spui dacă ai nevoie de ceva. Te rog să mă suni și-o să mai vin aici.

– Da, da, Simy, ce noroc că există telefoanele astea.

Cum a doua zi nu m-a sunat, nici în următoarea, am sunat-o eu.

– Bună, Terezia, ne-am înțeles să mă suni să vorbim.

– Ne-am înțeles, ce tot spui acolo că ne-am înțeles, ce ne-am înțeles?

– Cum ce? Să vorbim.

– Nu, iar o să începi cu holocaustul... Nu vreau să mai aud asta...

– Dar n-ai spus tu că vrei să afli?

– Să afli? Ce să afli?...

– Cum s-a întâmplat totul...

– Dragul meu, ți-o spun pentru a câta oară: omul nu tot timpul e dispus să vorbească, de ce să vorbească? Sunt vârstnică, am nevoie de liniște...

– Terezia, amândoi dorim să aflăm adevărul.

– Și ce am făcut până acum? Te-am rugat să te interesezi cum a murit și unde l-au îngropat...

Mi-am imaginat-o acolo în vestibul cu fața ei boțită de suferință, cu ochii abia mijiiți, cu buzele strânse într-o crispă dureroasă, ducându-și mâna la frunte să-și adune gândurile, dacă nu măcar să încerce să se liniștească.

– Cine mai aduce azi ofrandă zeilor? a zis ea pe un ton liniștit după câteva momente de tăcere, cine, dragul meu? și mi-am imaginat-o lăsându-se ușor în fotoliul de răchită de acolo.

Se mira probabil că nu-i răspund. Îmi părea rău că nu eram acolo să-i iau mâna ei bătrână s-o țin între palmele mele tinere. Aș fi vrut să-i cer scuze că insist să-mi vorbească încă o dată despre holocaust, apoi nu chiar eu îi spuseseam să încerce să ierte și să uite?!...

Terezia voia să afle

– Simy, spune ce ai de spus, nu mă ține aici în vestibul în picioare cu telefonul ăsta în mână. Ai o funcție, ce dracu!...

– Te rog să te așezi în fotoliu acela de răchită de lângă tine și ascultă-mă. Am făcut unele investigații. L-au împușcat în livada cu piersici împreună cu ceilalți. Se pare că l-au înmormântat într-o groapă comună din marginea orașului..

– Vreau să mă duci acolo să văd, să aprindem la capul lui o lumânare...

– Desigur, numai că cei de acolo zic că nu mai au evidențele. Cred că au fost distruse, apoi majoritatea gardienilor care au funcționat acolo au murit, altora li s-a pierdut urma. Ce mai pot eu face ?

– Să te interesezi în continuare să aflăm adevărul. Ți-am spus că voi vinde inelul cu piatră și-ți voi da bani să-i mituiești...

Îmi mai spusese în câteva rânduri chestia aceasta cu inelul și mituirea, însă cum să-i fi zis că morții nu se pot mitui. Eram amândoi convinși, eu și ea, că adevărul intrase în pământ odată cu morții, numai că ea se răzgândea și-mi zicea că sunt un tâmpit dacă cred asta, pentru că adevărul nu moare niciodată, cândva, fie și peste o sută-două de ani, iese la iveală și... și... și...

Toată lumea știa că cei doisprezece fuseseră duși în Livada cu piersici și fuseseră împușcați de plutonul de execuție, dar de atunci trecuseră treizeci de ani și mai bine, iar ucigașii...

– Halo, Simy, mai ești acolo, la ce te gândești acum? Te suspectez că n-ai înțeles nimic din ce-am vorbit cu tine săptămâna trecută. E adevărat, sunt treizeci de ani de atunci, dar mie mi se pare că au trecut trei zile. Nu-mi pasă ce crezi tu, fă ce te-am rugat...

– Terezia dragă, cine crezi tu că dintre cei vii va mărturisi că a făcut parte din plutonul de execuție, că el e ucigașul fostului tău soț? Mi-aș dori mult asta, să găsesc pe cineva care să recunoască: Am fost acolo, le-am văzut fețele îngrozite... Am tras la ordinele comandantului, sau un altul, care mai e în viață: Am făcut parte din pluton, dar am tras alături. Nu va recunoaște nimeni că a ochit și a tras drept în pieptul lui. Dar dacă se va afla unul care să ți-o spună drept în față: Eu l-am împușcat, mi-am făcut datoria față de partidul poporului și față de patrie!...

– Simy, pentru Dumnezeu, nu asta voiam să aud de la tine! Nu vreau să știu cine e ucigașul, vreau să-i găsim mormântul, să mergem acolo să aprindem la căpătâiul lui o lumânare și să spunem o rugăciune...

– Voi face tot ce pot, te rog să ai răbdare.

– Am avut răbdare treizeci de ani, ți-am citit zecile de articole din presă despre holocaust, m-ai înnebunit cu ideile tale...

– Așa e, sunt de acord cu tine. La ce ne-ar mai folosi să dezbatem problema asta, dacă a fost sau n-a fost holocaust? Tu singură mi-ai mărturisit că vrei să uiți jertfele și să ierți.

La celălalt capăt al firului telefonic nici o reacție. Tăcerea asta mă neliniștează. Curând am auzit o bufnitură. Nu puteam bănuși ce putuse să se întâmple? M-am aruncat pe bicicletă și-am alergat acolo. Nu-mi ascultase sfatul să se așeze în fotoliul de răchită și se așezase pe un taburet, care se răsturnase cu ea. Am ajutat-o să se ridice de pe pardoseala înnegrită de vreme.

– Dragul meu Simy, ce m-aș face eu fără tine. La ce ne-ar mai folosi să ne mai batem capul cu cine, unde și cum?...

– Ușurel, Terezia, ușurel. Hai încă un pas și încă unul. Acum te rog să te așezi pe canapea. Așa, ușurel. Îți voi face un ceai și-o să-ți treacă.

– O, Doamne, durerea asta din piept, de parcă m-ar apăsa acolo o piatră. Și-a șters o picătură de transpirație de pe frunte. Cât despre neînțelegerea noastră, zi-i cum vrei tu, omucidere sau holocaust, totuna e. De una îmi pare însă rău, că n-am aprins la căpătâiul lui o lumânare...

Alba Iulia, 28 noiembrie 1999

Cinci lei

Vîntul bătea peste Silistraru cam de cinci lei.

Ființe și lucruri își ștergeau sudoarea de pe frunte în căutarea adevărului ultim.

De fapt nu era o comună rostită ci doar o fotografie a localității care se vindea în centrul noduros al Brăilei.

Iar eu aveam să încep să umblu pe sub pămînt.

Oamenii stăteau cu gura larg deschisă în căutarea unui strop de răcoare.

Era vacanța mare, vacanța de vară și orice stație de cale ferată se retrăsese către nord.

Buna Anghelina își numără nepoții trimiși la ea pe capete și oftă neauzit .

Unul măcar nu lipsea.

Puișorii mei dragi. Făceau să îi treacă vara pe negîndite.

Și oftă încă odată.

Făcuse o talie cît un butoi de murături dar îi lipsea cel care să pună mîna pe doage .

Nu mai era Anghelina care muta Dunărea doar cu privirea.

Uitătura aia întunecată și plină de promisiuni pentru care toți flăcăii se aruncau în foc fără să clipească.

Cel pe care îl alesese avea să îndoiaie potcoave cu mîna goală .

Dar acuma nu mai conta. Se prăpădise în războiul cu ăia. Cei care aveau să vină mai tîrziu călare peste cea lume .

Voia Domnului.

Copiii stăteau cu toții pe gard bălăngănindu-și picioarele, în așteptarea mesei de seară.

Îi urmări cu grijă. Erau șmecheri și nebunei, dar îi iubea mult .

Răsuflă adînc și intră înăuntru să le pregătească cina cea de toate seri-
le și își făcu o cruce largă .

Își aduse aminte cum la trecerea ei prin sat copiii își strigau unii altora
băbătia, vine băbătia, și nici măcar nu se fereau de pedepsele duhurilor. O
așteptau să se apropie continuînd să facă bășcălie în gura mare .

Nepoței coborîră sprinteni și se înfipseră în fața televizorului.

Începeau douăzeci de minute de desene animate cu Donald și ni-
meni nu vroia să-l scape.

Pe gard mai rămăsese doar Cristina cea mică și cînd să pună și ea pi-
ciorul pe pămînt, de unde, de neunde, se înființă cocoșul roșu și năpraznic
al bunicii care o făcu pe fată să se suie înapoi pe gard.

Și exact douăzeci de minute, cît au ținut desenele, dumnealui nu o
slăbi pe biata fată cu uitătură aia piezișă pe care o arunca pe gratis. Îi era
ciudă că scăpase aventurile rățoiului.

După terminarea programului, cocoșul îi arătă plin de politețe spa-
tele și se întoarse de unde venise. În spatele casei, la adăpost de urmări.

Și bunica le împărți grijulie felia de pîine și ceaiul de mentă.

Dar s-a terminat și vacanța. Cristinuța luă drumul Bihorului, către ca-
să, cu vîntul Bărăganului de mîină, cel care o purta peste toate indiferențele.

Oradea o aștepta cu același liceu Gojdu care avea să o transforme
ceva mai tîrziu doar într-o ființă cu număr de ordine . Așa le zicea madam
Pistol cu mîna rășchirată și ridicată în sus pentru un efect dramatic cît mai
convingător . Madama de romană .

Acuma arăta strălucitor pe nota dată de vizitele fetei la cofetăriile alea
ale căror șefă era chiar mama ei. Mama născută în... Silistraru.

Pe bunica Anghelina o uitase aproape toată lumea.

Nu mai era vacanță. Privit de departe, orașul aducea a ban rotund dar
cetățenii se hotărîră să îl mute pe Crișul Repede și după ce terminară lu-
crarea se priviră mulțumiți unii pe alții.

Acum nu mai putea nimeni să zică de ei că erau molcomi. Chiar și
Soarele se oprise din peregrinare și stătea să-l asculte pe fiecare.

După care se îngrămădiră pe Ciuperca la bere rece gratuită și mititei
ieftinei .

Sfîrșiau toți ca într-o poveste de vară însă cozile erau adevărate .

Mersul și vorbele le erau tot domoale.

Lasă că mi-a zis-o nea Nelu cu o voce groasă care determină o creș-
tere dementială a procentului de nașteri premature locale .

Pe atunci Cristina era o mică și trebuia să aștept să crească.

Dar ea nu aștepta, se juca ici, colo, în spatele blocului, în fața blocu-
lui și așa mai departe. Cu aceeași intenție de a mai lungi ziua, intră la tanti

Pălușan care abia ieșise din maternitate dar nu singură.

Venise înapoi cu un ardelenăș dolofan și proaspăt care o istovise la naștere. Dar acum se mai liniștise și zîmbea fericită. Era acasă, în apartamentul ei, în camera ei, cu iubițelul ei cel nou. Și cu vecinica ei, cu Cristinuța.

Îi surise Cristinei și observă încîntată că fata era cu ochii pe moșgildeața ei. Îl sorbea tot .

Nu mai țipa ca un orădean lăsat fără bani.

Îți place copilul meu, o întrebă ea pe Cristina.

Fata dădu repede din cap.

Și îl vrei pentru tine ? Mai întrebă, răspunse ea. Ei bine, dă-mi cinci lei și-i al tău.

Cristina o zbughi repede afară și se înființă la mama personală.

Mamă, mamă, îmi trebuiesc cinci lei repede .

Da ce să faci tu cu cinci lei, fata mea?

Tanti Pălușan îmi dă bebelușul și îmi cere cinci lei pentru el .

Dă-mi iute..

Între timp noul locatar începuse o orăcăială interesantă din care nu vă pot povesti prea multe.

Iar frunzele să cadă în mințile locuitorilor ca să acopere zgomotul pașilor iernii care se apropia de un echilibru incert .

Proza

Dumitru Augustin Doman

Îngerul cu aripi albastre

E un fel de lider al curentului optimist: în fiecare clipă este uimit că încă e în viață.

*

După durerile atroce de peste noapte, după dureri și spaime negre, în zori se simte liniștit, ar zice că aproape fericit, dacă se poate vorbi de fericire în condițiile metastazelor generalizate. Dar lipsa durerilor și cea a angoasei de peste noapte este similară cu un fel de fericire. În această dulce stare de liniște trece dincolo exact când pe dealul de est se ivește soarele ca o planetă plină de promisiuni.

*

Raiul pe pământ. În ziua însorită de început de aprilie, călugării de la Mănăstirea Slănic, din dealul înconjurat din trei părți de pădure amestecată de brad și fag, călugării așadar au ieșit în grădină să acopere solarul mare de un hectar de pământ reavăn. Cei doisprezece monahi s-au așezat la distanțe egale pe lângă folia uriașă și se pregăteau s-o treacă peste uriașul schelet cocoșat de metal. Atunci, din senin, s-a înfoiat un vânt care a început să ridice de la pământ folia cu monahi cu tot. Careva dintre ei a țipat: „N-o lăsați, țineți-vă zdravăn de ea!” Așa au făcut cei doisprezece călugări și în câteva clipe se putea vedea deasupra grădinii mănăstirii o folie uriașă, verzulie, plimbând douăsprezece rase negre, înfoiate, spre nu se știe unde. Paznicul așezământului, cu câinele Oscar lângă el, urmărea uimit călătoria foliei zburătoare cu monahi, până nu s-a mai văzut nimic, doar azur și soare strălucitor. Cercetările Bisericii, Poliției, Inspectoratului pentru Situații de Urgență, Parchetului și Serviciului de Informații n-au dat nici un fel de rezultate.

Un pustnic care se plimbă prin preajma mănăstirii zice că știe sigur că folia cu monahi a aterizat într-un loc care îndeobște se numește Raiul pe pământ, dar nimeni nu poate spune exact unde este acest Paradis. Cioran consideră că „în fiecare epocă, (suntem) martori la dispariția ultimelor urme ale Paradisului terestru”. Ei bine, călugării de la Mănăstirea Slănic – Argeș nu doar că nu au asistat la dispariția Paradisului terestru, dar chiar l-au găsit; secret pentru noi, mană cerească pentru ei.

*

În șirul de salcâmi care străjuiesc gardul din fundul grădinii, un salcâm a murit în primăvara asta; pur și simplu n-a mai înfrunzit, n-a mai înflorit, n-a mai dat de lucru albinelor. Nimeni nu i-a plâns de milă. Doar prietenul meu pictor Aurel m-a întrebat indiferent dacă nu vreau să aducă drujba și să-l taie. Surprins deodată de o speranță deșartă, i-am spus că-l mai las. Mort fiind, salcâmul vâjâie voios seara în vântul de primăvară.

*

Cât de inconștient se joacă eul în dimineața vieții, cât de trufaș se plimbă el la amiază și cât de irascibil se târăște când soarele coboară dealul. Ei, dar cât de apatic se mișcă el în eternitatea morții!

*

Constantin Virgil Bănescu a fost un poet din Târgoviște. L-am cunoscut pe când era în clasa a opta, pe la mijlocul anilor nouăzeci. I se spunea Bobiță. Am făcut parte dintr-un juriu la Festivalul *Moștenirea Văcăreștilor*, alături de Cezar Ivănescu, Mircea Horia Simionescu, Gheorghe Izbășescu ș.a. și l-am premiat cu toții pe Bobiță care – într-o seară – a recitat asistentei mai multe poeme fără titlu, poeme ce nu semănau cu nimic din ce se publica atunci, scurte poeme pe care le delimita cu un mic fluier; la sfârșitul fiecărui poem scotea fluierul din buzunar, îl pune la gură și scotea un sunet vesel, stârnind zâmbete de simpatie.

Eram cazat în cameră cu regretatul Cezar Ivănescu. Spre miezul nopții, poetul a apărut însoțit de Bobiță. „Dumitre, mi-a zis autorul *Baaad*-ului, în seara asta Bobiță doarme la noi”. „Dar el nu e din oraș?” „Ba da, dar vrea să-și câștige independența...” Adolescentul și-a dat jos doar bocancii, și-a pus fesul strâns pe cap și așa a dormit în pat cu Cezar până a intrat soarele pe fereastra camerei. Era tot îmbrăcat și cu fesul pe ochi.

Virgil Bănescu era un poet matur în clasa a opta. A ajuns student, publica în reviste, dar și cărți, îl citeam din când în când. La un moment dat, am citit în ziare că s-a sinucis tânăr, îngrozitor de tânăr.

Deschid acum primul număr al noii reviste *Târgoviștea literară* și citesc un poem inedit de Virgil Bănescu, unul tulburător, tragic, parcă menit a motiva gestul lui fatal, un fel de testament pe patul de moarte:

Ziua în care mor

*La 23 de ani de viață
nu mai am ce să scriu până mor
și e viață azi
e gura mea deschisă în fața morții gurii mele
e soare peste foc
e tot ce-aș mai scrie
dacă aș mai avea ce să scriu până mor
e pielea cea mai întinsă a zilei
e ziua în care mor
ziua în care mor e încă o zi de viață.*

Ultimul vers subliniază granița dintre lumi: „ziua în care mor e încă o zi de viață”.

*

Medicina este în fond o profesie practică de impostori și ratați. Ea ameliorează când și când starea omului, dar menirea ei ar trebui să fie aceea de a vindeca de moarte, definitiv. Și ea tocmai asta nu poate.

*

Valea Ursului. Un depozit de mobilă germană second hand. La intrare, găsesc un birou mare, masiv, galben ca paiul de orz. „Luați-l, mă îndeamnă patroana planturoasă ca o matroană. E ca nou. Să vedeți ce-o să mai scrieți la el”. L-am cumpărat, l-am instalat și cum m-am așezat la el, mi-nunate reflecții despre moarte am scris, luminoase gânduri despre moarte, inspirate panseuri angoasante despre lumea aceea...

*

Zace de o lună, așteaptă din clipă în clipă să plece; de o săptămână îl chinuiește un singur gând: nu i se trage cumva de la dezacordul gramatical pe care l-a practicat cu voioșie cinci decenii la rând?

*

Vine o vreme când deja e târziu în lume și omul se îmbracă în întuneric ca-ntr-o cămașă neagră și pleacă uitându-se numai înainte.

*

Aurel Pantea, exersând conștiința acută a morții: „Cade adânc în noi grăuntele conștiinței morții, tu și eu suntem tare departe și privim/lanurile întinse și secerătorii, // în moartea mare, crește desfrânarea, floarea prăduitoare”.

*

Cincizeci de scriitori iau o masă festivă din cadrul unui festival, în fața unei biserițe de lemn din mijlocul unei păduri, în curtea verde de iarbă și copaci a mănăstirii. Palinca și vinul dezleagă limbile, păsările ciripesc deasupra mesei, în stejar, peștii plesnesc apa iazului de alături. La un moment dat, dintr-o chilie de lemn, iese ca o umbră un călugăr mai bătrân decât moartea însăși și aruncă lichidul gălbui dintr-o oliță de noapte. „Viața e zbucium, zice el, poezia e durere, numai moartea ne liberează!”

*

Se întreabă unul altul dacă există viață după moarte. Întrebarea e alta: dacă există moarte după moarte, adică dacă există eternitate după momentul fatal.

*

De la trei-patru ani, de când a aflat că există moarte, o percepe clipă de clipă cu toate simțurile, dar de o viață întreagă se amăgește că n-o vede, n-o aude, n-o pipăie, n-o miroase. Dar, ea e lângă el mereu și-l pătrunde din toate părțile, că dacă n-o va auzi, o va vedea, dacă n-o va mirosi, sigur o va pipăi...

*

Nunțile, petrecerile, înmormântarea, ieșirile la picnic, mersul în grup la meci sau la restaurant și la revelion, ieșirea în rețelele de socializare, toate acestea fac parte din solidarizarea împotriva morții. Hm! Un fel de artă pentru artă!

*

Aseară, la intrarea pe strada ta, să te prindă noaptea acasă, ți-ai zis, un om cu zâmbet impersonal te-a oprit și ți-a spus alb: „Nimic în viață, totul în moarte”. Iar luna nu era nici mândră, nici clară.

*

În satul din Podișul Mehedinți, satul în care nu s-a întâmplat (mai) nimic în ultimii 500 de ani, a murit centenarul Niță Ioniță. Nu mai ninge de trei zile, dar e un ger de minus 27 de grade Celsius și trei bărbați, cu sticla de țuică lângă o cruce de lemn, se canonesc să sape o groapă lungă de doi metri, lată de un metru și adâncă de un metru și jumătate. De două zile văd că nu ...avansează deloc în adâncime. După ce mulțimea ajunge la groapă cu răposatul, o femeie comentează: „Gerul acesta e un semn că bunul Dumnezeu nu-l vrea...” Alta îi dă replica: „Ba, Dumnezeu îl vrea de nu se mai poate. Dacă nu l-ar fi vrut, îl lua astă-vară, la patruzeci de grade, când strica aerul pe cinci sate în jur...” Pe cer, croncănea o cioară bătrână de cinci sute de ani. Când s-a născut ea, în satul din Podișul Mehedinți se mai întâmpla totuși câte ceva în afară de înmormântări în pământ împietrit de ger.

*

În orice disperare există o disperare și mai mare.

*

A murit prostul orașului și vezi în convoiul mortuar de pe bulevard vreo treizeci de oameni pioși. Orgoliul tău îți spune că ar fi bine să fii în clipa din urmă măcar la fel de... popular ca prostul orașului.

*

Moartea sugând răbdurie din vârful inimii tale ca din sfârcul lunii.

*

.....
(Aici îmi reușise o metaforă foarte fină a Neantului, dar în clipa imediat următoare ea a dispărut instantaneu de pe hârtie, ca și din mintea mea – a înghițit-o neantul).

*

Cum văd un tânăr athletic, sportiv, numai mușchi, gata să spargă Everestul în pumni, subit mă apucă o milă de el, incomparabil mai mare decât de un nevolnic numai piele și os. Și asta pentru că ghicesc moartea lucrând neîntrerupt și fără opreliști în trupul cel tânăr și athletic mai mult decât în cel deja dus al nevolnicului...

*

Nikos Kazantzakis: „Moartea-i un fleac, un simplu pffff, și candela se stinge. Dar bătrânețea e-o rușine!”

*

În amurg, îngerul cel grăsuliu trecea drumul de munte cu sufletul meu sub aripă. Îl purta discret, cum poartă un consilier mapa prețioasă a ministrului Metafizicii. Păzitorul meu grăsuliu, cu aripi albastrii, urca pe costișă cu sufletul meu sub aripă.

(Fragmente din volumul în pregătire
Moartea după moarte)

Proza

Alexandru Jurcan

Fularul roșu

Mera sa hotărât să-l vadă în carne și oase pe Cosmin după ce au dialogat pe internet trei săptămâni. I s-a părut puțin suspect că el nu voia să vină în orașelul ei, însă și-a luat inima în dinți și a plecat ea în satul lui, cu o mașină a unui coleg de clasă, care conducea bine. Cosmin a rugat-o să meargă seara, că el e mai timid și ar fi dorit o plimbare romantică nocturnă. Mera avea deja 18 ani, iar Cosmin 19.

Sate înnoptate brusc se strecoară discrete dincolo de lumina pătată a farurilor. Mera ține pe brațe fularul roșu, cumpărat pentru Cosmin. Colegul Răzvan trage din țigară, răsucind volanul în direcții doar de el știute și mestecând filosofic o lamă de chewing-gum. Ardea în el ceva misterios, ca o aroganță stăpânită, dar pregătită să acționeze la stimulul potrivit.

Oprește aici, trebuie să telefonez! zise Mera.

Aici în întunecimea asta? se miră Răzvan.

Cosmin dorește discreție, ți-am mai spus. Dacă vine, tu aștepti în mașină, ascuți muzică... Doamne, ce emoții mă apucă!

Eu nu pricep cum te poți îndrăgosti de cineva la distanță. Poate că ți-a trimis poze false.

Vezi ce nu pricepi tu, Răzване? Mie îmi place cum scrie, cum gândește.

Aiurea! Așa zic toate fetele, însă vor băieți frumoși.

Eu sunt o excepție, crede-mă!

Ai mai vorbit cu el vreodată la telefon?

Niciodată în astea trei săptămâni.

Cum așa?

Pentru mine vocea e esențială... Nu voiam o decepție imediată.

Și dacă acum... auzindu-l, n-o să-ți placă vocea lui?

Ei, nici chiar așa! Sunt optimistă.

Mera sună. Nimic. Ba da! O voce!

Tu ești, Cosmin?

Da... eu sunt... Răzvan!

Acolo la un pas, lângă ea, Răzvan îi spune la telefon că el vorbise cu ea pe internet, că se dăduse drept altul de spaima unui refuz, că... Mera scoase fularul roșu și îl aruncă în față, apoi izbucni în plâns. O ploaie cu gheață izbi parbrizul și noaptea deveni crudă și tăioasă.

Lecturi după lecturi

Alexandru Sfârlea

Sufletul în palma care (nu) se închide

Maria Vesa Aursulesei

Cu ani în urmă – să tot fie vreo 25 – subsemnatul fusese impresionat de un articol de mare sensibilitate al Mariei Vesa Aursulesei, publicat în cotidianul „Crișana” – unde lucra pe atunci – încât i-am trimis o epistolă de mulțumire și recunoștință. Și iată, ca un arc voltaic peste timp, am acum în față (*Chipuri și clișuri*, Biblioteca Revistei *Familia*, 2011) o carte de „respirări” ale simțirii electrizate de reflecții – de cele mai multe ori amar-deceptive – ale acestei vestale a focului lăuntric, viu, al celor ultragiați de ravagiile falsei modernități (de fapt, grobianismul cu „ștaif”) înstăpânite, tiranic, în Cetate. În cele 57 de crochiuri publicistice coexistă, fecund și revelator, acel fior existențial care induce tremurul în cuvinte – energizându-le spasmodic, uneori – și acea luminiscentă a lucidității asediate de varii încercări. Ceea ce vede și simte M.V. A. nu suportă niciodată intruziunea unor efecte ale cosmetizării ficționale, ori ale artificului anodin, sau ale artificiozității ca adjuvant estetic. Ea își arată sufletul în palmă, dar îi este teamă de privirile intrigate sau ostile ale celor din jur, și, instantaneu și compulsiv parcă, palma i se face pumn: dar nu pentru a amenința sau lovi ceva, pe cineva, ci doar ca un fel de armură protectoare, presupunând o inefabilă grijă pentru a nu deveni asfixiantă. Avem de-a face, fără îndoială, și cu un anume tip de insurgență într-un timp și spațiu ale amoralității terifiante, care degradează și pervertește tot ce tinde spre înrădăcinarea în conștiințe a triadei Bine-Advăr-Frumos. În *Chipuri și clișuri* identificăm, de pildă, pasaje în care se apasă aproape până la refuz pedala intransigenței morale, o pedală având – ca în citatul intens dramatic de mai jos – forma unei... tichii de mărgăritar : „Când l-am auzit pe președintele țării afirmând, la un post de televiziune, adică pentru întreaga națiune, că România este o țară muribundă, n-am putut să-l contrazic. Nici n-aș fi avut cum. M-au surprins doar tupeul și nerușinarea. Gândul m-a dus la Veneția. Chiar dacă

România este o țară, iar Veneția un oraș. Veneția moare. Clădirile absorb apa și apa le absoarbe încet și sigur. Și nimeni nu are soluția salvatoare. Nici pentru România muribundă nu există o soluție salvatoare. România moare urât, cuprinsă de spasme și neputință. [...] România are ca fundal sonor scandalul și mitocănia. Veneția e un vis. România e un coșmar... A cui o fi vina?" Parcă simți prin interstițiile istoriei o fulgerare a ingenuității ultragiante, un jăratec și un miez de cobalt apăsate pe rana vie a sufletului, suferința aceea atroce privind cum Țara ruptă din tine și tu rupt din ea aproape vă sufocați într-un urlet teluric, sfâșietor și abandonându-vă în iminența expierii, indiferenței ineluctabile, mocrind, parcă, zvâcnind și pulsând într-un bocet... Iar anomaliiile acestor realități social-politice și morale cresc precum tentaculele de caracatiță, amenințând să sugrume mlădițele de puritate și demnitate umană, simți că îți fuge pământul de sub picioare când vezi inclemența incompetențelor vorace care, chipurile, ocârmuiesc țara. Virulența cuvintelor încearcă să facă transfuzie unor ultime speranțe, cu sângele gâlgâind din rana nemerniciilor sociale: „România de azi e dominată de anomalii. Acestea au înlocuit și puținele reperi de normalitate care mai existau. Ai un persistent sentiment de amărăciune și o stare de total disconfort să simți că trebuie să-ți trăiești viața sub presiune. Să constăți că orice inițiativă a guvernărilor clamată în numele optimizării se dovedește, în practică, o măsură de represiune brutală. Că în loc de competență și responsabilitate funcționează neputința și liberul arbitru.” Simți că există, că trebuie să existe, totuși, o limită a răbdării, ai vrea să ieși din coșmarul cotropitor și să respiri – după ce ai fost oripilat de miasme – aerul nevițiat al unui vis regenerator. Care abia așteaptă, cândva, să se identifice cu ritmurile care transcend tumorile răului, încearcă să le extirpe chiar, regenerând armonios în superbia intangibilă a Naturii. Frumusețea care pâlpâie și exultă, te face să simți că, totuși, în ultimă instanță, ai fost și ai rămas Om: „Când Magnoliile înfloresc, percep evenimentul cu toată ființa mea, CA PE O TRESĂRIRE LA VIAȚĂ. Îmi readuc în memorie imagini demult uitate, sau, poate, dintr-o altă lume, înobilată de puritate și iubire. Secvențe de viață pe care nu știu dacă le-am trăit, dar pe care mi-aș dori să am răgazul și șansa să le trăiesc. Cum poate fi posibilă o legătură atât de subtilă? (...) Dar ea există. Corolele delicate ale magnoliilor mă înseninează și îmi luminează ziua.” De fapt, simt nevoia să citez din toate „respirările” Mariei V. Aursulesei. Am spus, la începutul acestor rânduri, că voi scrie despre niște crochiuri publicistice, dar acum îmi dau seama că, fără nici tipenie de îndoială, oricare cititor onest rezonază cu autenticitatea densă a atitudinii și lucidității civice, dar și cu expresivitatea – niciodată disjunctă- a unei sensibilități, cum altfel, decât profund lirice.

Lecturi după lecturi

Lucia Cuciureanu

Timpul sufletelor merge mai departe

Alexandru Roșu
Sinucigașii fumează întotdeauna PM
Editura Tracus Arte, București, 2012

Am citit romanul cu plăcere, fără să fiu atentă la tehnicile narrative, fără să-i caut sensurile adânci. La a doua lectură lucrurile au mers mai greu. Convingerea care mi-a rămas este de proză atent lucrată, la milimetru. Parcă autorul ar fi urmat un curs de scriere narativă, finalizat cu o carte care vine să probeze o lecție asimilată. În cele ce urmează voi încerca să demonstrez de ce cartea aceasta nu poate fi aruncată la coș, decum ignorată.

Cartea se structurează pe mai multe planuri narrative, care toate își propun să răspundă la întrebarea, o spun pascalian, din memorie “Qu’est-ce que tout cela qui n’est pas éternel?”. Un prim plan pune în discuție problema sinuciderii. E aceasta un răspuns la confruntarea vieții cu absurdul existenței și dacă da, atunci ce poate dezvălui conștiința lucidă a lui Albert, student la Politehnica din Timișoara, care s-a aruncat de la etajul șapte în gol. O temă de meditație profundă pentru “oamenii dispuși să se pună de acord cu ei înșiși” (Camus). Cartea dă un răspuns individual în legătură cu acest subiect care coincide cu cel exprimat în “Le Mythe du Sisyphé”, dar în alți termeni: “nu există un capăt al vieții. Ea este un flux care nu începe nicăieri și se extinde înspre veșnicie. Timpul e doar o limită imaginară. O graniță perversă care ne joacă nouă feste.” (p.201) Viața merită trăită pentru a avea o perspectivă asupra morții: “Trebuie să treci prin ea pentru a deveni contrariul ei. Trebuie să existe întru totul pentru a înceta să mai existe. Doar în absolut existența se poate uni cu opusul ei.” (p.187). Al. Roșu spulberă în acest roman mitul naratorului omniscient, el devine participant la întâmplări și *raisonneur* al acestora, perspectiva narativă este cea a punctului de vedere. De aici, prezența în carte a mai multor naratori: Alex,

Olivian Cenușe, operator de telefonie mobilă, Mielul (nume care trimite la simbolul pascal), ipostaze ale aceluiași eu: “Mielul e tot un fel de a spune eu. Nu ne putem povesti decât pe noi înșine” (p.75). Chiar piticul malefic din povestirea “Clara” este variantă de narator perturbator și incitant sau doctorul din spitalul Clarei: “Sunt în capul doctorului Y”. Toți conștiințe treze, averse să cunoască realitatea și irealitatea imediată, nu întâmplător Max Blecher e citat neobosit în pagină. Prin imaginație și vis, prin “ochiul al treilea”, ieșirea din trupul fizic, prin tehnica “golirii minții”, prin monolog cu “animalul inimii” ori cu o entitate din imaginația a șaptea. Aici trebuie făcută o precizare. Al. Roșu este evident interesat de relația dintre artă și știință. În particular, de dimensiunile interspațiale ale Universului. De a cincea dimensiune (modelul Kaluza-Klein) și de teoria stringurilor, o teorie a totului cu modele teoretice care se folosesc de un număr mai mare de dimensiuni pentru a explica anumite comportamente ale Universului: “Dacă stăteam mult pe gânduri, ele mă transportau înspre acea porțiune a realității pe care mintea mea rațională o cenzura în fiecare clipă a existenței mele. Era o senzație extrasenzorială. Pe măsură ce gândurile o luaseră razna vedeam, deja, cadavrul unei femei prăbușite pe podea” (p.79). Ca în principiul vaselor comunicante, visul coexistă cu realitatea: “Singura diferență dintre real și ireal e numărul la care ne oprim” (p.22) și mai departe “Trezește-te în vis și visul se va trezi în tine” (p.62). Cu alte cuvinte, cunoaște-te pe tine însuși, nu purta mască, căci numai așa vei cunoaște fericierea.

Un al doilea plan transpune amintiri din copilărie și adolescență. Oborul, cu toată colecția de lucruri inutile, devine un tărâm al inițierii pe dos. Monopoly e jocul care te face răbdător și determinat. Urmează apoi prima îndrăgosteală cu romantismul ei, cioranismul primei decepții și primul fum. Caracteristica vârstei e nevoia de libertate. Poate de aceea idolul muzical e Pink Floyd. Copilul își va face o cameră numai a lui într-un vechi grajd, “scorbură” unde “se putea masturba în voie și scrie poezii de dragoste romantice și pline de eminescianisme” (p.19). Cam pe atunci va descoperi că plictiseala e un excelent catalizator al fanteziei, operă individuală care ține de viața interioară. Pentru a scăpa de ideile care circulă în jur și care vor să ne formeze, cartea vine cu trei soluții: “Dacă vrei să zbori, să te ridici deasupra apei, există două alternative, amândouă împotriva naturii: fie înveți să mergi pe apă, fie îți crești aripi. A treia variantă e de-a dreptul schizoidă, dar extrem de poetică: te scufunzi în cerul, marea sau pământul din tine, unde pășești, înoți sau zbori după bunul plac” (p.145). Cu alte cuvinte, să trăiești și să faci numai ce vrei. Asta face Alex, se întâlnește cu prietenii prin barurile timișorene, participă la cursuri univer-

— Timpul sufletelor merge mai departe
sitare, master, scrie, visează. În orice împrejurare refuză tezisemele, locurile
comune, clișeele. De pildă cele din discursul iubirii ori parodia ei din care
cu timpul nu mai rămân decât cuvintele mincinoase, banalizarea des-
părțirii etc. Despre femeie se vorbește și prin delegație: Călinescu, John
Milton, Nietzsche, Cioran, Oscar Wilde (p.70). Clara din povestirea care
apare în rama romanului este o tânără care ajunge într-un spital de boli ner-
voase unde și sfârșește. Un alt personaj e medicul Y care trimite la doctorul
Rieux din “La Peste” a lui Camus. Realist e Vasile Cojocaru, studentul întârziat,
tip vulgar și plin de sine. Se creionează apoi o istorie a fumatului, apropos
de titlu. Nu una seacă, pentru că îmbină informația cu invenția. Despre ne-
voia de a ieși din trup și de a pluti în vis prin fumat, privit și ca adjuvant în
procesul creației. De văzut Marquez și Murakami. În sfârșit, absolventul
Literelor timișorene nu se dezmente atunci când este invadat de “letargie
poetică”. Citează mult din Sorescu și Nichita Stănescu. Îngână versuri și
scrâșnește din dinți. Această nemulțumire, să nu spun mai mult, îi stă bine
unui tânăr lucid, mereu la pândă în turnul de control. Are revolte stârnite
de cauze diverse: Iliescu, regretul generației vârstnice după epoca ceaușis-
tă, political corect, kitsch-ul în artă etc.

Întâmplări, impresii, concluzii sunt intermediare mai tot timpul prin
livresc. Pe primul loc e citat Kurt Vonnegut, de altfel la pagina patru autorul
ține să precizeze, în subsol, că ar vrea să fie acuzat de vonnegutist. În conse-
cință, mama Mielului lucra la “Abatorul cincii”, iar Albert era deprimat în
urma morții mamei. Se știe că și mama lui Vonnegut (Edith Lieber) s-a sinu-
cis. Alex se autodefinește trafalmadorian, aluzie la planeta închipuită în
“Cat’s Cradle”, sediu al unei civilizații ce percepe existența ca pe un punct
relativ insignifiant și ne-negociabil în continuumul spațiu-timp. Fowles
apare cu romanul “Copacul”, ca argument la afirmația că tehnologia e doar
praf în ochi pentru ecosistemul planetar. Ca martori ai unor descoperiri/
revelații sunt aduși Ismail Kadare, Richard Brautigan, Hesse, Rushdie,
Taichi Yamada, Eliade, Jack Kerouak, Juan Rulfo, Cioran, Bulgakov, Hrabal,
Sartre, Bokkonon, Gogol, Kafka, Marquez, Anthony de Mello etc. Tinerii
vorbesc în clișee livrești: “And so on... am zis apoi fără nici o normă, iar Lavi
a izbucnit într-un râs înfundat de vulpiță – Încă de pe atunci vulpea era
vânătorul, zise cu o voce și mai ironică decât a mea – Silence Herta! I kill
you!”(p.82). Uneori fraza devine și ea livresc metaforică: “Pielea ei era o ade-
vărată Mahabharată” (p.200). Se vede că Al. Roșu a citit mult și cu folos.
Apoi este și un cinefil cu gust, deoarece citează filme de top valoric: “Into
the Wild”, “Pădurea norvegiană”, “Slaughterhouse - Five”, “Natural born
killers”, “Four Rooms”, “Anger Managment”, “Zona crepusculară”, serialul
“Seventh Heaven”. Dublat de un degustător de muzică bună: Brahms,

Rachmaninov, Paganini, Beatles, Pink Floyd, Maria Callas, Nina Simone, muzică ambientală etc.

Un ultim tertip narativ al autorului e legat de bunăvoința cu care îl conduce pe cititor în laboratorul lui de creație: “Am un personaj în buzunar și nu știu cum să-l introduc în scenă. Mă tot fâstăcesc, fac foarte multe fișe despre el, mă gândesc la tot felul de coafuri și coafări. Mă întreb dacă e bine, dacă e logic, dacă are vreo legătură cu subiectul, cu viața, cu tot ceea ce se întâmplă” (p.106). Îi întreține astfel curiozitatea și de ce nu, îl curtează. Încă de la pagina cinci mărturisește că avea pregătit un manuscris, l-a pierdut și în consecință, va improviza. Vorba vine, de fapt, cum spuneam la început, toate sunt gândite în această carte de debut. Al. Roșu are ochii deschiși spre lumea “atât de complexă, de multifățetată”, dar experimentează și “partea cealaltă a baricadei, a balustradei” înspre neființă, înspre “luntrea vâslașului Vasudeva” (e vorba de Krishna la hinduși). Viața nu e o aventură inutilă, conchide tânărul autor. Omul poate să-și depășească limitele, să aibă acces la cele nevăzute și neuzite: “Am văzut anii și viețile. Timpul sufletelor merge mult mai departe decât limita imaginației noastre – Se va naște peste șapte ani și va fi preot” (p.197). Scrisul lui Al. Roșu își propune să păstreze misterul existenței. Cine se va naște? Copilul, dar divin sau va reveni Mântuitorul pe pământ. Această întrebare și atâtea altele într-o carte interesantă și incitantă care ți se oferă ca un măr proaspăt cules. Ca să-i simți gustul trebuie “să fii băgat”, vorba autorului. Să fi citit mult și la zi. Acesta este riscul pe care și-l asumă Al. Roșu. Nu-i cunosc miza, dar s-ar putea să câștige. În general, îndrăzneții au noroc bun.

Lecturi după lecturi

Traian-Ioan Geană

Între a trăi și a visa

Adrian G. Romila
În drum spre sud
Editura Brumar, 2012.

În general, de la un roman de aventuri nu poți avea niciodată pretenții prea mari: te aștepți ca autorul să recurgă la tot felul de artificii spectaculoase și să îți pună pe tavă ingredientele unei narațiuni cu tentă comercială: împușcături, sânge, în cazul de față și niscaiva pirați, urmăriți, un fir narativ obligatoriu amoros, răsturnări de situație etc. Te aștepți la un ritm alert care să te facă să amâni la nesfârșit orice reflecție ce depășește granițele cărții, de vreme ce singurul lucru care îți atrage constant atenția sunt peripețiile eroului și tovarășilor săi. Mai rar te poți aștepta însă la un stil livresc, cerebral, axat pe evocare și reconstituire în defavoarea dinamismului și suspansului.

În drum spre sud nu este un „roman de aventură” propriu-zis, așa cum l-a etichetat autorul său. Pentru că aventura nu începe de fapt niciodată, ea rămâne o *entelehie* pentru Adrian, protagonistul care pendulează constant între munte și mare, precum și între realitatea deconcertantă și lumea fictivă a cărților. Când privește reconstituirea revoltei de pe *Bounty*, al doilea fir narativ în jurul căruia se structurează cartea, se poate vorbi mai curând de o *aventură a scrisului* asumată ca atare de autorul-narator.

Avem de-a face, așadar, cu două tipuri de „retrospectivă”, care înfățișează două ipostaze diferite ale autorului-narator. Pe de o parte, acesta își evocă amintirile din adolescență, în calitate de elev al unui liceu de marină din Constanța, păstrându-și numele de Adrian; pe de altă parte, el se transpune în pielea lui Peter Heywood, ofițer al Marinei Engleze, angajat pe *Bounty*, celebrul vas care a navigat în Pacific în perioada 1787-1790. Prima situație justifică nevoia autorului de a-și păstra *identitatea* și de a

căuta, dincolo de deziluzii, farmecul vieții prin intermediul scrisului; a doua situație justifică nevoia autorului de a se *dedubla*, de a se autoproiecta într-o perioadă istorică inaccesibilă, ceea ce în termenii unui Helmuth Plessner s-ar traduce prin „topologie utopică”.

Retrospectiva trăită și cea fictivă se intercalează, aflându-se într-un permanent raport de complementaritate. Ambele narațiuni înaintază în paralel – unui episod din copilărie/adolescență îi succede o scrisoare a lui Peter Heywood și tot așa până la sfârșitul cărții. Cu alte cuvinte, realitatea și universul cărților contribuie în egală măsură la formarea adultului Adrian, cel care veghează cu blândețe ambele povești – pe a sa și pe a alter-egoului său. Stilul echilibrat, clasicizant, conferă maturitate viziunii romanești: astfel, este prezentat cu multă subtilitate contrastul dintre satul idilic – leagăn al copilăriei lui Adrian – și „orașul cu fire, țevi și claxoane”, în timp ce unele amintiri de un realism brutal din perioada adolescenței sunt evocate cu detașarea omului trecut prin multe. Pentru tânărul cu aspirații de navigator, liceul de marină constituie o deziluzie. În schimb, Adrian adultul revine prin scris asupra vieții sale pentru a-i extrage semnificația, dar și pentru a-și îndeplini, în paralel, „aventura” de pe vasul *Bounty*, ajungând la concluzia că „aventură se cheamă și viața, și scrisul despre ea.” (Poate că o decizie mai inspirată ar fi fost ca romanul să se încheie în această notă autobiografică și nu cu ultima scrisoare a lui Peter Heywood.) Arhitectonica romanului este foarte bine susținută până în cele mai mici detalii, așa cum se cuvine unui autor de orientare clasicistă. Am menționat deja dexteritatea și plăcerea de a scrie la Adrian G. Romila, însă nu trebuie trecută cu vederea nici disciplina cu care prozatorul descrie atât propria viață de adolescent, cât și atmosfera secolului al XVIII-lea. Îndeosebi în enumerațiile de termeni marinărești și relatarea obiceiurilor de pe *Bounty* respiră simultan atât o solidă documentație, cât și calitatea fundamental scriitoricească de a valorifica, în planul imaginarului, experiența de marină ratat și cea de cititor împătimit.

Rămân la ideea că *În drum spre sud* este în primul rând un roman al formării. Aventura se naște aici odată cu scrisul, așa cum Sartre afirma în *Greata* că evenimentul cel mai banal poate deveni aventură odată povestit. Însă actul de a-ți povesti trecutul presupune și o confirmare a existenței, o conștientizare a faptului că „ai trăit”; Márquez spunea că „viața nu e ceea ce ai trăit, ci ceea ce îți amintești pentru a povesti celorlalți.” Adrian G. Romila se află undeva la mijloc, între scrisul care transformă și cel care evocă, iar acest debut romanesc, consistent și bine structurat ca o...măcheta de vas, scris într-un mod impecabil și cu o sinceritate cuceritoare, merită luat în seamă.

Marginalia

Ioan F. Pop

Unii *cred* în Dumnezeu și pentru că nu pot gândi nimic logic împotriva lui. Se lasă *convinși* de propriile neputințe. El este, într-un anumit fel, limita gândirii umane, tot ceea ce omul nu poate fi (gândi). *Slăbiciunea* umană a produs o idee mai mare decât orice înțelepciune: Dumnezeu. Este uimitor, pe de altă parte, cum Dumnezeu coincide perfect cu tot ceea ce nu știm, nu putem, nu înțelegem. Coincide exact cu imposibilitățile noastre radicale. Dumnezeu are sens tocmai pentru că nu poate fi cunoscut. Contrar unui adagiu pascalian, pe Dumnezeu îl găsești o dată doar dacă îl cauți tot timpul.

Să-ți cultivi darul diferenței în disprețul comunului, pentru a întări, prin contrast, oprobiul ierarhiei și al comparativității – iată un lucru cu atât mai înălțător cu cât nu îl va urma nimeni. Trebuie să ne adâncim într-un adevăr pînă în inutilitatea lui ultimă. Putem spune cu adevărat doar ceva în care ne risipim. Rostirea trebuie să ne devoreze pe măsura autenticității ei. Ideile mari se nasc în marginea disperării și a nebuniei. Din scris va rămîne doar ceea ce *arde* în el, ceea ce asigură combustia acestei gratuități.

Credința adevărată te autorizează și să taci, nu să vorbești prea mult despre Dumnezeu. Nu știi de ce, dar, de multe ori, cei mai puțin calificați să vorbească despre el mi se par a fi clericii. Prea *știi* tot. Nu mai lasă loc unei curiozități religioase, nici unui parcurs interogativ. Unii știu chiar și acolo unde Dumnezeu a lăsat totul în suspans. Mi-ar plăcea să văd mai mult clerici căutători, cu mai multe întrebări și cu mai puține răspunsuri. Căci Dumnezeu nu este doar un *răspuns*, este însăși Întrebarea lumii.

Punctul tare al morții nu este inevitabilitatea, ci punctualitatea. Datorită ei, toți murim la timp, indiferent de vîrstă. Moartea nu cere antrenament, repetiție, ci doar puțină... răbdare. Întotdeauna moartea ne *tră-*

iește mult prea repede. Nu apucăm să ne *deslușim*. *Viața* morții este atât de scurtă că nici nu apucăm s-o trăim. Abia o pot povesti alții. Poate că, pînă la urmă, moartea este cu adevărat singurul nostru moment *poetic*.

Nimicul participă la existență chiar cu imposibilitatea lui. El este o parte de propoziție a existenței. Cu puțină imaginație, nimicul poate deveni totul. *Nimicul* este legătura noastră primordială ce ceea ce putem fi. El este singurul nostru „contract” ontologic. Lumea nu poate fi privită ca reală decît din im-posibilitatea sa. Libertatea lumii s-a născut chiar în momentul în care ea putea *și* să nu fie. Căci *a fi*-ul libertății îl presupune *și* pe *a nu fi*.

A înțelege ființa înseamnă a involua în ființă pînă în adîncul cel mai adînc, a te pierde într-un hău locuit. Cu o expresie a lui E. Levinas, omul nu e decît un finit care are ideea infinitului. Un nimic care aspiră la tot.

Chiar și pentru a fi singuri, avem nevoie de cineva. Nu există străinătate mai grea decît aceea a locului în care te-ai născut. Fiindcă e o *străinătate* a unei familiarități din care nu mai poți ieși.

Ființă și timp este o poveste fascinantă a unui singur cuvînt: *Dasein*. Un posibil reproș ce i s-ar putea face lui M. Heidegger, în acest tratat – care rămîne suspendat între ființă și timp -, e acela că el scrie ca și cum nu ar avea corp.

Pentru a fi înțeleasă, esența muzicii este exprimată tot în cuvinte. Ca atare, *ascultăm* muzica *și* cu ajutorul cuvintelor. Îmi place să ascult muzică clasică precum un etern profan. În acest domeniu nu vreau să mă *specializez*. Căci muzica este o *insolență* celestă. Ea ne ajută să ne simțim limitele interioare, golul nostru polifonic. Muzica ne ajută să ne imaginăm ca fiind încă posibili...

Timpul există doar prin existența noastră. Noi percepem timpul doar cînd îl *pierdem*. Ne putem întreba, pe urmele lui Bergson, dacă timpul se găsește în timp și spațiu, în spațiu. Dacă ambele nu sînt decît niște biete fantasmе interșanjabile?

În filosofie chiar și eșecurile pot duce la *adevăr*. Deși filosofia nu trebuie să caute adevărul, ci doar să-și propună unul. A filosofa înseamnă a mobiliza limbajul într-o aventură în care nici un real nu mai poate respira. Orice gîndire este o *crucificare* tardivă în marginea realului.

După ce omul a dorit cu obstinație centralitatea, punctul nodal al spațio-temporalității, crezând că doar în acest fel este cu adevărat *lumea*, acum constată că, de fapt, lumea poate fi înțeleasă doar de pe margine. Marginea este *locul* de unde poate fi privit senin ceea ce a mai rămas din centralitatea înșelătoare a lumii. Centrul acesteia nu este decît o suită de margini, un *topos* aflat mereu în mișcare. Chiar și tăcerile se *rostesc* la margine cu altă elocvență... Centrul și marginea – două raportări la egală distanță de neant.

Iubirea, care există doar în dăruire, în răspunsul ne-lumesc al celuilalt la propria sa abandonare, este măsura absolutului tocmai pentru că este imanentă sa clipă de clipă. Ca să te dăruiești, trebuie mai întii să te posezi. Apoi trebuie să uiți că ești în posesia a ceva. Iubirea desăvîrșită se află doar în sacrificiul suprem. Restul sînt mici drăgălășenii de amvon.

Existența lui Dumnezeu ne „costă” (dacă e să invocăm costurile credinței) infinit mai puțin decît ne-ar costa inexistența sa. Nu știm, pe de altă parte, cît îl *costă* pe Dumnezeu existența omului. Creînd omul, Dumnezeu a făcut cea mai proastă investiție. Una care se și revoltă din cînd în cînd pe *cheltuiala* lui.

Gîndirea e singura care poate *eșua* în mod fascinant. Existența concretă e tot ceea ce *scapă* gîndirii. Putința de a putea gîndi omul, lumea creează senzația temporală că există o lume, un traiect uman. Lumea, omul sînt doar atomii a ceea ce putem gîndi din imensitatea ne-gînditului, *locul* pînă la care mai ajung unduirile neantului. Omul și lumea – o scurtă privire în abis, miracolul unei finitudini. Din perspectiva infinitudinii, totul este doar o „respirație scurtă”.

Destinul lui Cioran, cu tot farmecul lui suicidar, pare al unui amator în comparație cu cel al lui Wittgenstein sau Kafka. Nu există, de la un anumit nivel, lectură mai tonică decît disperările savuroase ale lui Cioran. Autoflagelarea lui stilistică a fost chiar *mîntuirea* lui. Pentru asta și-a amînat pînă și sinuciderea... Gloria de a nu avea glorie – asta cred că a dorit Cioran. Ce paradox: să refuzi gloria și să *cazi* totuși în ea. Dacă nu ar fi o tristețe, marginalitatea în cultură ar trebui să fie un merit.

Radiografie plastică

Iulius Bicsi

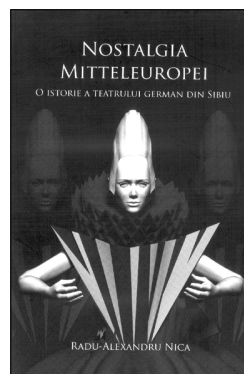
- Data și locul nașterii: 1953, iunie, 19, comuna Socond, Jud. Satu Mare.
- Studii: Cercul de pictură a profesorului Brandis din Hunedoara (1958-1960); Cursurile Gimnaziului de Arte Plastice din Hunedoara (1964-1968); Academia de Arte Vizuale din Cluj, secția desen (1976-1979)
- *Expoziții:*
 - 1976 Galeria de Artă din Hunedoara
 - 1979 Studioul Radioteleviziunii Cluj
 - 1980 Group Expo - Sibiu
 - 1981 Group Expo - Bacău
 - 1982 Group Expo - Arad
 - 1983 Group Expo - Chișinău
 - 1984 Group Expo - Târgu Mureș
 - 1985 Group Expo - Győr
 - 1986 Group Expo - Sibiu
 - 1987 Group Expo - București
 - 1998 Galeria de Artă Arad, desen
 - 1998 Galeria de Artă Târgu Secuiesc
 - 1998- „2003 anul artei retrospective” - Sfântu Gheorghe
 - 1999 Galeria de Artă din Sfântu Gheorghe
 - 1999 „Art Flexum” .Mosonmagyaróvár
 - 1999 Galerile Moldovei - Chișinău
 - 2001 - 2003 Atelierele de gravură tradițională - Baia Mare
 - 2002 „Violet Line”- Sfântu Gheorghe
 - 2002 „Trotuarul”- Sfântu Gheorghe
 - 2003 Galeria de Artă a Teatrului Național Sfântu Gheorghe
 - 2003 Galeria de Artă a Teatrului Național Sfântu Gheorghe, desen
 - 2003 „Parcul” - Sfântu Gheorghe
 - 2004 „RezultART” - Sfântu Gheorghe
 - 2005 „RezultART” - Sfântu Gheorghe

Cartea de teatru

Mircea Morariu

Povestea unei construcții

Radu-Alexandru Nica,
NOSTALGIA MITTELEUROPEI. O
istorie a teatrului german din Sibiu,
Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013

Îl cunosc relativ bine pe Radu-Alexandru Nica în calitatea lui esențială, aceea de director de scenă. I-am văzut majoritatea spectacolelor montate pe scenele românești de limbă română ori pe cele de limbă germană, începând cu cel de absolvență (*Am angajat ucigaș profesionist*) sau cu cel ce a marcat notabilul său debut ca regizor profesionist (*Nora*), spectacol ce i-a adus și un premiu UNITER, până la cele mai recente.

Despre cele mai multe am avut ocazia de a mă pronunța în scris. I-am apreciat întotdeauna rigoarea, grija pentru lucrul bine făcut, absența oricărei superficialități, calități vizibile în toate spectacolele sale, dar și inventivitatea, avântul, doza bine strunită de spirit iconoclast, curajul, acestea din urmă cel mai pregnant prezente într-un spectacol adorat de unii, violent negat de alții, așa cum a fost cel de acum câțiva ani cu *Hamlet*. Montarea cu *Balul*, după părerea mea insuficient băgată în seamă de critică, mi se pare cea mai semnificativă pentru capacitatea regizorului de a realiza un aliaj valid între cele două componente esențiale ale personalității sale creatoare - rigoarea și avântul - în vreme ce spectacolul cu *Breaking the Waves* i-a relevat sensibilitatea.

Știam că Radu-Alexandru Nica e absolvent al Secției de regie a actualei Facultăți de Teatru și Televiziune din Cluj, tot la fel cum îmi era cunoscut detaliul că și-a perfecționat pregătirea profesională la serioase școli de teatru din spațiul german ori germanofon. Îmi era necunoscut însă amănuntul că a făcut, de asemenea, studii de teatrologie tot în Germania, lucru care devine vizibil și se decontează mai mult decât benefic în cartea lui de

debut *Nostalgia Mitteleuropei* (Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013), ce inaugurează seria *ART RESEARCH*, apărută sub egida și în colaborare cu Centrul de cercetare și creație teatrală “Vlad Mugur” ce funcționează în cadrul facultății clujene mai sus amintită.

Prin acest volum - care este rescrierea (“varianta distilată”) tezei sale de doctorat, o rescriere determinată de o seamă de considerente ce țin de țintele de receptare elocvent explicate de autor în prefața intitulată *Memento* - Radu-Alexandru Nica se alătură nobilei serii de regizori-teoreticieni de care, orice s-ar spune, nu a dus lipsă viața teatrală românească, nume precum cele ale lui Ion Sava, Victor-Ion Popa, Haig Acterian, Crin Teodorescu, Valeriu Moisescu, Ion Cojar, Alexa Visarion, Mihai Măniuțiu, fiind dintre cele mai reprezentative.

Marea surpriză rezervată celui ce are mai întâi curiozitatea, iar mai apoi plăcerea de a parcurge cele mai bine de 200 de pagini ale cărții constă în a descoperi în artistul Radu-Alexandru Nica un istoric de teatru în lege, un familiarizat al arhivelor ca și al regulilor specifice frecventării profesioniste a acestora, un om pasionat de document, stăpân pe metodele de investigare, interpretare și valorificare a acestuia.

Din motive sentimentale, din rațiuni personale, din dorința de a-și achita o seamă de datorii contractate în anii de formare profesională, dar și în cei în care a făcut deja primii pași în “meserie”, Radu-Alexandru Nica a înfăptuit, în chip inspirat, mai mult chiar decât ne lasă a deduce subtitlul volumului. Căci *Nostalgia Mitteleuropei* nu e, așa cum am putea bănuși înainte de a începe lectura cărții, o istorie a instituției numită *teatru german*, respectiv a Secției germane a Teatrului Național “Radu Stanca” din Sibiu care apare în spațiul cultural românesc relativ târziu, adică de abia în 1957. E mult mai mult decât atât.

“Dacă vom porni de la ideea încetățenită că teatrul trebuie să înceapă cu o scenă, un scenariu, lumini, muzică și fotolii... înseamnă că o luăm pe un drum greșit”, scria Peter Brook (cf. *Fără secrete – Gânduri despre actorie și teatru*, Editura Nemira, București, 2013). Teatrul german din Sibiu nu a început nicidecum cu o scenă. A fost îndeosebi și în datele lui fundamentale o aventură intelectuală, spirituală, culturală aflată, e drept, adesea în căutarea unei scene (lucrurile, dar și incidentele deloc puține ce țin de atari căutări, găsiri și pierderi sunt atent detaliate în carte), a fost și, din fericire, continuă să fie o formă de dialog între teritorii, spații, țări, etnii, mentalități și culturi. Sa vrut o modalitate de afirmare a unei minorități care, la un moment dat, a deținut dacă nu statutul de majoritate atunci oricum a avut consistență, funcție de factor coagulant și de dinamizator și, înainte de toate, impact. Surprinderea acestuia mi se pare a

fi fost țelul esențial al cercetării lui Radu-Alexandru Nica, cel care a șters colbul de pe cronică mai mult sau mai puțin bătrâne spre a-i inventaria, evalua și interpreta avatarurile. De unde și preocuparea laudabilă a autorului nu doar pentru spectacole, trupe, artiști ori configurații ale repertoriilor, ci și pentru publicațiile de specialitate deloc puține, cele mai multe efemere, care au însoțit, observat, comentat, completat viața teatrală sibiană ori din regiune.

Teatrul de limbă germană din Sibiu a reprezentat o modalitate de păstrare, dacă nu cumva chiar de salvare, a legăturii dintre un oraș fatalmente situat din punct de vedere geografic undeva în Est și cultura germanică, înțeleasă drept parte a culturii occidentale. De unde și titlul cărții. Să reamintim în context că *Mittleuropa* este un concept cărui a cartea omonimă a geografului german Joseph Partsch, apărută în anul 1904, i-a definit în bună parte esențele. Că în 1915 o carte cu același nume, apărută în plin război sub semnătura lui Friederich Naumann, propunea (cf. Lucian Boia – *Occidentul – o interpretare istorică*, Editura Humanitas, București, 2013) propunea constituirea unui superstat pe baze federale cu scopul ridicării Europei Centrale la același nivel de putere ca și Imperiul britanic. Sfârșitul și mai ales modul în care s-a încheiat Primul Război Mondial, perioada interbelică, a doua mare conflagrație mondială și înghițirea Europei Centrale de către Armata Roșie, respectiv crearea statelor satelite ale Uniunii Sovietice au dus la marginalizarea conceptului. Istoricul Lucian Boia reamintește (op. cit) că “termenul revine în ultimii ani ai comunismului sub pana intelectualilor cehi, polonezi și unguri, ca alternativă culturală și politică la Europa de Est, anexată Imperiului sovietic; această revenire la viață a unui vechi concept prefigura căderea comunismului și reunificarea continentului”. Aș adăuga că în spațiul cultural românesc al aceluiași ani, în revista clujeană *Tribuna*, profesorul Achim Mișu a publicat o serie de articole în care elucida esența conceptului.

Astăzi, în termeni de structuri, arată Lucian Boia, “Europa Centrală s-ar prezenta, în concordanță cu numele ei ca un spațiu intermediar, o zonă de tranziție între civilizația occidentală și Europa de Est”.

Or, dacă privim atent faptele și deslușim cu luare aminte evoluțiile înfățișate pe îndelete de Radu-Alexandru Nica în cartea sa, mi se pare că nu suntem departe de adevăr afirmând că teatrul german din Sibiu a însemnat întotdeauna un asemenea spațiu intermediar și o astfel de zonă de tranziție.

Cercetătorul a organizat analiza și interpretarea vastului material documentar la care a ajuns prin frecventarea bravă și asiduă a unor repute biblioteci din țară și de peste hotare în cinci capitole ample cărora le-a

adăugat o concluzie. Parcurgându-le, am avut impresia că citesc un roman de tip balzacian. Nu în sensul că Radu-Alexandru Nica și-ar *literaturiza* scrierea, ci prin aceea că spre a demonstra că teatrul german din Sibiu e, cu toate avatarurile sale, cu asocierea și alternanța de momente bune și momente mai puțin favorabile, critic și argumentat scanate, parte a amplului spațiu cultural central-european, el a adoptat metoda *din aproape în aproape*. Reiese astfel limpede că “geografia” sau vecinătățile au impus, cel mai frecvent în chip benefic, dominantele ideatice și aspirațiile teatrului german din Sibiu, dar și că “istoria” i-a marcat, ba chiar determinat evoluția și, câteodată, limitele. A făcut-o uneori în mod dramatic, amenințător, așa cum s-a întâmplat în ultimul deceniu al dictaturii comuniste din România, atunci când devenise aproape sigur că praful și pulberea se va alege dintr-o *construcție* a cărei diacronie o urmărește convingător, minuțios, cu acribie autorul.

O construcție care are viitor. Cu niște condiții realist formulate de cercetător și care țin până la urmă de realismul cu care trebuie proiectat orice demers în lumea contemporană. Nostalgiiile sunt frumoase, paseismul nu. Și e mai cu seamă neproductiv. Radu Nica reconstruiește istorii, oferindu-și luxul nostalgiei bine temperate, păstrându-și însă realismul. Un realism ce permite reevaluări, dar și proiecte. Adică viață.

Cronica teatrală

Mircea Morariu

O minune de spectacol

Teatrul Național "Radu Stanca" din Sibiu. MOZART STEPS- un spectacol de teatru coregrafic de Gigi Căciuleanu; Coloana sonoră de pe albumele Mozart l'égyptien și Mozart in Egypt de Hughes de Carson; Asistent de regie: Adriana Bărză; Asistent de scenografie: Alin Gavrilă; Cu: Veronica Arizancu, Florin Coșuleț, Ali Deac, Diana Fufezan, Raluca Iani, Adrian Mătioc, Adrian Neacșu, Cătălin Pătru, Daniel Plier, Iulia Maria Popa, Vlad Robaș, Marius Turdeanu, Ema Vețean, Liviu Vlad, Anca Pitaru, Vlad Bacalu, Anton Balint, Cristina Blaga, Paul Bondane, Iulia Popa, Tudor Răileanu, Maria Soilică, Cristi Timbuș, Maria Tomoiagă, Ana-Maria Vereș; Data premierei: 13 septembrie 2013

Dacă e adevărat, și e, că arta de a citi înseamnă arta de a gândi cu puțin ajutor, atunci nu mi se pare tocmai lipsit de temei a crede că, adesea, găsim în cărți indirect, mediat, firește - justificări ale unor fapte din propria noastră viață. Am redobândit această convingere la sfârșit de septembrie, juxtapunând două întâmplări personale care, aparent, nu au nici o legătură între ele. Tocmai primisem amabila și îndatoritoare invitație a Teatrului Național "Radu Stanca" din Sibiu și a directorului său general, actorul Constantin Chiriac, de a lua parte la premiera spectacolului

Mozart Steps, prima dintr-o serie de spectacole noi ce urmează să marcheze împlinirea a 225 de ani de teatru în superbul oraș transilvan, parte de Mitteleuropa. *Mozart Steps*- un spectacol de Gigi Căciuleanu. *Mozart Steps*-spectacolul ce urma să fie pentru mine întâia premieră a noii stagiuni.

O invitație imposibil de refuzat, o premieră a cărei ratare mi s-ar fi părut de neiertat. Nu mai încăpea vorbă că voi merge la Sibiu. Însă, la puține ore după ce îmi confirmasem prezența, o mișcare nepotrivită, neașteptată, a declanșat în mine o rebeliune a nervului sciatic, rebeliune care, în ciuda drasticele mele eforturi de înăbușire cu analgezice, antiinflamatorii și alte droguri asemănătoare, nu dădea nici un semn că s-ar lăsa înfrântă.

În astfel de condiții, orice om cu scaun la cap ar fi stat, cred, frumușel acasă să se doftoricească și nu s-ar fi aventurat la o călătorie de șapte ore cu un autocar departe de a fi confortabil. M-am încăpățânat și am pornit totuși la drum, poate și fiindcă îmi place să îmi respect făgăduielile.

Iar spectatorul care sunt a fost pe deplin răsplătit. Căci *Mozart Steps* este ceea ce aș numi o *minune de spectacol*. Un spectacol care se cere obligatoriu văzut, savurat. Un spectacol ce trebuie

negreșit revăzut, nu neapărat pentru a-l înțelege, pentru a-ți explica mai bine fie, privitor, ce sens are o anumită mișcare, ce semnificație exprimă o anume secvență, care e *conținutul de idei*, cum se spunea la școala pe vremuri, al întregului, ci pur și simplu spre a-l simți și redescoperi. Sau a-l descoperi *tout court* fiindcă sunt absolut sigur că la o nouă viziune el înseamnă cu totul altceva. Mult mai mult decât o poveste egipteană spusă prin dans pe o muzică ce este și nu este a lui Mozart. Și care nici tocmai poveste nu e deoarece are în ea un *incomplet*, un *nespus* căruia numai și numai spectatorul este chemat să îi confere substanță. Un *incomplet* care face ca *Mozart Steps* să fie mai mult decât un spectacol despre viața lumii, prin aceasta intrând, din cauza subiectivității mele, desigur, într-o stranie dar și fertilă conjuncție cu *Carmina Burana*, un spectacol montat tot de Gigi Căciuleanu cu ceva vreme în urmă la Teatrul Național din Târgu Mureș. Mai mult decât un spectacol despre cuplu, despre un El și o Ea, despre nenumărați astfel de El și Ea, despre *Animus* și *Anima*.

La puține zile de la premiera sibiană s-a întâmplat să primesc cea mai recentă carte a lui George Banu. Se cheamă *Iubire și ne iubire de teatru* și a apărut la editura ieșeană *Polirom*. La ora la care scriu aceste rânduri, nu am citit încă integral cartea, ci doar am răsfoit-o. Deschizând-o întâmplător, am dat peste un pasaj care mi-a explicat mie însumi încăpățânarea de a merge la Sibiu, fie și în condiții nu tocmai dintre cele mai bune. Iată-l. "...iubitorul de teatru știe că îi este interzis să rateze reprezentarea dintr-o seară fiindcă, dacă o va face, nu va mai vedea niciodată

acel spectacol, spectacol pierdut pentru totdeauna în apele unui fluviu care îl ia cu el și care este mereu altul, diferit".

Cu certitudine nici o altă viitoare reprezentare cu *Mozart steps* nu va mai semăna cu cea din seara lui 13 septembrie 2013. Se poate să fie o reprezentare mai bună. Se poate ca interpreții, *dansActorii*, cum îi place lui Gigi Căciuleanu să le spună actorilor pe care, de-a lungul a două sau trei luni de repetiții, i-a transformat nu în balerini ci în dansatori, să fie mai siguri pe ei, deși neofitul care sunt în materie de artă coregrafică nu a detectat în ceea ce a văzut vreun defect anume. Ci doar multă, infinit de multă dăruire și pasiune. Și idei, dar și mult imprevizibil. "Pe scenă - scrie George Banu - corpul poate idei doar atunci când e imprevizibil, când ne contrazice așteptările, când deranjează și perturbă, deschizând o fereastră spre necunoscut".

Orice altă viitoare reprezentare va fi, fără doar și poate diferită, deoarece cea din seara lui 13 septembrie nu s-a limitat la cele 70-80 de minute în care i-am văzut pe scenă pe Veronica Arizancu, Florin Coșuleț, Ali Deac, Diana Fufezan, Raluca Iani, Adrian Matic, Adrian Neacșu, Cătălin Pătru, Daniel Plier, Iulia Maria Popa, Vlad Robaș, Marius Turdeanu, Ema Vețean, Liviu Vlad, Anca Pitaru, actori profesioniști, cărora li s-au alăturat Vlad Bacalu, Anton Balint, Cristina Blaga, Paul Bondane, Iulia Popa, Tudor Răileanu, Maria Soilică, Cristi Timbuș, Maria Tomoiagă, Ana-Maria Vereș, studenți la actorie. Tuturor alăturându-li-se în final Constantin Chiriac care a recitat o poezie dedicată lui Gigi Căciuleanu.

Spectatorii din seara premierei au mai avut parte de un spectacol. Unul

scânteietor. Unul al ideilor. Susținut chiar de Gigi Căciuleanu care ne-a spus tuturor ce înseamnă pentru el dansul și relația acestuia cu spațiul, parte a relației fundamentale dintre OM și LUME, de ce face *teatru coregrafic*, de ce acesta e altceva decât *teatrul dans*, de ce îi place să lucreze cu actori. “Orice artă – scrie George Banu în cartea menționată mai sus – se distinge prin ceva ce îi lipsește... Prin această lipsă, prin această *absență*, arta se deosebește de viață... Dar teatrul? Acestuia nu îi lipsește nimic. Absolut nimic... Nu numai că teatrului nu îi lipsește nimic, dar el aduce și un surplus, suspect în ochii unora, adevărată *plusvaloare* în ochii altora. O vitamină care, în momentele de suprimă încântare, de exaltare, îi permite spectatorului intrat obosit în sala de spectacol să-și recapete puterile și să iasă de acolo revigorat”.

Se prea poate că tocmai datorită faptului că a descoperit pe cont propriu existența *absenței oricărei lipse* în teatru, Gigi Căciuleanu să se fi apucat, să fi inventat *teatrul coregrafic*. A vrut să facă teatru, însă fără a se despărți de

dans. Iar după ce l-a descoperit, l-a împărtășit și altora.

Povestea acestei *împărtășanii* a făcut ca reprezentația din data de 13 septembrie să fie unică. Căci *Mozart steps* din 13 septembrie a fost nu numai un spectacol de teatru coregrafic, nu doar unul, cum spuneam, al ideilor, ci și unul *al seducției*. Ascultându-l pe Gigi Căciuleanu, ascultându-i pe actorii care au vorbit despre ei și colaborarea lor cu marele artist, am înțeles de ce ei, actorii, devin *dansActori*, de ce îl urmează cu sfințenie pe cel care este, așa după cum spunea unul dintre ei, *o poezie*. Poeziile, minunile nu se cuvin explimate. Ci doar trăite.

Cum spectacolul însuși a fost o poezie, criticul însuși solicită îngăduința de a se opri aici. De a nu explica nimic mai mult. De a nu încerca să dea impresia că se pricepe la lucruri tehnice. Nu vreau decât să mai menționez o coincidență. Ajuns la hotel, deschizând televizorul, stimulat de un sms primit de la un prieten muzicolog, am urmărit concertul de la Ateneu. Se cânta Mozart.

Ca pe Broadway sau pe aproape

Teatrul Regina Maria din Oradea- PRODUCĂTORII de Mel Brooks; Traducerea: Ada Maria Ichim; Adaptarea muzicală: Ovidiu Iloc și Ioana Ștef; Regia artistică: Halasi Imre; Asistent regie: Meleg Vilmos; Decoruri: Vioara Bara; Costume: Amalia Judea; Coregrafia: András Lórant; Conducerea muzicală: Ovidiu Iloc; Cu: Alexandru Rusu, Pavel Sîrghi, Daniel Vulcu, Richard Balint, Petre Ghimbășan, Eugen Neag, George Dometi, Dania Țincă, Ioana Dragoș- Gajdo, Mihaela Gherdan, Andrian Locovei, Răzvan Vicoveanu, Alin Stanciu, Ciprian Ciuciu, Alina Leonte, Zentania Lacatoș, Andreea Gabor,

Giorgia Căprărin, Denisa Vlad, Lidia Leța, Florica Cighir, Sorin Ionescu, Radu Tudor, Emil Sauciu, Andrei Gliga, Angela Tanko, Anda Tămășanu, Mihaela Theodora Winter, Georgeta Negrean, Camelia Petruș, Lavinia Mocanu, Roxana Selegean, Alexandru Rujoiu, Diana Burcă, Andreea Pantiș, Mara Borodi, Simona Codreanu, Anamaria Ungur, Liviu Moldovan, Daniel Sandro, Florin Gavriluț, Adrian Balog. Data premierei: 20 septembrie 2013

Spre a fi în ton cu subiectul *Producătorilor*, spectacol de mare montare cu care Teatrul “Regina Maria” a deschis nu doar noua stagiune, ci și prima ediție a Festivalului Internațional

de Teatru de la Oradea, festival înțeles ca o amplificare a ofertei mai vechiului Festival de Teatru Scurt, supus și el unor recalibrări mai mult decât necesare, voi spune că pentru noua premieră nu s-au găsit nici cea mai slabă piesă, nici cel mai prost regizor și nici cei mai neînzestrați actori. Dimpotrivă.

Dorind să continue ceea ce a devenit deja o tradiție, inaugurată odată cu înscenarea profesionistă a *Scripcarului pe acoperiș* și nutrinând ambiția de a face din Teatrul pe care îl conduce un lider de piață național al spectacolului muzical, actorul Daniel Vulcu, în calitate de manager, a înțeles foarte bine câteva lucruri. Că genul nu e unul "de salvare" de buget, că atunci când te hotărăști să faci apel la el îți asumi riscuri, că e catastrofal să îți imaginezi că odată opțiunea devenită faptă te poți juca de-a Păcăliciul și ai putea recurge la încropeli.

Că un astfel de spectacol, spre a fi cu adevărat competitiv, e costisitor, că presupune decoruri ample, fastuoase, costume asemenea. Vioara Bara, în calitate de semnatară a decorurilor, și Amalia Judea, în cea de creatoare a costumelor, au făcut exact ceea ce trebuia. Așa că avem în spectacolul orădean nenumărate schimbări de decor (lucru care a pus la grea încercare corpul tehnic al Teatrului, încercări trecute cu bine), costume noi, luxoase sau care creează impresia de lux, inspirate (rapid schimbate de interpreți). Avem și o numeroasă figuratie.

Așa, ca în spectacolele de pe Broadway, locul în care se petrece de altminteri acțiunea piesei scrisă de Mel Brooks, totul e grandios, frumos, impresionant. Spectacolul îți ia ochii și așa trebuie să se întâmple.

Numai că toate lucrurile acestea pe care le-am enumerat mai sus înseamnă *condiții*, reprezintă *premise* ale reușitei și nicidecum *garanții* ale acesteia. Or, *Producătorii* de la Teatrul "Regina Maria" este, oricâte obiecții de amănunt s-ar putea formula la adresa lui, o izbândă fiindcă, spre a-l pune în scenă, au fost invitați artiști ale căror experiență și profesionalism sunt dincolo de orice îndoială.

Mă gândesc în primul rând la regizorul montării, Halasi Imre. Care, se vede de la o poștă, e stăpân pe regulile și chichițele genului, le pune conștiincios și meseriaș în practică, nu e egolatriu, nu face paradă de originalități gratuite, încearcă să limiteze factorii de risc, urmând, la modul farmaceutic, o rețetă. E drept, au scăpat în spectacol și unele erori de gramaj, în sensul că sunt detectabile destule secvențe supradimensionate ce ar fi suportat un plus de concentrare și de esențializare. Dar, cel puțin la o primă viziune, ele nu deranjează din cale afară, nu afectează semnificativ fiabilitatea ansamblului.

Mă gândesc apoi la coregraful András Lórant ce s-a înhămat la o muncă nicidecum ușoară. Nu e tocmai simplu, chiar dacă trupa orădeană are deja o anume experiență în domeniu, să îi transformi pe actorii de teatru dramatic în dansatori. Dincolo de grija pentru tehnică, trebuie să le insuflă artiștilor încredere, curaj în ei și în capacitatea lor de a se mișca firesc, suplu, elegant, iar ei, actorii, au sarcina, nici ea una de colea, de a le da celor aflați în sală impresia, iluzia că cei pregătiți în facultate să joace *Hamlet* sau *Pescărușul*, Caragiale sau Molière, fac asta de când lumea, și o fac fără teamă și fără efort. Desigur, lucrul e greu la nivelul

numerelor solistice, dar parcă încă și mai greu atunci când e vorba de ansambluri. Nici aici nu s-a ajuns chiar la perfecțiune, și aici absolutul e încă departe, însă profesionalismul e la el acasă.

Mă gândesc, desigur, și la muzicianul Ovidiu Iloc, cel care, alături de Ioana Ștef, a realizat adaptarea cântecelor (al căror compozitor nu e, din păcate, menționat în caietul de sală), a coordonat eficient pregătirea muzicală, antrenamentul vocal al actorilor și a asigurat conducerea muzicală. O dată în plus, Ovidiu Iloc s-a dovedit un foarte bun pedagog. Căci e până la urmă o chestiune de pedagogie să izbutesci să le elimini interpreților teama încercată în momentul iminenței ariei, să le insuflă convingerea că pot cânta așa încât atunci când o fac să nu fie detectabile pe fețele lor grimase. Să identifice acele strategii grație cărora actorii să fie preocupați de ceea ce cântă și nu apăsător, deranjant de *cum* cântă și aceasta pentru că problema respectivului *cum* a fost soluționată în răstimpul repetițiilor. Nici la acest capitol lucrurile nu au fost, cel puțin în seara premierei, chiar impecabile, au mai scăpat greșeli, s-a mai cântat și sub ton, câteodată sonorizarea nu a fost nici ea *sans défaut* și nu a funcționat întotdeauna asemenea unui aliat necondiționat al actorilor.

Reflectez și scriu despre meritele, dar și despre defectele spectacolului cu *Producătorii* la puține ore de la premieră. Destule, cred, pentru ca opiniile mele să fi trecut proba impresiilor de moment și să fi început să se decanteze. Iată de ce mă simt dator să fac o precizare care cred că spune totul despre valoarea spectacolului. "Viermii îndoielii", cei care, vrând nevrând, fac parte din fișa postului oricărui critic, personaj al cărui rost e acela de a iubi teatrul dar și de a-și pune

întrebări despre acesta, au început să își facă simțită prezența în gândul meu dar și pe ecranul computerului pe care scriu, după ce spectacolul s-a încheiat și după ce a trecut ceva timp de la căderea cortinei. Nu în timpul reprezentației. Deși, mărturisesc că spre final am avut impresia unei nedorite decontractări, a scăpării de sub control a ritmului, a instalării unei mici oboseli. Semn clar, indiciu indubitabil că montarea mi-a plăcut, că nu mi-a îngăduit să mă plictisesc, că nu m-a provocat să fac apel la carnetel și la pix spre a nota defecte, minusuri, prilejuri de insatisfacție. Și că spectacolul și-a atins ținta. Că are viață, are energie, are pasiune. Și că deține toate aceste însușiri nu în ultimul rând datorită actorilor. Firește, în primul rând grație celor distribuiți în rolurile principale și e vorba aici despre Alexandru Rusu și Pavel Sîrghi (cei ce duc pe umerii lui poate nu neapărat greul pământului, dar greul spectacolului fără doar și poate), despre Daniel Vulcu (impecabil, sigur, nuanțat, curățat de stereotipuri) și Richard Balint (actorul cel mai verificat și deja confirmat drept un as al genului), despre Dania Țincă (actriță foarte tânără, aflată la prima ei apariție nu doar consistentă ci și convingătoare pe scena Teatrului orădean), despre Andrian Locovei (ale cărui însușiri pentru spectacolul muzical s-ar cuveni mai generos exploatate). E vorba apoi despre Petre Ghimbășan (la rândul lui foarte bun) și Emil Sauciu, despre Ciprian Ciuciu, Răzvan Vicoveanu, Ioana Dragoș Gajdo, despre Sorin Ionescu, George Dometi și Alin Stanciu. E vorba însă în primul rând despre întreaga distribuție, o distribuție care, iată, încet-încet, începe să atingă condiția de trupă.

Marketizarea ființei umane

Teatrul de Comedie din București-URĂTUL de Marius von Mayenburg; Traducerea: Victor Scoradeț; Regia: Vlad Cristache; Scenografia: Vladimir Turturică; Coregrafia: Arcadie Rusu; Muzica: Andrei Nechifor; Cu: Marius Stănescu, Delia Nartea, Constantin Cojocaru, Silviu Debu; Data reprezentației: 22 septembrie 2013

Nu e întotdeauna foarte la îndemână să rezumi scrierile destinate scenei datorate lui Marius von Mayenburg. Aceasta tocmai fiindcă autorul lor e unul dintre cei mai titrați autori de literatură post-dramatică și post-post dramatică.

Cu *Urâtul*, piesă înscenată la noua sală a Teatrului de Comedie din București, lucrurile stau puțin altfel. La prima vedere, *Urâtul* pare chiar o piesă "simplă". E povestea unui oarecare domn Lette care lucrează într-o modernă și prosperă companie. Sarcina lui constă în a inventa mereu câte un produs nou destinat să mențină firma în top. E bine plătit pentru asta, e trimis la tot felul de sesiuni de promovare, ocazii cu care e cazat în hoteluri scumpe. Are o familie, o soție despre care e sigur că îl iubește. Iar atâta vreme cât va fi creativ, cât va fi util companiei, are certitudinea că nu i se va întâmpla nimic rău. Se află într-un moment fast al carierei sale. Tocmai a inventat un ștecher nou, multifuncțional, pe care se pregătește să îl promoveze la un mare târg internațional.

Pe neașteptate, Scheffler, șeful lui, îi va spune că nu el va fi delegatul firmei, că prezentarea va fi făcută de Karlmann, asistentul său, pentru simplul motiv că acesta e frumos, atrăgător, în vreme ce el e un om urât. Un detaliu de

marketing pe care el, Lette, nu îl sesizase, dar pe care îl confirmă însăși soția lui, Fanny, cea care doar îl aude, însă nu îl privește niciodată. Din acest moment, totul se schimbă în viața lui Lette. Se va adresa unui chirurg plastician ce se numește tot Scheffler, asemenea șefului, e de acord să își asume riscurile și consecințele unei operații estetice, semnează un contract care stipulează ireversibilitatea transformării. Chirurgul își face exemplar datoria, transformă respingătorul chip al domnului Lette într-o adevărată operă de artă, se manifestă asemenea unui nou Pygmalion. Lette ajunge să fie el însuși un produs, nimic mai mult decât un agent de marketing, ba mai mult, un *purtător de față*. E vorba despre o schimbare ce mai întâi îl sperie, apoi îl încântă. Își asumă însă cu tot mai multă voluptate, cu tot mai îngroșat orgoliu noua condiție de produs care vinde și care *se vinde*. Totul merge bine până când, spre a-și mai savura o dată și încă o dată victoria, chirurgul începe să repete experiența, face din noul chip al lui Lette un prototip, îl transformă în produs de serie, în bun de larg consum.

Dincolo de nivelul factologic, piesa lui Marius von Mayenburg înseamnă o subtilă împletire de mituri celebre. Celui al lui Pygmalion deja menționat i se adaugă cel al lui Narcis, dar și prezentarea "la vedere" a efectelor abandonării psihologiei și trăirilor lăuntrice, a lepădării de povara personalității în favoarea trăitului *din imagine*. Persoanele din *Urâtul* renunță la condiția de oameni în favoarea aceleia de *exponate, de manechine* ce își savurează cu inconștiență noua condiție, fără a fi nici un moment conștiente de preț. Un preț imens. Acela al sus-

pendării, al aruncării la coșul de gunoi a propriei umanități.

Vlad Cristache, tânărul și merituosul regizor al spectacolului de la Teatrul de Comedie din București a citit exact, riguros, cu atenție la nuanțe textul piesei lui Meyenburg. L-a expus scenic clar, concentrat, dinamic. Lucru important. A făcut-o deloc demonstrativ. A recurs pentru reșita demersului său la câțiva colaboratori de mână întâi.

Scenograful Vladimir Turturică a creat un spațiu de joc ce corespunde perfect rigorii lecturii lui Vlad Cristache. Spectacolul se joacă într-un spațiu delimitat de gradenele pe care sunt așezați spectatorii. Neoanele și manechinele răspândite în mica arenă imaginată de scenograf, oglinda la care se admiră la început doar Fanny, iar ceva mai încolo și Lette, creează de la început senzația de aseptice, de artificial, de laborator. Pe domnul Lette îl găsim, în momentul în care intrăm în sală, într-un frigider cu vitrină, loc în care mai târziu va intra și Karlman. Frigiderul va deveni mai apoi, loc de așteptare, masă de operație, în fapt un simbol al procesului de depersonalizare. Compozitorul Andrei Nechifor a creat o muzică de scenă aparent metalică, rece, impersonală, în deplin acord cu *aparenta* impresie de *răceală* a spectacolului. O muzică dată, atunci când trebuie, la maximum.

Regizorul a alcătuit ceea ce aș numi o distribuție ideală. Marius Stănescu joacă fără cusur transformările succesive ale personajului, stabilește un crescendo dozat farmaceutic, e ba oarecarele Lette, ba trufașul Lette, urmărește sinuozitatea procesului la capătul căruia *eu* devine *dumneavoa-*

tră, e extraordinar în secvențele de final. Delia Nartea o joacă impecabil atât pe soția lui Lette cât și pe bătrâna directoare ce știe deja demult că lumea în care trăim e una în care orice se vinde și se cumpără. Care ea însăși și-a cumpărat o falsă tinerețe obținută tot datorită unei operații estetice, care acum își cumpără bărbați, care își terorizează fiul ținut în lesă. Acesta e admirabil interpretat de tânărul actor Silviu Debu care și el e supus turului de forță al rolurilor multiple. E ba trufașul, cvasi-metrosexualul Karlmann, ba depersonalizatul, speriatul fiu ce tânjește nu neapărat al avea pe frumosul Lette, ci a fi el însuși încă un Lette, încă un Christian. În fine, Constantin Cojocaru își mai probează o dată nu doar profesionalismul, nu doar condiția de actor special, ci și acea bucurie de a se afla pe scenă, de a arde acolo, de a i se dărui total.

Am enumerat până aici o seamă de indiscutabile calități ale spectacolului, calități ce dovedesc excelenta condiție profesională a regizorului Vlad Cristache. Numai că tânărul director de scenă le-a mai adăugat încă una. Nu s-a încăpățânat să facă din *Urâtul* un spectacol-demonstrație. Nu a lucrat după rețete, nu a ținut cu orice preț să ne arate că sa familiarizat cu regulile ori poncifele teatrului post-dramatic. Nu a intenționat să ne dovedească că a citit cartea lui Hans-Thies Lehmann despre *Teatrul dramatic*, deși sunt sigur că a citit-o. A depășit *aparentul* despre care vorbeam mai sus. Făcând din montarea lui un spectacol la sfârșitul căruia simțim șocul revelației urâtului din noi, Vlad Cristache a izbutit, împreună cu actorii care, sunt gata să pariez, au avut o necondiționată încredere în ei, să emoționeze. Atenție! Să emoționeze, nu să cerșească emoția.

Un spectacol despre putere

Athanon Theater din Germania- LECȚIA de Eugen Ionescu; Traducerea în limba germană: Erika de Bary și Lore Kornell; Regia artistică, scenografia și coregrafia: Florin Vidamski; Cu: Manfred Antesberger, Johanna Weber și Karina Pele; Data reprezentației: 21 septembrie 2013

Vorbind despre momentul în care la data de 20 februarie 1951 în micuțul Théâtre de Poche din Paris se petrecea premiera *Leçției*, Jacques Lemarchand spunea că, având în vedere că în piesa -*Cântăreața cheală*-, nu apărea nici un fel de cântăreață, cu atât mai puțin una cheală, toată lumea se aștepta ca de data aceasta, în noul text ionescian, să nu se facă referire la nici un fel de lecție. Spre surpriza tuturor, noua scriere chiar reproducea o lecție, e drept, nu o lecție oarecare. O lecție în care erau amalgamate filologia și aritmetica, geografia și lingvistica.

În cartea *Teatrul absurdului* (Editura UNITEXT, București, 2009), una clasică, de referință fie și numai pentru că a lansat un concept cu o fabuloasă posteritate (cf. Octavian Saiu- *Posteritatea absurdului*, Editura Paideia, București, 2012), Martin Esslin afirmă că "în *Leçția* ca și în *Cântăreața cheală* este vorba despre limbaj...", dar adaugă și că "*Leçția* e mai mult decât demonstrarea greutății de a comunica prin limbaj. Aici vorbirea este și un instrument de putere. Pe măsură ce piesa înaintează, eleva, care fusese entuziastă, vioaie și alertă, e treptat secată de energie, pe când profesorul, timid și emoționat la început, câștigă treptat în siguranță și în putere de dominare". În ultimă instanță, s-ar putea aprecia că *Leçția* este o piesă despre putere.

Acestea, de altminteri, mi s-au părut a fi și datele esențiale în care a citit celebrul text ionescian regizorul de origine română Florin Vidamski, stabilit de ceva vreme în Germania, semnatarul spectacolului de la *Athanon Theater*. E vorba despre o putere cu dublu nivel, despre o putere etajată. În această tentativă de etajare cred că se cuvin căutate nucleele de originalitate ale montării. Profesorul, interpretat de un actor excelent pe nume Manfred Antesberger, e nu numai timid, ci și puținel la trup prin comparație atât cu Eleva (Johanna Weber) cât și cu menajera Marie (Karina Pele). Așa încât la început e dominat de tânăra doritoare să obțină un doctorat total, atât de dominat încât lecția lui de lingvistică generală și comparată ajunge să se transforme într-o succesiune de monosilabe, așa cum se vor petrece lucrurile într-o altă piesă ionesciană, înrudită tematic cu *Leçția*, *Jacques sau supunerea*. E drept, ceva mai încolo lucrurile se vor schimba, Profesorul se va schimba el însuși, va deveni nu obligatoriu dominant ci, mai curând, înspăimântător prin mișcări dezarticulate și rostiri de factură nevrotică. Care, așa cum impune textul ionescian, vor dobândi forme din ce în ce mai haotice, mai apăsate, mai provocatoare de spaimă și își vor găsi încununarea în crima din final. Acesta e doar primul etaj al spectacolului, cel - să-i zicem - de factură tradițională.

Cel de-al doilea, ce reflectă tentativele de căutare ale regizorului, constă în creșterea ponderii Mariei. Care e o femeie masivă, supraponderală. Care e aproape întotdeauna în scenă, dând semne tot mai pronunțate că a supraveghea totul. Însă misiunea ei nu se li-

mitează doar la supraveghere. În realitate, ea e cea care exercită adevărata putere în varianta de spectacol propusă de Florin Vidamski. Ea înseamnă totul, ea comandă, supervizează, controlează, stimulează, *evaluează* faptele Profesorului. Se bucură și își manifestă, printr-un zâmbet ce nu prevestește nimic bun, bucuria la auzul soneriei ce anunță o nouă elevă, o nouă victimă.

Poate ușor cam încărcat, cu o agitație ce depășește pe alocuri marginile iertate, marcat de o anume calofilie vizibilă în decor, în coregrafie și în ilustrația muzicală (Tsukimono, J. S. Bach), asigurate tot de Florin Vidamski, spectacolul cu *Lecția* ionesciană e unul care, fără a revoluționa exegeza scenică ionesciană, izbuteste să aducă totuși un onorabil coeficient de noutate.

ARCA

Una dintre cele mai interesante perspective din ultima vreme asupra lui Cioran am găsit-o în numărul 7-8-9 al revistei arădene, conduse de Vasile Dan. Nu e vorba de vreun eseu, ci de un interviu cu Antonio di Gennaro, realizat de Ciprian Vălcan. Bun cunoscător al rășinăreanului nostru, cercetătorul napolitan consideră că tema iubirii are o importanță fundamentală pentru a înțelege nașterea și evoluția gândirii lui Cioran. O idee care poate părea surprinzătoare, dar pe care di Gennaro o explicitează foarte pertinent: „În operele lui, Cioran descrie durerea. Durerea este cea spusă, transcrisă, povestită. Durerea este, așadar, fenomenul, ceea ce apare, ceea ce se manifestă. Dar ce este îndărătul ei? Ce se află în spatele acestui strigăt de durere? Ce se află în spatele disperării lui Cioran? După părerea mea, găsim răspunsul într-un fragment dintr-o operă de tinerețe, *Cartea amăgirilor*, din 1936: „Tout ce qui n'est pas bonheur est un deficit d'amour". (...) Am impresia că în spatele experienței durerii despre

care vorbește Cioran se ascunde experiența unei îmbrățișări nedăruite, a unei iubiri pierdute. (...) eu cred că întreaga operă a lui Cioran trebuie citită în această optică «psihanalitică», în lumina unui original și nerezolvat „conflict cu erosul”. La Cioran, iubirea și disperarea sunt două fețe ale unei aceleiași medalii, în sensul că disperarea se naște dintr-o absență a iubirii, dintr-o sete nepotolită de iubire.”

Am mai citit în acest număr al revistei *Arca* o cronică a lui Gh. Mocuța, *Al. Cistelecan: critica criticii poezilor docti și o scrisoare către alexandru mușina*, în care Romulus Bucur ia în discuție romanul *Nepotul lui Dracula*.

ROMÂNIA LITERARĂ

România literară

După ce, cu câtva timp în urmă, a repus pe tapet eterna problemă a canonului (R.l. nr. 26), în editorialul numărului 33 (*O nouă critică de direcție în cultura română?*) Nicolae Manolescu iese din nou la atac, de astă dată pe tema așa-zisei noi direcții în cultura română. Mai precis cu privire la

platforma ideologică promovată de CriticAtac, care, potrivit lui Paul Cernat, e „menită a reinventa critica de direcție”. Cum întreaga dispută în jurul platformei CriticAtac (precum și ceea ce a urmat, cu răspunsul lui Paul Cernat, iar apoi un nou editorial al lui Manolescu în nr. 35, cu titlul *Tot despre „noua” critică de direcție*) se învârtă în jurul axului politic (stânga versus dreapta), atingând doar tangențial cultura, putem spune că avem de-a face de fapt cu o dispută privind *puterea* – desigur nu cea politică, ci una care în mediul literar pare mult mai de preț: cea culturală. Din ambele texte manolesciene, dincolo de precizările și nuanțările de ordin ideologic, răzbate un singur lucru: teama de tânăra generație critică, prea puțin interesată de canonul cultural, cu tot tacâmul teoretic pe care îl presupune, și mult mai doritoare de a-și impune autoritatea în spațiul public. Asistăm așadar nu atât la o dezbatere de idei, cât la o luptă pentru putere între generații. Cum despre această dispută generată de observațiile lui N. Manolescu cu privire la stângismul noii critici (căci nu atât despre o nouă direcție e vorba, cât despre o nouă critică) s-a vorbit deja destul în spațiul public, mai remarcăm doar cât de bine se potrivesc aici memorabilele vorbe ale lui Petre Țuțea: „dacă până la 30 de ani nu ești de stânga, n-ai inimă,

dacă după 30 de ani mai ești de stânga și nu ești conservator, ești cretin.” Și rămâne de văzut dacă modul în care se înșeală unii e mai apropiat de adevăr decât modul în care au dreptate ceilalți (apud Alex. Cistelean).

VATRA

„Dispariția prematură a lui Alexandru Mușina a îndoliat lumea literară și universitară de la noi, Mușina fiind nu doar unul dintre cei mai înzestrați poeți, esești, teoreticieni români contemporani, ci și unul dintre cei mai importanți și mai carismatici profesori universitari de după Revoluție. Alexandru Mușina a fost un lider, un constructor, un arhitect al valorii literare. Ca poet, Mușina a creat un *stil*, ca eseist, a edificat concepte, între care cel mai cunoscut e acela de poezie a noului antropocentrism.” Cu aceste rânduri se deschide numărul 6-7 al revistei *Vatra*, anunțând un grupaj de texte format din poeme dedicate lui Sandu Mușina de Ion Mureșan, Romulus Bucur, Gellu Dorian, Traian Ștef, Viorel Mureșan, Constantin M. Popa și Emilian Galaicu-Păun, precum și o serie de evocări și portrete semnate de Cornel Ungureanu, Florin Iaru, Angela Marcovici, Liviu Ioan

Stoiciu, Ovidiu Moceanu, Daniel Vighi, Caius Dobrescu, Dan-Silviu Boerescu, Vasile Spiridon și Iulian Boldea. Și spre a nu fi nedrepti, îl vom cita aici și pe Al. Cistelean, cu „textul” său intitulat *Mușina* (reculegere):

„
.....
.....”

Cea mai amplă secțiune a acestui număr al *Vetrei* este dedicată lui Basarab Nicolescu și conceptului de transdisciplinaritate. Găsim aici un interviu realizat de Iulian Boldea, două texte aparținând lui Basarab Nicolescu (*Poate omul să trăiască fericit fără spiritualitate?* și *Oglinda și nunta limbajului și a imaginii*), precum și diverse interpretări și evocări de

Constantin Cubleşan, Victor Cupșa, Marian Victor Buciu, Iulian Boldea, Dorin Ștefănescu, Pompiliu Crăciunescu, Dumitru-Mircea Buda, Adriana Teodorescu, Petrișor Militaru, Emanuela Ilie, Mihaela Grigorean, Irina Dincă și alții. Din secțiunea de cronică literară, amintim *Actualitatea istoriei literare*, în care Andrei Moldovan ia în discuție volumul *Vămile posterității*, subliniind importanța modelului loinescian în demersul critic al lui Ion Simuț și *Despre (dia)criticele lui Al. Cistelean*, de Călin Crăciun, mai mult un pretext pentru o amplă analiză a discursului celui mai bun critic de poezie al momentului.

(Al. S.)